

Торжественно сообщаем

КАМЕНЬ ТОПАЗИТ

ГРА
1

Қызылорда облысы
Мәскеу ауданы
Дүңкөл ауылы
Бөбөк

Тұрлыбек ДЕМЕНҰЛЫ

Келте тонады
КЕЛМЕНБЕТ

**Тұрлыбек
АЕМЕНҰЛЫ**

Тұрлыбек ДЕМЕНҰЛЫ

КЕЛТЕ ТОНДЫ

КЕЛМЕНБЕТ

және оның ұрпақтары туралы әңгіме

"Шартарап"

Алматы

1996

ББК 84 Қаз 7-4

А 20

Деменұлы. Т

А 20 Келте тонды Келменбет және оның ұрпақтары туралы еңгіме. Деректі еңгімелер, — Алматы: Шартарап, 1996, 182 бет.
ISBN 5-7667-3923-0

Бұл кітапта Сыр өңірінің тарихи тұлғасы танылған Келменбет батырдың ғұмыры, ерлігі, психологиясы, басқа да қастерлі қасиеттері өскелең ұрпаққа өнеге ретінде өсерлі еңгімеленеді.

А 4702250201-01 хабарланбаған
00 (05) — 96

ISBN 5-7667-3923-0

© Деменұлы. Т. 1996

Бұл еңбегімді анам Айқын Оспанқызының рухына
арнаймын
Автор.

Шежіре – ел қазынасы. Тарихымыздың түп-тегіміздің қайдан бастау алатынын зерттеп-зерделеу – бәріміздің борышымыз. Осы мақсатпен бүгінде жоғымызды түгендеп, асыл қазыналарымызды тарихтың қойнауынан аршып алып жатырмыз. А. Левшин, Н.Аристов, Ш. Уәлиханов, Ш. Құлайбердиев, М. Тынышбаев жазып алған шежірелер ел болып қастерлейтін жәдігерлік дүниелерге айналды.

Біздің еңбегімізге кіші жүздің Шөмекей аталығынан тарайтын Келменбет әулетінің шежіресі арқау болды. Қазір бұл атадан өрген ұрпақтар негізінен Сыр өңірінде тұрады. "Ана тілі" газетіне түскен шежірелік мәліметтер негізінде жасалған "Қазақ шежіресіне" және өзіміздің жиган деректерімізге сүйеніп, Келменбет аталығының шығу тегін былайша тараттық: ...Бекарыс – Ордаш – Мөнке – Шаншар – Тұлпар – Тоқпан – Алау – Алшын – Құдияр – Қайырбай (Қаракесек) – Шөмен – Шөмекей – Бозғұл – Келменбет. Аталықтың әрі қарай таратылуы жөнінде осы еңбегімізде баяндаймыз.

Келменбет руының шежіресін жазу барысында жоғарыда аталған "Қазақ шежіресін", Серғали Толыбековтың "Қазақ шежіресі", Хамит Мадановтың "Кіші жүздің шежіресі", Хисмет Табылдиев пен Ақылбек Қалмұратовтың "Кіші жүз руларының шежіресі", Тынышбек Дайрабаевтың "Кете, Шөмекей шежіресі" кітаптарын бағыт - бағдар ретінде пайдаландық.

Тағы бір айтарымыз, шежірелердің арасында сол әулеттен шыққан белгілі адамдар жөнінде деректі еңгімелер баяндалып отырады.

Атақты Келменбет батырдың екі айлығында жетім қалған жалғыз ұлы Әлдеберлінің кіндігінен өсіп-өнген, руының соңына Сарқасқа сөзі қосылып айтылатын 17/елдің /рудың жаз жайлауы қазіргі Ақтөбе, Орал, Жезқазған облыстарының түстігі болса, қыста Сыр бойының қазіргі Қармақшы, Жалағаш аудандарының тұсын және Қызылқұм ішінде қыстаған. Олардың ішінара қоныстана бастауы Сарықұм деген жерге Ораз ахунның, Қаракөлге Дәулетназар ахунның мешіттері салынуы себеп болған. Екі мешітті де салдыруға басшылық жасаған Жаңғабұл руынан шыққан атақты би, батыр Қаллан Талқанбайұлы /1819-1912/ болған.

Атақты Қалжан ахунға Ораз ахунның қызын ұзатқанда оны тұрақтандырып қалдыру мақсаты көзделген. Ораз ахунның осы қызы бұрынырақ Қалдан батырдың ағасы Ерболаттың баласына айттырылып қойылған еді. Соған орай Қалдан бірле жағдайды Ерболатқа өз келін түсіндіріп, айттырып қойған келінін Қалжан ахунға беруге көндірген. Сонда ағасы Ерболат:

— Түнде түсімде қолымдағы көгершім шаңырақтан шығып ұшып кетіп еді. Осыған көрінген екен ғой. Бұл өліммен тең оқиға болса да, ел мақсаты үшін көндім, — депті. Өкінішке орай, Қалжан ахун қызға үйленгеннен кейін еліне көшіп кеткен.

Қалдан би осыдан кейін Көгелташта оқып жүрген Жаңғабұлға күйеу Садыққа:

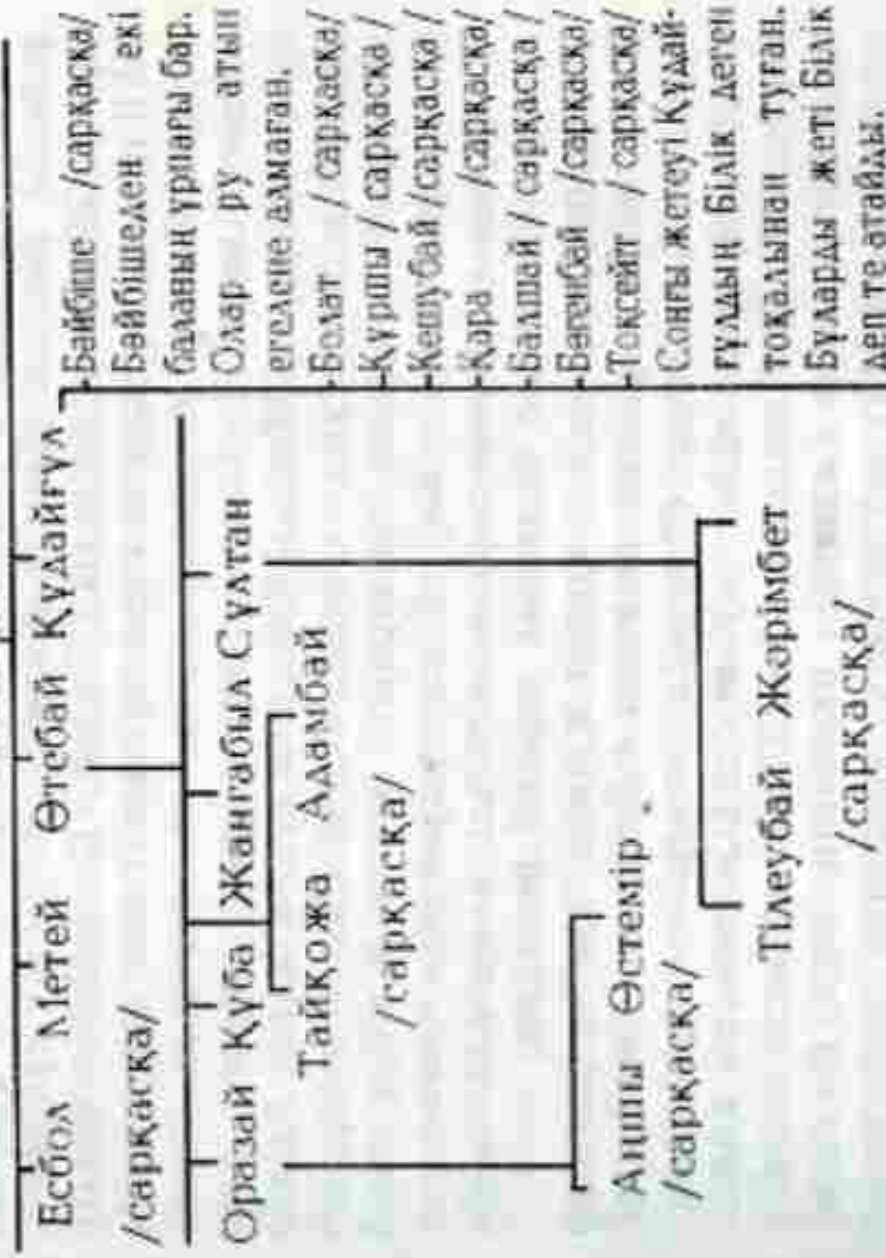
— Ендігі келерінде Көгелташты бітірген біліктілігі Қалжаннан басым адам тауып ала кел,- деп тапсырма береді. Тапсырма орындалады. Садық келер жылы Дәулетназар Әбіқаалыұлын / 1865 - 1932 / ала келген. Қалдан өзінің немересі Алуаны қалың малсыз Дәулетназарға қосып, мешіт салдырған. Расында да Дәулетназар ахун білімді адам екен.

Қазір 91 жастағы баласы Әбілақтың айтуына қарағанда Дәукең Көгелташты өте жақсы бітіріп, сол медреседе 9 жыл ұстаздық етіпті. Жоғарыда айтылған екі мешіттің салынуына орай сарқасқалар мен көрші рулардың арасынан оқуға деген ықылас білдірушілер көбейіп, ағартушылық жұмыстың белен алуына бетбұрыс пайда бола бастайды.

Ал енді осы тұста шежіресі жазылып отырған 17 рулы ел не себепті Сарқасқа атанған деген орынды сауал тұады. Ең алдымен қай рудың соңына Сарқасқа сөзі қосылып айтылады. Енді соны баяндайын:

КЕАМЕНБЕТ

Служба

Міне, сөйтіп Келменбет батырдың кейде немересі, кейде шөбересі, кейде шөпшегі ру атына айналған. Сарқасқа Келменбет батырдың мінген атының түсі Қазақта киелі адамдардың атын атамайтын әдет болған. Сонан ба, әлде Келменбет аты есте болмай қала ма:

— Қай рудансың?

— Сарқасқа боламыз.

— Қай сарқасқасың?

— Есбол сарқасқамыз, — деп әркім өз руына қарай сөйлеседі. Осы шежірені жинауға өткен жылғы басылымдардың бірінде республикамызда шежіре жинайтын орталық ашылғандығы, оның қаржысы жоқ болғандықтан ақысыз шежіре жіберуді сұраған мақала оқығаным себеп болды.

Иә, Келменбет батырдың қазір дүниеге он үшінші ұрпағы келуде. Демографиялық теорияға сүйенсек, бұл 325 жыл болады. Сонда Келменбет батыр ХУІ ғасырдың жартысында дүниеге келіп, өмір сүрген сияқты. Батыр атамыз негізінде қалмақтарға қарсы соғыста мерт болыпты. Оның өмір сүрген кезі қалмақтардың Жайық бойын жаулап алып, Еділге өткен кезіне тура келсді. Келменбет батырдың шөбересі Тойқожа батырдың бейіті Жайық өзені бойында деген сөз бар. Соған қарағанда батырдың ұрпақтары қалмақтармен аяусыз айқасқан кесіп түсер көк алмас болғаны тарихи шындық.

Бұрын қатар көшіп - қонып жүрген осы сарқасқалар Кеңес өкіметі орнағаннан кейін Қармақшы, Жалағаш, Қазалы / Қызылорда облысы / аудандарының ұжымшар, кеңшарларына, облыс, аудан орталықтарына қоныс тепкен-ді. Ашаршылық, Ұлы Отан соғысы кезінде күнкөріс іздеген қазақтың бармаған жері, баспаған тауы қалды ма? Сондай нәубетке ұшыраған сарқасқалар да жеткен жерлеріне қоныстанып қалып, туған жерінен хабарсыз болды. Оның үстіне жазу, сызуға салақтығымыз әр ұрпақтың шыққан тегін жазып отыруларына кесірін тигізді.

Осы жиналған шежірені қатесіз десем ағаттық болар. Адам аттары бұрмаланып түсуі мүмкін. Есбол сарқасқаның Атырау облысындағы Жиенбай ұрпақтары, Құба сарқасқаның және Тоқсейіт сарқасқаның Ақтөбе облысындағы, Жанғабыл сарқасқаның Тәжікстандағы/Менлібай/, Өзбекстандағы Майлыбай ұрпақтарынан әзірге ешқандай мәлімет болмалы. Бірақ, іздей бермекпіз. Сол сияқты Құдайғұл ұрпақтары да толық емес. Осы шежіре қолына тиген Келменбет батыр ұрпақтары кеткен қателерді жөндейді, қалған жерлерін толықтырады, нағыз толық шежіренін жазылып, қайта жарық көруіне үлес қосады деп сенеміз.

Аталған шежірені жазып қалдырған, өз атасын тарқатқаны үшін марқұмдар Сағылбай Тұрғанбайұлының, Байзақ Жолшараұлының, Хамза Әбиұлының, Әдіс Ахетұлының, Көшекбай Ерәліұлының, Мәкенш Бөлекбайұлының, Қаражігіт Бұхарбайұлының, Ысқақ Айманұлының, Үсен Алмасұлының рухтарына бас иеміз. Сол сияқты шежіренің жиналуын қуана қолдаған, шын ықыластарымен көмектескен Қаршыбек Жүнісов, Өтеп Жауынбаев, Қожабек Найманов, Қытайы Нұржанқызы, Өтеп Сәрсенбаев, Бөхидә Саржанов, Мақсұт Нұрлілдаев, Әбдікәрім Күләбаев, Қайырбек Алмаханов, Науан Нұрмаханов, Тәңірберген Махмұтов, Жарылқасын Әбдікәрімов, Алланыш Қалмақанов, Бектай Ерімбетов, Төлеген Сайымов, Кәрібай Жақанов, Менлібай Ыбыраев, Өмірзақ Ілиясов, Садуақас Сердалиев, Өмірбек Шериев, Пақыратдин Бегәлиев, Жалғасбек Тұрмаханов, Ыбыраш Назаров, Мырзағали Қисықов, Ысқақ Нұржанов, Айтбай Әбетов, Ермекбай Темірбәев, Тоқташ Ержанов, Түлкібай Қаражігітов, Әзиз Шөкпаров, Элен Нүрәлиев, Айғали Шаяев сынды басқа да азаматтарға ұзақ өмір, бақытты тұрмыс тілейміз. Шежіренің басылып шығуына қаржылай көмектесіп, тікелей өз мойнына алған **Нұрлыбек ЖОЛДАСБАЕВҚА** Алланың нұры жаусын.

Автор.

КЕЛМЕНБЕТ БАТЫР ТУРАЛЫ Аңыз Әңгіме

Келменбет батыр туралы әңгіме көп және әрқилы айтылады. Бірақ барлығының да маңызы бірдей, Сондықтан солардың ішінен шындыққа ең жақын түрін айтып беруді мақұл көрдім.

Келменбет екі ағасы Үсейін, Қожагелді үшеуі жастай жетім болған көрінеді. Тамақ табу үшін үш жаққа кетіп, байлардың малын бағуға жалданады. Бірде үшеуінің басы қосылғанда үлкені Үсейін: "Үшеуіміз бөлінбей бір байға ғана жалданайық" — дейді. Сонда Келменбет: "Мал жоғалмай, өлмей, қасқыр шашпай тұрмайды. Мұндайда байлар шығынды Құлайдан көрмей, бақташылардан көрелі де, сабайды. Таяқ жеп жатқан бауырыңды көру, оған болыса алмау бәрінен де ауыр" депті. Сондықтан үшеуі үш байға жалға тұрды.

Келменбет жылқы бақты, әркезде де жылқысы аман болды. Алған төлі де көп. Өте ыждағатты, үнемі аттан түспейтін, құлын байлау кезінде, тай, құнандарды бас білдіргенде ешкімге салмақ түсірмей, бәріне өзі үлгеретін. Небір шу асауларды құлақ пен кекілден алып, қозғалтпайтын. Сонысы үшін жылқышысына бай дән риза еді.

Бір күні өрісте таң алдында бір бие сары қасқа құлын туған. Сол құлынды өте жақсы көріп, кейіннен жылқы баққан ақысы үшін байдан сол тайды сұраған. Сонда бай: Сары қасқа тайды мен бергенмен, ел бермейді ғой. Өйткені ол перінің ойнағынан туған, келешек тұлпар болады. Ұран шақырып бәйгеде келетін жүйріктің егесі көпшілік емес пе, — дейді. Келменбет енбек ақысына онан басқа нәрсені алмайтынын, тек сары қасқа тайды ғана алатынын айтады. Бай Келменбеттің адал еңбегін қимаған, кетіп қалады деп қауіптеніп, дегеніне көнген. Әзірге Сарықасқаны егеленіп жүре берсін, кетіп бара жатқан кезде бір уәжін жасармын деп ойлайды.

Арада екі жыл өткенде Сарықасқа құнан шықты. Соңғы екі жылы үшін екі тай алмай, орнына бір құнан алады. Сарықасқаны мініп, құнанды жетелеп, байдан ұлықсат алып, ауылдан ұзай береді. Жолай жуан жыңғылды түбірімен жұлып алып, тақымына басқан. Онан әрі көп жүрген жоқ. Кенет шапқан аттың дүбірі естіледі. Қараса он бес аттылы адам сойлымен келе жатыр екен, Келменбет дереу қосарындағы құнанды байлап тастап, қуғыншыларға қарсы шабады. Өзін ортаға алған он бес адамды лезде ұрып түсіріп, аттарын қуып тастап, қосарына құнанын алып жүре берген ...

Күздің күні еді. Сарықасқа беске шыққан. Бай жігіттерімен қақтығыстан соң елге сирек келетін. Қақпан салып, тұзақ құрып, аң аулап күн көрген. Сондай күндердің бірінде сәскеде оңашалау ауылға келіп отырып, ханның алдағы сәрсенбіде қалмақ қамалына шабуыл жасайтынын біледі. Сол жорыққа Келменбет те кете барған.

Қамалды бір жеті бойы қамап, хан қарсыластарын ала алмаған. Тамақтары таусылып, қар аралас жауған суық жауыннан тоңа бастаған сарбаздардың бастары іруге айналды. Енді қазақ ханы қамалға шабуыл тәсілін өзгертеді. Олар қақпа беттен және шығыспен батыс қабырғадан үш жақтан шабуылдайды. Жау да басты күшін осы бағыттарға жұмсаған. Осыны байқаған Келменбет қарулы жүз жігітпен қамалдың ту сыртынан шабуылдайды. Қамалды бұзып ішке кірген шабуылшыларға алаң болып, сасқалақтаған жау кейін қарай лап қойғанда қорғансыз қалған қақпаны лезде қиратып, ханның әскері түгел қамал ішіне лап қойған.

Қолға түскен олжаны алып кейін қайтқан сарбаз бір елге келіп бел шешкен. Азанда ерте тұрған хан олжаны бөлу үшін барлық сарбаздарын жинаған. Ханның қырағы кезі кешегі қамалды бұзып түскен, бетпе-бет соғыста айналасы ашық алаңға айналып

қала берген, Сарықасқа аты бар, келте ақ тонды батырды көре алмады. Кешегі қамал бұзған Сарықасқалы батырға сұрау салуы мұң екен, Сары қасқа ат мінген сарбаздар "менмін" деп хан алдына бара бастаған.

Бұл кезде әбден шаршаған Келменбет басқалардан кештеу оянып, жиынның шетіне келе беріп еді, хан қасына шақырды да атын сұрады. "Атым Келменбет", — деді батыр. Сонда хан "Келте тонды Келменбет, келбетіне рахмет" деп батырдың қолын алып, арқасынан қаққан екен.

Келменбеттің бар жағдайын сұрап білген хан мол олаға қоса ағайынды үшеуіне үш қалмақ қызын беріпті. "Мына қыз уәзірдің қызы, мұны өзің ал, мына қыз бақсының қызы, бір ағана бер, мынау жас әйелді бір ағана бер" деген екен. Еліне келіп, ағаларын алдырды.

Ағасының біріне қыз, біріне әйел беруді ынғайсыз көрген батыр уәзірдің қызын Үсейінге, бақсының қызын Қожагелдіге беріп, әйелге өзі үйленген екен. Үсейіннен би көп, Қожагелдіден батыр көп шығу себебін осылайша әңгімелейтін үлкендер.

Келер жорықтарда хан оны қасынан тастамаған, кілең жеңіспен оралған. Тұңғыш ұлы Әлдеберді екі айлық болған кезде кезекті жорыққа аттанған. Ол кезде әйелдер ерінен қайда бара жатқанын сұрай алмаған. Жаман ырым санаған. Сыртта ат ерттеп жатқан күйеуінің / Келменбеттің / бес қаруын асынып, көп аттылы болып кетіп бара жатқанын көрген Ханбибі екі айлық баласын көтеріп, көп аттылының соңынан ере берген. Сүт пісірмей уақытта әйелді көрген біреу ханға білдіреді. Хан тоқтап, кейін қарады. Ханның қасындағы Келменбет те кейін қарап, өз әйелін таныған. Неге келе жатқанын сұраған еріне әйелі "Мені кімге тапсырып барасың?" - деп төмен қараған. Сонда "сені бір құдайға тапсырамын" — деді де Келменбет кете берді. Осы

соғыста Келменбет батыр қаза тапты. Талай жорықтарға үн - түнсіз шығарып салған Ханбибі осы жорықта күйеуінің мерт боларын қалай білді екен десеңізші.

Со заманның әміргерлік заңы бойынша екі қайнағасы Ханбибіге сөз салды. Ханбибі күйеуге шықпайтынын қанша айтса да қайнағалары қоймады. Мәселе зорлықпен шешілуге айналған соң Ханбибі ханға барған. Хан Үсейін мен Қожагелдіні шақыртып алып: "Келменбет келіншегін менің көз алдымда, бір құдайға тапсырған. Ханбибіде ешқайсының жұмыстарың болмасын" деген. Сонда да қайнағалары тыныштық бермейді. Келменбеттің батырлық сауытын, қару - жарағын қоса даулайтындай шығарды. Қайнағаларынан мазасы кеткен келіншек Келменбеттің әкесі Келдібаймен туысқан Қайқының Темір деген баласының қасына көшкен, Осыны естіген Қожагелді қасына 15 - 20 қарулы жігіт алып келіп: "Жау келіп қалды, батырдың сауытын, қару - жараған бер, соғыстан соң әкеп беремін" деген. Қасында қарулы адамдар болған соң шынында соғысуға бара жатқан шығар деп ойлап, батырдың қару - жарағын, сауытын беріп жіберген. Қожагелді сол алғандарын қайырып бермеген.

Қыстың күні екен. Әлдеберлі екі жаста болса керек. /біреулер жеті жаста дейді/ Намаздыгерде келіп қондыруға сұраған /біреулер қой қырқып жатқан кез екен дейді/ екі аттылы адамды Темірбай түрлі сылтау айтып қондырмапты. Мұны естіп тұрған Ханбибі үйіне қондыруға шақырған. Бірақ жолаушылар көңіл бөлмей кете берсе керек. "Алларыңызда ел жоқ, жерде қар бар, күн суық, жазым боларсыздар, біздің жаппаға түнеп шығыңыздар",- деп көп жерге дейін іздерінен қалмаған Ханбибіге қарап тұрып ақсақалдың біреуі:

— Балам, үйіңе қайт, таң атқанша пышағыңды өткір етіп қайрап ал, таң сыз бере батыстан ақ - қара бас қой алдыңнан шұбырып өтеді. Оң

құлағын шорт кесіп ала бер. Құлағы кесілген қой жаққа қарама, — деді де ғайып болыпты.

Таң сыз бере далаға шыққан Ханбибінің алдынан батыстан шығысқа ақ-қара бас қой шұбыра берді. Ханбибі оң құлағын кесіп ала берді. Сәске болды. Келіншек әбден титықтап шаршаған. Ойына қанағат оралды. Құлағы кесілген қойларға қарап, осы да болар дейді. Сол замат батыстан келіп жатқан қой тізбегі жоқ болды. Аңыз осылай дейді. Осы Әлдеберлінің кіндігінен 17 ру өсіп-өнген. Балшай, Кешубай, Қара Құршы / сарқасқалар / ұрпақтары ел арасында өз алдарына ру атанғанмен, еспей қалған.

ЕСБОЛ САРҚАСҚАНЫҢ ҰРПАҚТАРЫ

Әлдеберлінің тұңғыш баласы Есболдың кіндігінен талай - талай қасиетті адамдар өрген. Солардың бірі Ораз ахун. 1903 жылы сол кездегі Жаман Сыр, Қуандария болыстарына қарасты бүкіл жұртшылықты аур сілкіндірген кереметтей оқиға болды. Қайтыс болғанына он жылдан асқан атақты Ораз ахун өзінің шәкірттері Қалжан ахунға, Алдшбай ахунға аян беріп, "Менің жатқан бейітімді су басып кеткелі тұр, басқа жерге ауыстырып қойындар" депті деген сөз ел арасына ну қамысқа тиген өрттей тез тарады. Ораз ахунның мешіті де, бейіті де қазіргі "Ақжар" совхозының Сарықұм деп аталатын учаскесінде еді. Ол осы өңірде туып - өскен ғұлама кісі болатын.

Ежелгі қазақ салтында қайтыс болған кісіні бірнеше жылдан кейін қайтадан ашып, басқа жерге апарып қою деген тіпті сирек кездесетін оқиға. Сондықтан бұл мәселені бүкіл ел болып ақылдасып барып шешу керек-ті. Атақты батыр Қаладан Талқанбайұлы, әрі би әрі шешен Төребай Пішенұлы, Әлібай, Дәулетназар, Қожабай, Садық ахундар ел

ағалары Зарқұм, Аманбай, Рүстем және басқа кісілер бас қосып, Қалжан мен Алдашбайдың өз ұстаздарын басқа жерге көшіріп қою жөніндегі ұсынысын қоллады. Бүгін бірнеше күн дайындық жасалып, қарақұрымдай қаптаған халықтың көзінше Сарықұм табанындағы бейіт ашылды.

Бұл өңірде Сырдариядан бастау алатын өзеңтер көп болатын. Осы ғасырдың бас кезінде дария тасу болып одан сыртқа жайылған сулар қазіргі Ленин атындағы совхоздың "Томар бөгет", "Түп бөгет" деп аталатын учаскелеріне дейін жеткен еді. Міне, осы мол су Ораз ахунның да бейітіне қауіп төндірген. Ахун қабырының бетіне жабылған қамыспен ағаштарды жиналған жұрт қол ұшынан бөлісіп алды. Жиналған алаңдардың көптігі сондай әр қолға тек бір ғана қамыс не ағаш жаңқасынан тиді. Жұрт мұны әулиеден төбәрік деп алған екен. Ашылған қабыр ішіне ең аламын Ораз ахунның інісі Жөнербайдың баласы Смайыл түсті. Ол ірі денелі, жиырманың үстіндегі белді жігіт болатын. Оның қасында ахунның өз баласы Әбіжәміл мақсұм да бар еді. Жан - жағынан су алғанмен қабырдың ішіндегі су өте аз екен. Бұл суды қабыр жанындағы жұрт бір тамшыдан бөліп ішті. Ахунның сарғайған кебінін ашқан кезде жиналған жұрт тағы да қайран қалады. Ораз ахун сол қалпында ұйықтаған адамдай сартап болып жатыр екен. Тек сақал, қасы мен тырнағы ғана өскен болып шықты. Сол жерде оның, сақал - шашы да, тырнағы да алынып, денесі жуылып, жаңа киімге оралды. Елдің игі жақсыларының ұйғарымы бойынша Ораз ахун қазіргі "Ақжар" және "Ленин" атындағы совхоздардың орталығындағы ашық алаңға қайтадан жерленетін болып келісілген екен. Сарықұм мен бұл жердің ара қашықтығы екі ортаны су басып кеткендіктен бұралаң - бұлттарысымен қоса есептегенде 50 - 60 шақырымнан кем болмайды. Бірақ табытқа

салынып көтерілген ахунның мәйітін жұрт қолдан қолға тигізбей жаяу алып жүрді. Бұдан үш жыл өткесін, 1906 жылы осы жерге Ораз ахунның басына салынған қос үй там бой көтерді. Киіз үй түріндегі ауызғы бөлмесі кішілеу, төргі бөлмесі күмбезді, биік бұл қос үй тамның кесегін бүкіл халық болып құйып, Мәмбетәлі, Мәлібай деген ұсталар салған. Қазіргі кезде Ораз ахунның туған және қайтыс болған жылдары тек болжаммен ғана айтылып жүр. Кезінде көзіқарақты Әлжан Аяғанұлының мәліметі бойынша Ораз ахунның туған жылы мешін делінетін. Бұл 1836 жылға тура келеді. Бір деректер бойынша ахун алпыс бір жасында, екінші бір мәліметтерде елу алты жасында қайтқан деп есептеледі. Бірақ Ораздың ең кіші баласы Қалиолла әкесі қайтыс болғанда бір жастар шамасында екен. Ал осы Қалиолла ауданға аты кеңінен мәлім болған Ешмағанбет молдамен құрдас екен. Бұл кісі 1893 жылы туған. Сонда Ораз ахунның қайтыс болған кезін 1892 жыл деп айтуға болады. Бұл оның елу алты жасында қайтыс болғанын дәлелдей түседі. Ораз ахун Бұқарадағы Көкелташ медресесінде оқып жүрген кезінде "Терекей" деген кітап жазды. Қазір ахунның өз қолымен жазылған бұл кітабы ауландық мешіттің имамы Смағұл Қожахметұлының қолында сақтаулы. Осы кітаптың бірінші тарауын аяқтаған жерде мынандай жазу бар екен:

"Мен мүсәпір, бишара молда Ораз - Мұхаммед, қазақ, зұлқұжжа айының 7-сі, жұма күні, 1277 жылы осы кітапты тәмәдадым" деп жазған. Ал екінші кітаптың аяғындағы "Құлбаба, Көкелташ, 1278 жылдың аиәухал айының 18-і, жұма күні, 22 жасында аяқтадым" деген сөздер де Ораз ахунның өз қолымен жазылған.

Хижра жыл санауы бойынша 1991 жыл 1411 жыл болып есептеледі. Сонда бірінші кітап осыдан

134 жыл бұрын жазылған. Ол 1857 жылға тұстас келеді.

Осы мәлімет те Ораз ахунның 1836 жылы туғанын айқын дәлелдей түседі.

Жиырма бір жасында араб тілінде ғылыми еңбек жазып, оны тасқа бағқандай етіп маржандай өріптермен тізіп шыққан Ораз бабамыздың біліміне де, жазу шеберлігіне де қайран қалмасқа лаж жоқ. Кітаптың көлемі осы күнгі орта дәрежелі томдардың мұғдарындай. Ол жылытырақ, қалыңдау ақ қағазға қара сиямен жазылған. Жазу ішінде қызыл сиямен де өрнектелген тұстары бар. Бұл мазмұнына ерекше назар аударатын жерлері болса керек. Бір қарағанда кітапты қолмен жазды деуге сену қиын. Бірақ, анықтап қараған адам қолжазба екеніне де көз жеткізерліктей. Егерде қазақшаға аударылып, халық игілігіне асырылса, оның ұлттық баспа үлгісіне де, мәдениетіміздің тарихына да үлес болып қосылатыны сөзсіз.

Ораз ахун Бұқарадағы Көкелташ медресесін бітіріп, келгеннен кейін халық оны ерекше құрметтеп, Сарықұм деген жерден мешіт салып береді. Бұл мешітті салуға атақты би және батыр Қалдан Талқанбайұлы басшылық жасайды. Сөйтіп жан-жақты кете, шемекей руларының балалары осы мешітке келіп, Ораз ахуннан дәріс ала бастайды. Ал, бұған дейін қазіргі Қармақшы, Жалағаш, Тереңөзек аудандарының жерінде балалар дәріс алатын мешіт болмаған екен. -Ораз ахунның мешітінен дәріс алып шыққан Мырзабай, Қалжан, Әлібай, Аллашбай, Қожабай, Тоқсанбай деген кісілер кейін Бұқарадағы Көкелташ медресесін бітіріп, ахун атағын алады. Кейін олар да өз алдарына бір-бір мешіт ашып, елді имандылыққа, сауаттылыққа тәрбиелеген гүлама, халыққа қадірменді аламдар болған. Олардың барлығы да өздерінің алғашқы ұстазы деп Ораз ахунды таныған. Өйткені, Ораз ахун мешітінен

терең білім алмайынша олар Көкелташ медресесіне қабылданбайтын еді.

Ал енді "Ораз ахунның өзі Көкелташ медресесіне қалай барды?" деген сауал туатыны сөзсіз. Өйткені, Ораз ахунды оқытатын молла ел арасында болмаған ғой. Сонымен қатар, ахунның әкесі Бекетай келмей кісі болған. Ал, Бұқарада оқу үшін о кезде көп қаражат қажет болғаны белгілі.

Бұл жерде Аллашбай ахунның баласы Асан Мақсұмның айтқан бір пікірін келтіруге болады. Оны Асанұлы Мұталап жақсы біледі, Аллашбай ахунның туған апасы Майлабике Ораз ахунның әйелі болған. Сондықтан Аллашбай ахунның ұрпақтары Ораз ахунның ұрпақтарымен жиі араласып тұрған.

Балқы руынан шыққан Тұяқбай деген кісі Асан Мақсұмға мынандай еңгіме айтқан. Жалпақтауда тұратын Қосбармақ Балқы Сартай деген би Қарақ тауының маңындағы елдің шақыруымен келе жатып, қозы бағып жүріп ұйықтап қалған жас баланың үстінен шығады.

— Япырмай, мына баланың үстінде періште ойнап жүр ғой. Нағыз болайын деп тұрған бала екен. Өзін оятыңдаршы, — дейді қасындағыларға. Баланы оятып, үйіне алып келеді. Сонда Сартай би тұрып:

— Осы баланың билігін маған бер. Мен оқытып тәрбиелейін, — дейді.

Бұған Ораздың әкесі Бекетай келісімін беріпті. Сартай болса оны Жалпақтауға алып кетіп; сол жерде қарақалпақ молдаларына оқытқан. Зейінді бала аз жылда біліктілігі жөнінен молдалардың өзімен тең дәрежеге жетеді. Содан ол қатаң сынақтан өткізіліп, Көкелташ медресесіне қабылданады.

Ораз ахун медресені аш, жалаңаш жүріп, оқып бітіреді. Күнкөріс үшін кітап көшіреді, бала оқытады. Сөйтіп жүріп он тоғыз — жиырма жасынан бастап ғылыми еңбек жазуға кіріседі. Жоғарыда айтылған кітап оның алғашқы еңбегі болса керек. Оның

бізге белгісіз басқа еңбектері де болуы мүмкін. Оған Қожабай ахун айтты деген мына сөз дәлел бола алады.

Қожабай ахун Көкелташта оқып жүрген кезде осы медресенің муфтиы Бақа Қожа деген кісі шәкірттерінен: — Іштеріңізде Ораз-Мұхаммедтің елінен кім бар? — деп сұрайды.

Сонда Қожабай ахун:

— Мен бармын, — дейді.

— Әне, осы кісі нағыз әулие де білімдер адам. Осы кісіні қадірлеп өтіңдер, — деп тапсырады.

Мұны Қожабай ахун өз елінің азамдарына айтып келеді. Ал, бұл кезде Ораз ахунның атағы халық арасында кеңінен тараған қадірменді кезі еді.

Көкелташ медресесінде оқыған жылдары аса білімдарлығымен көзге түскен Оразға Мұхаммед деген атты теліп берген де сол муфти Бақа Қожа болған деген дерек осы кезде шыққан. Өйткені, ол өзінің сүйікті шәкірттеріне осындай қосымша есім береді екен. Бұл да Ораздың ұстазларының арасында ерекше беделге ие болғандығын дәлелдейтін жайт.

Ораз ахунның нағыз әулие, киелі екенін Жаман Сыр, Қуандария болыстарының бүкіл елі мойындаған. Өйткені, оның денесі он жылдан астам уақыт бойына жерде жатса да шірімеген. Оны ахунның қабырын ашқан кезде бүкіл жиналған халық көрген. Екіншіден, ахунның қабырының бетін жапқан қамыс пен ағашты бір талдан бөліп алған кісілер кейін оның қандай науқасқа да ем болғандығын айтып жүрген. Үшіншіден, Ораз ахунды ашып алу кезінде оның төс сүйегінің шұқыршағына жиналған бір тамшы сулы ұрттап жұтып қойған Жөнербайұлы Смайыл көп ұзамай атақты тәуіп атанады. Ол кезінде қандай науқас болса да емдеп жаза берелі екен. Мұны ауданымыздағы көптеген қариялар әлі күнге дейін айтып отырады. Смайыл 1937 жылы "Халық жауы" деген жаламен ұсталып кетіп, қаза табады.

Атақты Қалжан ахун Ораздың үлкен қызы Зейнепке үйленген күйеу баласы екен. Сол кісі түнәмелік үйіне қонбайды екен деген әсекке ілігеді. Сол кезде Ораз ахун науқастанып, өзінің мешіттегі орнын күйеу баласы Қалжанға беріп қойған екен. Қалжан түнімен мешітке болып, түрлі кітаптар оқитын болған. Мұны Ораз ахун сезеді екен. Сондықтан өзінің қасында үнемі елесіндей ертіп жүретін ақ шапаналы пірлеріне Қалжанды қоршатын барып оны мешітке кіргізеді.

— Уа, халайық, бұл кісі сіздерді оқытып, білім беру үшін өзі де көп оқып, ілімін жетілдіреді. Сол үшін мешітке келіп түнімен кітап оқиды. Енді көрдіңдер ғой, ол халықтың имандылығын ойлап жүрген жан. Оған ешқандай күмән болмасын, — деп Қалжан ахунның ізденімпаздығын көпшілік алдында жария етіп, оның атына, лақ түсірмей, арашалап қалады.

Міне, содан кейін Ораз ахунның "ақ шапанды" серіктері туралы лақап ел арасына кеңінен тарайды. Ал, ол өзінің бұл сырын тек құпия ұстайды екен. Бұл да оның есімін құпияландыра түсетін сырларының бірі. Бірақ ол шәкірті Қалжан ахунның абыройын сақтап қалу үшін өз құпиясын ашқан екен. Бұл осы уақытта жұмбақ болып келе жатқан аңыз.

— Ораз ахун Сыр бойындағы алғашқы ағартушы, халықты имандылыққа шақырған ұстаз — айдықарт құранқари Ергали Додабасұлы, — сондықтан ол халық құрметіне лайық адам.

Қазіргі уақытта бой көтергеніне 85 жыл болған Ораз ахунның қос ұйтамы кезінде қам көзектен тұрғызылғандықтан тозуға айналған, үлкен күмбесінің төбесі құлаған. Бірақ қолға алса, қайтадан қалыңа келтіруге болады. Сондықтан тарихи - мәдени орны бар және үлкен ағартушы - ұстаз болған Ораз ахун өзінің сақтау ретінде осы қос ұйтамы жөніне, күтіме алу мәселесін ойластырған дұрыс.

*(Бұл деректер Е.Сексенбаев пен
Қ.Молдагалиевтің Қармақшы аудандық
газетінде жарияланған мақаласынан алынды)*

АМАНБАЙ ТУРАЛЫ ҚЫСҚАША МӘЛІМЕТ

Қазақ арасында толассыз болып тұратын күдай жолы, тойлардың бірінде Қашқансу болысы, Қаратамыр руынан шыққан Өмірзақ болыс, Есболдың атақты байы және биі Аманбай, ауылнай, Есбол руынан шыққан Қиясбай т.б. кісілер кездесіп қалыпты. Аманбай бай уытты сөзімен, мейірбандығымен ел құрметіне беленген адам болса керек. Аманбай ақшасын белбеуінің арасына салып, беліне буып жүреді екен де, қарыз сұрағандарға өсімсіз қарыз берелі екен. Өмірзақ болыс Қиясбай ауылнайдан "Осы жылдың салығын жинап болдың ба? деген. Ауылнай салықты жинамағанын айтады. Сонда болыс "Атаңа нәлет, онбаған, салық жинамай не бітіріп жүрсің?" деп қатты сөккен. Сонда Аманбай болыстан салықтың неше сом екенін сұрапты. Болыс айтқан соманы түгел төлеген. Аманбай тамаққа қарамай аттанып кеткен. Аманбайдың ашуланып кеткенінен күмәнданған Өмірзақ Қармақшыға, Ерім төреге келген. Аманбай сол үйде екен, Өмірзақты болыстықтан босаттыруға келісіп қойыпты. Болыс кешірім сұрап, орнында зорға қалыпты дейді.

Есболдың төрт баласы болған, бірінші әйелі үстіне басқа әйел алдырмаймын деп ашуланғанмен Есбол екі рет үйленген. Сонан бірінші әйелі төркініне кетіп қалған. Екіқабат кеткен әйел төркініне барған соң босанып, ер бала туған. Атын Жиенбай атаған.

Соғыстан кейінгі /1941 - 1945/ жылдардың бірінде қармақшылық бір Есбол азаматы Жиенбай ұрпағымен қатысқан деген көмескі сөз бар. Ол кісі өліп кеткен. Кезінде оның әңгімесіне ешкім мән бермеген.

Есболдан: Жиенбай, Жылқыайдар, Үркетай, Қойайдар. Жылқыайдар: Күлтемір, Аспан.

Күлтемірден: Қошқарбай, Серкебай, Текебай, Еркебай,

Байшақа.

Қошқарбайдан: Пірімбет, Жолдыбай, Дәуітбай,
Шүйдебай, Шектібай, Бектау, Сеңгірбай, Тайқара.
Пірімбеттен: Маңлай, Жанбай, Қанбай, Оралбай, Еркінбай,
Тезекбай, Үркімбай.
Маңдайдан: Алтыбай, Жетібай, Жәнібек, Нәдірбек.
Жетібайдан: Ахмет Мырзалы.
Мырзалыдан: Бижан.
Жәнібектен: Ермағанбет, Саймағанбет, Құрманәлі.
Саймағанбеттен: Тілес.

Құрманәліден: Мақан, Бермақан, Өтеп.
Жанбайдан: Қойшыбай, Жаманқара, Оңқара, Шонқара.
Қойшыбайдан: Ыбырай, одан Әбілда.
Жаманқарадан: Айжарық, Үсенбай, Кәрібай.
Айжарықтан: Орынбасар, одан Шартай, Дархан.
Үсенбайдан: Кенжебай.
Оңқарадан: Бисенбай, Ақсейіс, Жұдырық, Байтабын,
Байтақ, Балмахан, Досан.
Бисенбайдан: Жорықбай, Төрехан.
Байтабынан: Бекмақан, одан Сәду, Жалғас.
Байтақтан: Жетпісбай, Алпысбай, Жақаш, Құбайберген.
Балмақаннан: Әлтай, Алмақ.

Досаннан: Бөрі.

Қанбайдан: Салпық, Тайжан, Алтынбек.
Салпықтан: Аман, одан Сүйескен, Избасқан.
Сүйескеннен: Әбілда, Избасқаннан: Іліріс.
Тайжаннан: Ысқақ, Жүсіп.
Алтынбектен: Еркөбек, одан Зиябай, Балақ. Оралбайдан:
Жиенбай.

Жиенбайдан: Иман, Баймен, Нұрмақан, Шая, Тұрман,
Құлысбай, Ошақ, Мұса.
Иманнан: Байраш, одан Ержақан, одан Макидон,
Құлмақамбет, Жұмабек, Алтынбек, Аймағанбет.
Нұрмақаннан: Рсаллы, Иса, Көпжасар, Жалғас.
Рсаллыдан: Ердәулет, Алмас, Жалғас, Бектас, Мақұм,
Махмут.

Көпжасардан: Бақыт, Елубай.

Шаядан: Айғали, одан Шарапатлин, Шамшатлин,
Ибрагим, Рахымжан.
Мүсәдан: Әбдірахман, Әбдул. Еркінбайдан: Ерәлі,
Кенже.
Ерәліден: Қыстаубай, Тұңғышбай. Тұңғышбайдан:
Арапбай.
Кенжеден: Нағашыбай, одан Болатбек, Бердібек, Сәндібек,
Самал, Камал.
Тезекбайдан: Бекжан, одан Жұмақұл.
Үркімбайдан: Достан, Еспан, Есенбай, Ержан.
Достаннан: Мизам, одан Төжтай.
Есенбайдан: Серікбай, Байжан, Байжаннан Төлепберген,
Өуезхан.
Жолдыбайдан: Ақбай, одан Байқадам, Қоржынбай,
Байқадамнан:
Сейдулла, одан: Әбжаппар, Жаңабай, Қомшабай,
Сапарбай, Қаппар, Хамит.
Әбжаппардан: Әмит, Сәбит, Ғабит, Мәжит.
Сәбиттен: Нұрсұлтан, Нұрғиса. Жаңабайдан: Жамбыл,
Айтбай.

Хамиттан: Нұржан, Нұрбол, Қоржынбайдан: Қарағыз,
Ерділла, Үріп, Қыстаубай, Жаңбырбай, одан Әбдіхалық.
Қарағыздан: Әбділла, Зейнулла, Сәпек. Дәуітбайдан:
Естай, Машақбай, Жабай, Тыныштық. Жабайдан:
Айтбай Аяп. Айтбайдан: Тобағабыл, Жақаш.
Тобағабылдан: Әбдірахман. Аяптан: Уәйіс.
Тыныштықтан: Рысбай, одан Байбарақ, Құлжан.
Байбарақтан: Әлихан. Шүйдебайдан: Көшек, Бақа,
Қадыр.

Көшектен: Байбол, Сылық. Байболдан Әбдібек, одан
Рахым.

Бақадан: Өсербай, одан Малдыбай, одан Имамзада.
Қадырдан: Омар, одан Жақып, Жүсіп, Нағашыбай,
Жақыптан: Тұрақ.

Шектібайдан: Аралбай, одан Жидебай, одан Әбділла,
одан Әбіл, одан Боранбай.

Бектаудан: Мекебай, Қарабас. Мекебайдан: Сұрау.

одан Мүсілім.

Қарабастан: Жармағанбет, одан Шәмші, одан Байдырақман, Мақұм.

Сеңгірбайдан: Киікбай, одан Салақбай, одан Мақаш. Мақаштан: Дәулетбек, Үмбетияр, Аманкелді, Жақсықали, Аманғали, Иман, Үзбай, Сағди, Мұрыт. Тайқарадан: Қабыл, Жүмәбай, Нұртай, Сәмен. Жұмабайдан: Байназар, одан Қауға, одан Сақтаған, Ешмағанбет.

Сақтағаннан: Әбдірахман. Ешмағанбеттен: Рзадин, Алқай.

Нұртайдан: Қосқұлақ. Кәрібай, Кәрібайдан: Айтбай, Өмірбай.

Айтбайдан: Оспан, Сейітқан. Өмірбайдан: Әбу, Сылық, Алдабай.

Серкебайдан: Қонақбай, одан Достан, Бостан.

Достаннан: Арыстан. Бостаннан: Қали.

Текебайдан: Қазыбай, Күнлебай, Білеубай.

Қазыбайдан: Есет, Қара.

Есеттен: Қойшыбай, Қойшығұл.

Қойшыбайдан: Есберген, Ержан.

Қойшығұлдан: Әнуарбек, Жүмабек.

Қарадан: Әбіш.

Әбіштен: Жарылқасын, Байжан, Жолдас.

Жарылқасыннан: Жұмабай, Нұрбай.

Күнлебайдан: Алтынбай, Данбай.

Алтынбайдан: Әбдірахман, Пайыз, Бақыт.

Білеубайдан: Райым, Сарыбай.

Сарыбайдан: Әбен, Мария.

Райымнан: Байділла, одан Мәлік.

Сарыбайдан: Мәтжан, одан Бауыржан, Мықан.

Еркебайдан: Жайсан, Төлеген, Өтесай, Түркебай, Қоянбай, Сүгірбай.

Жайсаңнан: Қазантай, Сүгірәлі, Ноғай, Шонқара.

Қазантайдан: Бекей, Борсықбай, Кішкенбай, Айман, Бекейдан: Созақ.

Сүгірәліден: Түргәнбай, Сәт.

Тұрғанбайдан: Танабай, Қуанлық,
Танабайдан: Байтоқа.
Қуандықтан: Байен, одан Икрамша, Өтеген, Болат,
Ыбраһ.
Сәттен: Балабай, одан Ұзақбай, одан Әнсетік Байсерік
Ноғайдан: Қоқыш, Бұқын
Қоқыштан: Ізбас, одан Ақбөне
Бұқпаннан: Рысқал.
Шоңқаралдан: Иман, Жомарт.
Имантан: Құлмұрат, одан Жылтыр, одан Достай,
одан Ұмар, Оспан, Әубәкір, Рүстембек.
Жомарттан: Қожабай.
Төлегеннен: Құжымбай, Қошбай
Құжымбайдан: Дүзен, Жаңабай, Бағыбай, Қонысбай
Дүзеннен: Торғай, Торсық.
Жаңабайдан: Шүйке.
Тағыбайдан: Арзанбек, Сәлен.
Сәленнен: Тұрдығұл, одан Айдар, Ізіріс, Апзал,
Ардақ.
Қонысбайдан: Торман, одан Нұртай, Ертай, Сәлімхан.
Сәлімханнан: Азамат, Нұртас.
Бекнияздан: Сарбол, одан Ақбөлгіл, Рабиға, Ұлжұмабай,
Ұлқаллыбек.
Түркебайдан: Сатыпаллы, Оразбай.
Сатыпалалдан: Қолар, Қарсақбай, Ыбрақым.
Қолардан: Керуен, одан Қаю, Қамалат.
Қаюдан: Сағналин, одан Ерлан, Бағлан.
Қарсақбайдан: Ақпенбет, Мақанбет.
Мақанбеттен: Ержан, Әбіл.
Ыбрақымнан: Бауыржан.
Оразбайдан: Жиенбай, Шөкей.
Жиенбайдан: Бодық, одан Зайып.
Шөкейден: Ақберген, одан Сәлима.
Өтесайдан: Қанатбай, Мелетбай, Қуат, Манас,
Азанбай, Шаябай.
Қанатбайдан: Жарасбай, Бұлмаң.
Жарасбайдан: Бисенбай, Құллүйсен, Быланбай.

Күлдүйсеннен: Әбірахман, Әбілқалыр, Әнсагтар,
Былапбайдан: Аспантай.
Бұламаннан: Үрбибі.
Медетбайдан: Пұсырман, одан Райым, Жоламан.
Қуаттан: Білібай, одан Асқар, одан Шәман.
Мәнастан: Мұстафа, одан Ыбырай, Зейнолла
Ыбырайдан: Құрманкүл, Үміткүл.
Зейнолладан: Алтынбек, Жора, Оразбек, Жұма,
Жарқынбек, Жұмабек.
Азанбайдан: Сқақ, одан Нәжіметдин, Пақыратдин.
Нәжіметдиннен: Бауыржан, Телжан.
Пақыратдиннен: Рахым, Пазыл.
Қоянбайдан: Есберген, Есіркеп, Қаражан, Күйке.
Есбергеннен: Ашай.
Есіркептен: Көшекбай, одан Смайыл, Ахмет.
Смайылдан: Әбжәли, Нұрадин.
Ахметтен: Әбілхалық.
Қаражаннан: Дулат, Күйкеден: Қызылбай.
Сүгірбайдан: Ілекер, Шожбан.
Ілекерден: Құрбан, одан Ақпан.
Шожбаннан: Сәбет, одан Қуаныш, одан Жетпісбай.
Байшақадан: Сырлыбай, Өтетілеу.
Өтетілеуден: Тышқан, Жәкей, Асан.
Тышқаннан: Ағыбай, Аяп, Шайбас.
Ағыбайдан: Көздібай, Қартмақан.
Аянтан: Әби, Бүркітбай.
Әбилен: Убайдулла.
Бүркітбайдан: Бекмағанбет, Қосмағанбет.
Бекмағанбеттен: Өркен.
Шайбастан: Тәжік, Созақ. Тәжіктен: Сармантай.
Созақтан: Әбірахман.
Сырлыбайдан: Ерубай, одан Шерубай, одан Қалыш,
Дәруіш,
Жәкейден: Ержан, Ермақан. Ермаханнан: Исақан,
Әли.
Асаннан: Білімбай, Күләй.
Аспаннан: Тоқтарбай, Қарынбай, Бекен, Діқанбай.
Тоқтарбайдан: Ізгілеу, Байболсын, Сүйіндік, Үкібай.

Ізтілеуден: Амантай, Орынбай.
Амантайлан: Байқожа, олан Ізбасар, олан Камал,
Қуан, Ашан, Жұман.
Орынбайдан: Құрақ, олан Оразымбет.
Байбосыннан: Мамыр, Боранқұл, Тобағабыл.
Мамырттан: Оспан, олан Сәктай, Сақыбай, Нақыбай.
Нақыбайдан: Орынбай, Қаржаубай.
Боранқұлдан: Бұқан, Бұғыбай, Бұқаннан: Сәрсен.
Бұғыбайдан: Нақ, Шора. Нақтан: Кеңшілік, Айтжан.
Тобағұлдан: Тұңғышбай, олан Алтынбек.
Сүйіндіктен: Тәшбай, Қалабай, Кенебай.
Тәшбайдан: Қанай, Есқожа, Нәзік.
Есқожадан: Сәбыр.
Нәзіктен: Молоотовбек. Қалабайдан: Әбіш,
Әбіштен: Жүніс, Сәби.
Кенебайдан: Ақберген, олан Жалғасбай, олан
Қанат, Қанағат, Жарас, олан Жандос.
Үкібайдан: Кәрібай, Жайлыбай.
Кәрібайдан: Өмірзақ, Темірбек, Өмірқұл.
Жайлыбайдан: Достан. Аяған.
Қарынбайдан: Мүсірбай, Жүсіп, Дәулетбай, Мырзабай.
Мүсірбайдан: Әзірбек, Тасболат, Болатбек, Қожанияз.
Дәулетбайдан: Тасбек, Аташал.
Тасбектен: Айтұар, Есжан, Боқыш.
Аташалдан: Мұрат, олан Қаржау.
Айтұардан: Мәделхан, Қымырбай, Құланбай, Кенжебек,
Мұрат.
Мәделханнан: Әскербек, Ыбраш.
Қымырбайдан: Асқар, Асан, Үсен.
Қожанияздан: Сары, Әлменбет, Әптіқалық.
Сарыдан: Меңлібай.
Жүсіптен: Құндызбай.
Мырзабайдан: Амандық, Нұржау.
Амандықтан: Досай.
Бекеннен: Балпан, Сырымбай, Барақ, Төбетбай.
Балпаннан: Бұзаушы, Тымарбай, Қошшабай, Наушабай,
Сұлтанбек.

Бұзаушыдан: Күлет, Доспанбет, Құлманбет.
Доспанбеттен: Әлиакбар, одан Абылай.
Құлманбеттен: Жұбатқан, Жақын, Болтай.
Жұбатқаннан: Еділтай, Болтайдан: Ерболат.
Тымарбайдан: Алтынбай, Нұрша, Қосаман, Қозыбағар.
Тұрғаннан: Тоқабай, Қайназар.
Тоқабайдан: Науқанбай.
Қайназардан: Елеусін, Қаппар.
Құлназардан: Киікбай.
Нұршадан: Тұрсынбай, одан Садық, Шақабай, Сәруер,
Қуантай.
Қосаманнан: Жүргенбай, Жүрсінбай, Байғабыл.
Жүргенбайдан: Айтбай, Қыстаубай, Сәбіз, Қартанбай.
Жүрсінбайдан: Темір, Әлмақан.
Қозыбағардан: Дүйсенбай.
Қомшабайдан: Мынбай, Ерубай.
Ерубайдан: Бақтыбай, Садық. Мыңбайдан: Ахмет.
Бақтыбайдан: Тоқшылық, Өтеген.
Сыдықтан: Жарылқасын.
Сырымбайдан: Бектеміс, Әйтімбет, Наурызбай.
Әйтімбеттен: Сопы, Елшібай, Әбілда, Кеншімбай,
Сопыдан: Нұрман, Баймен.
Елшібайдан: Тәшек.
Кеншімбайдан: Оспан, одан Темір.
Наурызбайдан: Аманбай, Әлібек, Жайлау, Жағалтай,
Әзібай.
Аманбайдан: Камал, Асан.
Камалдан: Арыстан.
Әлібектен: Бермеш, Нұрмағанбет, Досан, Тайшық.
Бермештен: Қыстаубай, Қожабай.
Нұрмағанбеттен: Әпсәлем. Досаннан: Айшық, Тайша.
Тайшықтан: Серік.
Жайлаудан: Аман, одан Ұзақ, одан Ахмет.
Жағалтайдан: Боранбай, одан Торша, Жалғас,
Байғара, Сұлтан.
Әзірбайдан: Қала, Ерман, Әбі, Өмір.
Ерманнан: Хайрулла. Күзеннен: Жұмыр, Жұбаныш,
Жұмағұл.

Барақтан: Малқара, Құдайберген.
Малқаралан: Тынымбай, Шотық.
Тынымбайдан: Нұржан, одан Кішібай, Тәте.
Шотықтан: Оспан, одан Танатар, Өмірзақ, Байзақ.
Құдайбергеннен: Әлжан, Айбас.
Әлжаннан: Мыңжасар, Бәйелі, Әбдірей.
Мыңжасардан: Қыстаубай, Қиналбай, Рай, Сқақ,
Қоналыбай.
Бәйеліден: Қауынбек. Әбдірейден: Бәйбек.
Төбетбайдан: Айдар, Манатай, Көшек, Ансат.
Манатайдан: Даубай, одан Жидебай, одан Жаңтақбай.
Көшектен: Өтепберген, одан Дүйсенбай, одан
Қуанышбек.
Ансаттан: Ақшабай, Алтыбай, Бисен, Өптіқалы.
Алтыбайдан: Сқақ. Өптіқалыдан: Сәдуақас,
Сәкен.
Үркетайдан: Баймырза, Жолмырза, Жанай.
Баймырзадан: Сағындық, Нұрымбет, Құлаша, Дөме.
Сағындықтан: Өмірбай, Сәрке, Танаш, Тілеке,
Өтетілеу.
Өмірбайдан: Бегімбай, Жанзақ, Ақшам, Аташам, Базарбай,
Шалбай.
Бегімбайдан: Жарасбай, одан Сүйінтай, Опаш.
Сүйінтайдан: Уәли, Опаштан: Қуаныш, Жанзақтан:
Дүзелбай, одан Сексенбай, одан Ерназар, Жалдыбай.
Ақшамнан: Байтабын, Игенбай, Байшора.
Игенбайдан: Қуандық, Байшорадан: Пақыратдин,
Сләм.
Базарбайдан: Бекен, одан Ермекбай.
Шалбайдан: Серікбай, Жорықбай.
Серікбайдан, Сапарғали, одан Төлеп.
Жорықбайдан: Мақаш, Әбутәліп.
Сәркеден: Алтынбай, Байқан, Байбала.
Алтынбайдан: Қаражан, одан Төлеген, Құланбай,
Төлегеннен: Әмзе, Аппаз. Құланбайдан: Қарғабай.
Байқаннан: Тұрым, Махамбет, Ақшапан. Тұрымнан:
Смағұл, Рсалды. Смағұлдан: Көпен. Рсалдыдан: Ержан.
Мақанбеттен: Қалыбай, Білшен.

Қалыбайдан: Кәри, одан Нәби.
Білшәннен: Мырзатай. Ақшапаннан: Сүлей, одан
Мәдірәсіл, Мәдірәйім.
Байбаладан: Әбдір, одан Жүсіпбек. Танаштан: Еспан,
одан Мәксүт.
Тілекеден: Медет, одан Аяған, одан Әлжан.
Өтетілеуден: Тұрабай, одан Тұрман, одан Қасым,
Тақай.

Қасымнан: Әлібай, Әбдірахмар.
Нұрымбеттен: Бурабай, Қонарбай.
Бурабайдан: Ұзақ, Жарас, Мырқияс.
Жарастан: Тұрсынбек, Тұрлыбек, Қуаныш.
Құлашадан: Байсеу, одан Ақыл, одан Салық, одан
Өмірзақ.

Дәмеден: Саламат, одан Кетебай, одан Рүстем.
Шіллебай, Қарсақбай.

Саламаттан: Кенбай, Меңлібай, Сембай.
Кенбайдан: Дәулет, Рүстем, Берібай, Ермахан, Қарсақбай,
Шіллебай.

Дәулеттен: Балғабай, одан Балтабай.

Рүстемнен: Асан, Қасен.

Берібайдан: Базар, Тәжібай, Асау, Орынбек, Кенжебек,
Жөнібек.

Базардан: Молдабек.

Орынбектен: Ахметияр, Әзілхан.

Шіллебайдан: Бұдырбай. Меңлібайлан Құттымұрат,
одан Боранбай.

Боранбайдан: Оспантай, Есмақан.

Сембайдан: Үрпек, Қайып, Қойшыбай.

Үрпектен: Атантай. Қайыптан: Төлепбай, Қойшыбайдан:
Аппаз, Мырқы.

Жолмырзадан: Жомарт, одан Әжерей. Досым,
Таласбай.

Әжерейден: Еріш, одан Аман, одан Әпсейіт, Жансейіт.
Таласбайдан: Мақанбет, одан Әбіқалық, Тәжен.

Жаңайдан: Зәуір, Әділ, Сабыр, Игенбай, Әлменбет.

Зәуірден: Бекетай, одан Ораз Мұқаммед /атақты
ахун/ Жөнербай, Онғар, Бөкей.

Ораз-Мұқамметтен: Әбіләзи, Әбілжәми, Ләжіп, Халиолла.
Әбіләзиден: Садық, Мәнсүр, Әлімжан, Алмақан.
Халиолладан: Камалатдин, Жөнербайдан: Әбілкәрім,
Смайыл, Әбілрахман, Әбдіразақ, Сқақ, Әбдір.
Әбілкәрімнен: Убайдулла, Смайылдан: Атамұрат,
Құлмұрат.

Әбілрахманнан: Сәдірбек.

Бөкейден: Әптіқали, одан Самал, Жұматай. Сабырдан:
Егіз, Сегіз, Дүйім

Егізден: Қосекен, Шалқар, Бөйду. Қосекеннен: Сырман,
Нарман, Қиясбай, Ыбырай, Жарбол, Қиясбайдан:
Балқыбай, Бедебай. Жақыпбай, Нақыпбек, Әбу.

Ыбырайдан: Қаршыға, Аблайсан, Көшер.

Сегізден: Үргенішбай, Баймен, Қосқұлақ.

Үргенішбайдан: Шекер, одан Ізмағанбет.

Байменнен: Жұмахмет, одан Ақмұрат.

Қосқұлақтан: Омар, одан Қарамырза.

Есболдың Қойайдар деген баласынан тұқым жоқ
көрінеді.

МЕТЕЙ САРҚАСҚА

Метей – Әллеберлінің екінші баласы.

Бұл рудан да талай жұртты аузына қаратқан
билер, шешендер, жазушылар, жыраулар шыққан.
Қазақтың өткен өмірінде не көп: ас көп, той көп,
Сондай, бір аста кетенің биі Бекетпен Қалдан
батыр сөзге келіп шатасып қалады да Қалдан
өзіне қараған рұларлы ертіп, асқа қарамай қайтып
кеткен. Ас беріп жатқан кете руы болса керек.
Қалдан батырды жиынға қайырып әкеле алатын
кім бар екен деп жан- жағына қараған Бекет биі
сол кезде 80 жаста келген, Метейдің биі әрі
тапқыр кісісі Айғозыға тоқтапты. Бекет биі Айғозыға:
біздікі ұят болды, ана тентекті /Қалданды еркелеткен
ел кейде тентек дейді екен /өзүңізден басқа ешкім
қайыра алмас депті. Бекеттің өтінішін түсінген

Айғозы Қалданның соңынан қуып жетіп тоқтатыпты да: "Әй, Қалдан /Қалданнан үлкен екен/, саған екі түрлі сыйлық әкелдім. Шайтан ашу, араз деген екі бала, Періште Келіс, Жарас деген екі бала туыпты. Осы екеуінің қайсысының баласын аласың?" депті. Сонда Қалдан батыр Шайтанның баласы құрсын, періштенің баласын алайын" деп жинға қайтып жүре беріпті дейді. Не деген керемет сөз десеңізші!

Метейден шыққан Молдахмет жырауды білмейтін қаракесек баласы жоқ шығар. Бүкіл қазаққа мәлім белгілі жазушы Нәсіредін Серәлиев осы руадын перзенті.

Молдахмет жырау Дабылұлы 1893 жылы Қармақшы ауданының Қашқансу өңірінде кедей шаруаның отбасында туған. Өлең-жырлы өз анасы Ақсұлу деген кісіден үйренген. Ақсұлу Әлімнің Қарасақал руынан шыққан Ерімбет ақынның қарындасы болады. Молдахмет керейт даңмұрын ақынның шәкірті болады. Ол қырық дастан жаттаған кісі. Олары "Көрүтұлы", "Көк қатын", "Тақ Сүлеймен", "Қысырауын", "Ақтам сопы", тағы басқа дастандар. Молдахмет өзі де өлең жазып, көптеген өлең-дастан шығарған. Олары "Шыбық қыз", "Сарқасқа атты Келменбет", "Қазақ, Алаш тарихы", "Өзім туралы дастан", "Қазақтың шаңырағы", "Қазақ дегеніміз", "Жер шолу" деген дастандар.

М. Дабылұлы 1946 жылы қайтыс болған. 1992 жылы Чапаев атындағы колхозда Молдахмет Дабылұлының 100 жылдық мерейтойы өткізіліп, колхоздың мәдениет сарайы сол кісінің атымен аталды. Аудандық баспаханадан "Молдахмет жыраудың жырлары" деген өлеңдер жинағы шықты. Баласы Қанибек Молдахметов Қармақшы аудандық "Қармақшы таны" газеті редакторының орынбасары болып істейді. Ақынның мұрасы әлі толық жинақталып болған жоқ. Молдахмет жыраудың ататегі Дабыл - Өмірзақ - Алтай - Қаржау - Қалымбет-Метей-Әлдеберлі - Келменбет - Келдібай -Бозгүл - Шөмекей болып келеді.

Осы Метейден: Қалымбек, Бозторғай, Сәрт гүган,
Қалымбеттен: Қаржау, Нұржау, Жауар, Үргеншібай,
Қаржаудан: Аралбай, Алтай, Тәңкі, Естемес,
Аралбайдан: Торабыз
Торабыздан: Тұтыбай, Данбай, Сандыбай, Қожамжар,
Аллажар, Үбіжар
Данбайдан: Әбдірахман, Әбікер, Әдібай, Әбжаншар,
Әбдірахманнан: Жұбан, Әбен,
Әбікерден: Мүсілім, Әбужар, Әбжаншардан:
Елеусін.
Сандыбайдан: Мұртсалы, одан Сүгірәлі, Ерман,
Жұмағали, Тұрақ.
Сүгірәліден: Рақман, Мұрат.
Жұмағалидан: Тоқсанбай, Құдайберді,
Тұрақтан: Қамаш,
Қожамжардан: Серәлі, одан Нәсіреддин / жазушы /,
Камалатлин, Тілеуберген, Достан,
Нәсіреддиннен: Әнуар, Тілеубергеннен: Нұржан
Алламжардан: Төребай, Пернебай,
Төребайдан: Әмзе, одан Шайхымансұр,
Пернебайдан: Шөрі, Сұлтан.
Шөріден: Мақсұт, Мұқамметғали, Махмут,
Мақсұттан: Еркін, Ерлан,
Махмуттан: Бауыржан,
Үбіжардан: Өтеген, одан Мұқаммедияр, Есжан,
Алтайдан: Байзақ, Өмірзақ,
Өмірзақтан: Бөрібай, Жолдыбай, Жабай, Дабыл,
Бөрібайдан: Есмақан, одан Қожан, одан Тоты,
Жолдыбайдан: Меңеш, одан Қарабек, Бекқұлы,
Қарабектен Шерқұл.
Жабайдан: Бекен, одан Орынбасар,
Дабылдан: Жармақан, Молдахмет,
Жармақаннан: Сейдеғали, Нұрғали, Ергали, Тынышбек,
Сейдеғалидан: Тұрмақан, Төрехан, Жұмақан,
Ергалидан: Ерболат, Нұрлыбек, Ерлібек, Ербол,
Нұрғалидан: Жанболат, Нұрболат, Нұрлан,
Тынышбектен: Ақерке,
Молдахметтен: Зарлық, Қанибек, Зарлықтан: Дулат.

Қанибектен: Ғабит, Ғалым, Ғаблол.

Тәнкіден: Байбек, Айғозы, Мықтыбай, Жорықбай, Мекебай.

Байбектен: Арқай, Назарбай. Арқайдан: Жүгініс, Ілияс. Ілиястан: Достан, Жақсылық. Назарбайдан: Нұрыш, оған Есет, Бекмырза. Есеттен: Кетебай. Айғозыдан: Әбілла, Білман. Әбілладан: Ермақан, оған Мақамбетжан, Садық. Мақамбетжаннан: Ікімә, Болат, Ербол.

Садықтан: Нұрлан.

Жорықбайдан: Боранбай, оған Ерекеш. Мекебайдан: Мырза, Дәулет. Дәулеттен: Жәнібек, оған Есдәулет.

Естеместен: Тамай, оған Еламан, Жоламан. Еламаннан: Боранқұл, оған Қайып, Мақаш. Қайыптан: Бекмырза, Құлмырза, Жолмырза, Салмырза. Нұржаудан: Есет, Көрпе.

Есеттен: Орынбай, оған Қаражан, оған Оразай. Көрпеден: Жарылқан.

Үргенішбайдан: Сынасап, Дәуіт, Есқұлы.

Сынасаптан: Ассар, Шалқар.

Шалқардан: Достанбай, Асарбай, Әбу.

Достанбайдан: Жәкен, оған Өтебай.

Дәуіттен: Досжан, Сәтжан.

Сәтжаннан: Қораз, оған Әбен, Ахмет.

Есқұлыдан: Қосназар, оған Тілеубай, Шәмші.

Тілеубайдан: Әлиасқар, Мақан, Әлмақан, Жалайыр, Өткелбай.

Әлиасқардан: Сұлтан, Кенжебек.

Сұлтаннан: Тұрсынбай, оған Ғабит, Серікбай, Ғабаул.

Кенжебектен: Сейткерім, Алтынбек, Алтай, Алматы.

Мақаннан: Әбжанпар, Әбсаттар, Жағпар, Мәдияр.

Жағпардан: Әнуар, Әскербек, Әлішер, Әубәкір, Әлібек. Мәдиярдан: Талғат, Қанат, Рахат.

Әлмақаннан: Өмірзақ. Өткелбайдан: Сақтаған.

Сақтағаннан: Марат, Жомарт, Бауыржан, Сәбит, Жәмит.

Шәмиден: Есет, Бадай, Жақып, Майдан, Ідіріс.

Есеттен: Нұрман, оған Әбдіраш, оған Серікбай.

Бадайдан: Төлеу, одан Жанат. Жықыптан: Қосым.
Ідірістен: Досым.
Бозторғайдан: /Ибескі/ Алтынбай, Қалыбай, Асан.
Байшуақ.
Алтынбайдан: Әсер, Мұсыр, Мұсылан, Жүсіпбай,
одан Жолдасбай.
Қалыбайдан: Қыдырбай, Шуан, Сары.
Қыдырбайдан: Баймен, Санар.
Сапардан: Жүніс, Нұрыш, Әбілда.
Жүністен: Сәруәр, Сәдуақас, Әбілділан, Иса
Шуаннан: Өтеміс, Қирабай, Дайрабай.
Қирабайдан: Жыңғылбай, одан Аяған, одан Гүрсынбай.
Тұрсынбайдан: Алтай, Асқар, Алматы, Амангелді.
Сарыдан: Жоңса, одан Ақпан, Тоқпан, Кәрібай,
Ыбырай.
Ақпаннан: Құтыбай, одан Әлімбай.
Тоқпаннан: Боранбай, Табынбай.
Табынбайдан: Қожабай, Әтібай.
Қожабайдан: Абыт, Кәрібайдан Бекетай.
Асаннан: Маңғыт, одан Тәжібай, одан Ыбырақым,
Көпен, Бекен.
Байшуақтан: Құлымбай, одан Ашабай, одан Сүйінбай.
Сүйінбайдан: Алдан, Емберген, Сақым.
Алданнан: Сатан, Өмірәл. Ембергеннен: Әдина,
Нұғман.
Әдинадан: Әбіләзі, Асанәлі, Бисен, Қонысбек,
Қуанышбек, Оралбек.
Нұғманнан: Әбіласан, Сейтасан.
Сарттан: Жортпақ, Жортар, Шабар, Шаншар.
Жортардан: Тауасар, Беласар, Жанасқан, Жасауыл,
Қарауыл. Тауасардан: Қораз, Тәйеке.
Қораздан: Әбіш, Әли. Әлиден: Ерімхан, одан Ералдулат,
Дастан.
Беласардан: Байбақты, Тәжібек, Досымбай, Мыймақ.
Байбақтыдан: Әбілхалық, одан Әбзәли, одан Қани,
Сақи, Тәжібайдан: Тоқпанбет, одан Бектібай, Тұраш.
Досымбайдан: Ерман, Әбілда.
Жанасқаннан: Қирабай, Бурабай, Дадан.

Қирабайдан: Жұмабай, Ыбырай, Қылышбай, Дайрабай,
Ыбырайдан: Қоқымбай, одан Сағындық, Серікбай,
Берікбай.
Қылышбайдан: Ысым, Мықай, Жақай, Алтай, Дәулет,
Ысымнан: Жайнарбек. Алтайдан: Мүстана, Толыбай,
Дәулеттен: Сәйран, Қонысбек.
Бурабайдан: Жүсіп, Жақып, Жүніс, Ахмет,
Жақыптан: Мұсағали, одан Қуан,
Жүністен: Құрманғали, одан Қуанышбек,
Жасауылдан: Өтеген, Батырбай, Әлімбай.
Өтегеннен: Қасым, Әбдірайым, Домалақ, Маку, Смайыл,
Жақып.
Қасымнан: Әбу, Омар, Садық, Қайыр.
Әбдірайымнан: Рахман. Домалақтан: Аязбай, Қойтан.
Смайылдан: Күләш.
Жақыптан: Нақыпбек. Батырбайдан: Аяп, Мақамбет,
Аяптан: Қаршыға, Қарсыбай.
Қаршығадан: Ниязбек,
Қарауылдан: Шайымбет, Әлекен, Бәйімбет, Балман.
Шайымбеттен: Тәтпен, Нұртаза.
Тәтпеннен: Жеткерген, Тілеуберген, Бекберген.
Жеткергеннен: Марат, Болатбек.
Тілеубергеннен: Сәбит, Бекбергеннен: Бауыржан.
Нұртазадан: Рақман, Райымбек, Райбек.
Әлекеннен: Ілияс, Кәрім.
Ілиястан: Тоқшылық, Кәрімнен: Алданыш, Жалғас.
Бәйімбеттен: Айтмақан, Бақыш.
Шабардан: Қосдәулет, одан Жангүтты, Жанғозы,
Алыпқара.
Жангүттыдан: Оразбай, Есбатыр, Досбатыр, Баймырза,
Наурызбай, Досан.
Оразбайдан: Мұқамбетияр, Әлмақан, Сарыбай.
Мұқамбетиярдан: Даңғара.
Әлмақаннан: Қайырбек, одан Теңелбек, Камалбек,
Алтынбек, Жарқынбек.
Досбатырдан: Сәден, одан Өмірбай, Өмірсерік, Тынымбай.
Өмірбайдан: Қыдырбек, Қожабек, Тынымбайдан: Бітеген.
Есбатырдан: Байжігіт, Кенже.

Байжігіттен: Көлей. Баймырзалан. Ермақан, Ықылас,
Есмақаннан: Сисен, одан Серік, Берік, Нұрбол.
Ықыластан: Гүлшәріқа.
Жанғозыдан: Ерімбет, Нұрымбет, Бәймбет, Ешпан,
Балман.
Ерімбеттен: Ілияс, одан Әбіләкім.
Бәймбеттен: Тәшпен, Ысқақ. Ысқақтан: Тынысбек,
Асылбек, Мырзабек.
Ешпаннан: Күшей, Балшатай. Күшейден: Пірназар,
Дүйсенбай.
Пірназардан: Қалдан, Қалжан, Кәжен, Батырбек,
Әділбек.
Дүйсенбайдан: Шығияз, Камал.

ҚАЛМАҚ СЫНШЫСЫНЫҢ БОЛЖАМЫ

Әлдеберлінің үшінші баласы Өтебай батыр алам болған екен дейді. Қалмақпен бір соғыста қолға түскендер арасында қалмаққа белгілі сыншы бар екен. Сол қалмақ сыншысын әкеліп, Өтебай алты баласын сынатқан көрінеді.

Бірінші баласы Оразайлы тұқымы көп болады, елдің татулығын тілейді, татулық үшін жиналған елдің тамағын асып, түсіріп, түтінінің астында жүрседі, ұрпағында атақты палуандар дүниеге келеді депті.

Екінші баласы Құбаны қара қылады қақ жарған би болады, билік жеті атасына дейін жалғасады депті.

Үшінші баласы Жанғабылды саудагер, ұрпағы және төбеге шығар аламдары көп болады дейді.

Төртінші баласы Сұлтанды тұқымы өсіп - өнеді көп болады, би, бай адамдар көп шығады депті.

Бесінші баласы Тойқожаны өзінен бастап жеті атасына дейін асқан батыр болады дейді.

Алтыншы баласы Адамбайды жігіттері ұрлықпен айналысады, дауда дес бермес деп сынаған екен дейді.

Ата - бабалардың өткеніне көз жіберсек, қалмақ сыншысының айтқандары дәл келмесе де көп болжамдары расқа шыққан сияқты. Мысалы Оразай ұрпағы өткен 1931 жылғы аштық алында 300 шаңыраққа жеткен көрінеді.

Құба атақты би боп өткен. 96 жыл өмір сүріпті деседі. Жанғабыл ұрпағы қырық безбен саудагер болған. Қалдан батырдан бастап осы кезге дейін ел басқарудан шет қалған емес.

Сұлтан ұрпағының өзінен екі рулы / Тілеубай, Жәрімбет/ ел тараған. Қуан байға 3000 жылқы бітіпті. Боранбай бай сол заманда Европа дәстүрімен тұрмыс құрыпты. Ат қосу, тазы жүгіртін, қыран құс баптауда айрықша болған. Тойқожа болса асқан батыр болған. Сүйегі Жайық өзені бойында жерленген деген сөз бар. Соған қарағанда қалмақтарға қарсы соғыста өлген болар. Тойқожадан туған балалар түгел батыр болыпты. Әсіресе, шебересі Тоғанас Қоқанға қарсы күрестің нағыз қаһарманы. Тоғаныс туралы арнайы кітап баспадан шықты. (Авторы - Т.Дайрабаев).

Адамбай ұрпағы келей болған. Зарқұм осы келейлерді байдың малын ұрлап алып та, тартып алып та асыраған. Енді осы алты баланың шежіресі таратылады.

ӨСТЕМІР САРҚАСҚА

Өтебайдан алты бала туған.

Олар: Оразай, Құба, Жанғабыл, Сұлтан, Тойқожа, Адамбай. Оразайдан екі бала туған: Аңшы, Өстемір. Аңшыдан: Итске, Бектас. Итекеден: Кейкі, Бәжік. Кейкіден: Есқара, Жұмағұл.

Жұмағұлдан: Көшекбай, Құндақбай, Әбіш, Мәрия, Қалиша.

Көшекбайдан : Сердәлі, Бердібек, Аманқұл, Асылқұл. Сердәліден; Серікбай Әсия, Мәнсия, Амантай. Бердібектен: Нұрлан, Темірлан, Эльмира, Эльвира.

Құндақбайдан: Алайбек, Асылбек. Адамбектен: Ысыламбек,
Ақжан.
Асылбектен: Мұратбек, Құлжан, Айнұр, Талғат.
Әбіштен: Тәймағанбет, Мінаш, Жақабай.
Тәймағанбеттен: Төлеубай, Нәзіпа, Гүлзина, Алтынбек,
Зағипа.
Есқарадан: Емберген, Жүрген, Тұрсынбай / жырау
болған /.
Бөжіктен: Рысмамбет, Досмамбет.
Рысмамбеттен: Үсен.
Үсеннен: Қали, Мүйіз Қанша, Әдиша, Тілеубек.
Қалидан: Бақыт, Зәуреш, Айгүл, Сәуле.
Тілеубектен: Ғалия, Жайна, Ерзат, Бекбол.
Досмамбеттен: Асан, Рысты.
Асаннан: Жеміс, Айша, Күлайша, Құлжан, Елубай,
Елубайдан: Серік.
Бектастан: Ақайбай, Бақайбай, Шағырай.
Ақайбайдан: Жаппасбай, Барлыбай.
Жаппасбайдан: Ерғали, Иманғали.
Ерғалидан: Досқали.
Досқалидан: Еркін, Роза, Гүлнар.
Иманғалидан: Бегәлі, Қалдыбек, Жұмабек, Сәуле,
Зәуреш Ләззат.
Бегәліден: Ғани, Ғалым, Ғабит, Нұрлан.
Қалдыбектен: Сәбит, Руслан, Гүлзат, Жасұлан,
Ерлан. Жұмабектен: Рауан, Айсұлу, Толқын.
Бақайбайдан: Мақан, Нұрбибі.
Мақаннан: Нұрғали, Айтолқын, Сембай, Сайым, Бисенбай,
Сәрсенбай, Сисенбай, Алтынай.
Бисенбайдан: Сөйілбек, Жақсығұл, Мұқамбет, Бақыткүл,
Рыскүл, Оразкүл.
Шағырайдан: Медетбай, Рахметбай, Ғанибай, Дүрия,
Мәрия, Зибә.
Өстемірден: Сәмбет, Арап, Сарап, Мырзатай, Аллаберген.
Сәмбеттен: Телібай, Шалабай, Сенгірбай,
Байнеке, Мықтыбай, Қосан, Жақап, Тәжі.
Телібайдан: Құлжабай / 40 мың қой біткен бай /.

Манат, Жанат, Жүбай, Сыбай, Белебай, Жалмурат,
Өмесек.
Күлжабайдан: Көдөбай, Бөпрбай, Көнтөкбай, Жүндөбай,
Қайрақбай, Тышқанбай, Бөжен
Көдөбайдан: Айман, Жұмаш, Көккен,
Аймәннан: Ысқақ, Әнипа.
Ысқақтан: Райымбек, Кеңесбек, Тынымбек, Дәулетбек,
Дәуренбек, Қымбат, Кеңе.
Райымбектен: Абай, Ғалия, Мәрия, Күлшат, Алма,
Абылай, Дина. Абайдан: Гүлзат, Әйгерім, Дана, Ғалиядан
Мерует, Мақсат.
Кеңесбектен: Дәззат, Ғазиза, Гүлнар, Нөзира, Асқар,
Мира, Айдоc.
Тынымбектен: Айбек,
Дәулетбектен: Света, Гүлмира, Айгүл, Бибигүл, Ләйла,
Еркебүлән, Нұрсұлтан,
Дәуренбектен: Жанар, Пархат, Әзиза,
Жұманшан: Смайыла, одан Тыныштық,
Көккеннен: Мизамбай, Айдарбай, Зағина.
Бөгірбайдан: Жамансары, Досқара, Әллен, Күнгәным,
Табынай.
Жамансарыдан: Смағұл,
Досқарадан: Төребек, Топша.
Төребектен: Әмет, Нағымет, Үмбет, Сапарбай, Гүлімбай,
Тұрғанбай, Кеңебай.
Әлленнен: Ортай, Шырынкүл, Шынығұл, Аманкелді,
Аманкелдіден: Сәуле, Зәуре, Дина, Зина, Гүлшат,
Айнұр.
Көнтөкбайдан: Бекіш,
Бекіштен: Нәзігүл, Ашықбай, Сегізбай.
Жүндөбайдан: Қыртыс, Қыйлан,
Қыртыстан: Шырман, Қаламқас,
Қыйланнан: Тұрмағанбет, Нұрмағанбет, Бекмағанбет,
Тұрмағанбеттен: Жамбыл, Бердібек, Шахарбану, Аралж,
Абзал, Ақын, Асылхан, Мүхит, Бердібектен: Мырзабек,
Суанбек.
Жамбылдан: Сәкен, Ілияс, Бейімбет, Төлеген.

Қайрақбайдан: Мақанбетжан, Иманжан, Рахманберлі,
Тышқанбайдан: Әлім, Бекетай, Ақмолла, Қарамолла,
Күнжар.
Бекетайдан: Жақау.
Бәженнен: Болық, Сөйтқас, Мырдай.
Болықтан: Әлихан, Күлжан.
Жанаттан: Ақайдар, Есжан.
Ақайдардан: Қарынбай, Махан, Дөшет
Аяғаннан: Раш.
Есжаннан: Мақан.
Мақаннан: Түймегүл.
Манаттан: Ізленбай.
Ізленбайдан: Тәшібай, Кертай, Ақау.
Тәшібайдан: Күлжан, Бибісара.
Жүбайдан: Арыстан.
Арыстаннан: Бодан, Сүртеке.
Боданнан: Ұзынжас.
Белебайдан: Амантай, Тасберген, Қалмағанбет, Шіркінбай,
Сарт, Алпысбай, Қасен, Қалипа,
Қасеннен: Ыбыраш, Шегебай, Қуанкүл, Балтабай,
Баян, Света.
Жалмұраттан: Қосберген, Малымбай.
Қосбергеннен: Балай Бал
Малымбайдан: Ықылас, Бораш,
Шалабайдан: Байбол, Жанбол, Майшеке.
Байболдан: Бекет, Дөсек, Тыныштық, Қожанияз Мүтіняз,
Бекеттен: Есентай, Ботанбай.
Есентайдан: Изақұл, Аманжол.
Изақұладан: Көшек, Алмагүл, Ілекер.
Аманжолдан: Тәжәулет.
Тәжәулеттен: Оңайкүл, Серік.
Ботанбайдан: Рахмет, Қошпан, Әли, Шәли, Зібира.
Рахметтен: Нұрліләз, Жарылқасын, Ерлілән, Ақлілән,
Кенжегүл, Зейне, Нәзүше, Тынымкүл.
Нұрліләлән: Баймағанбет, Аймағанбет, Бақытбек, Рысқұл,
Бақыткүл.
Жарылқасыннан: Сәбит, Ғабит, Ғалымбек, Мүсабек,

Темірхан, Гүлнар, Гүлсім, Жанат, Балқаш.
Ерлілдеген : Аманкелді, Гүлзия, Фаридә, Гүлфайруз,
Ғани.

Ақдәлдеген: Нұрлан, Нариман, Ерлан, Мәдина.

Дөсектен: Қыпшақбай.

Қыпшақбайдан: Балдырған. Мария, Қамит.

Тыныштықтан: Атантай, Ермағанбет, Әлемі, Мәсәтә.

Атантайдан : Кеңес, Нақай, Жұмаділ, Балыш, Науат

Жұмаділден: Мағрипа, Әшімбек, Бертәлеу, Күліпа.

Әшімбектен : Күлжазира, Нүртілек, Артықәлі.

Қожанияздан: Метер, Күсбек, Бодыбай, Мамық.

Метерден: Ақжүніс, Ауатай, Сұлтанғали.

Күсбектен: Әубәкір, Омар, Әбу, Аққыз, Шекер, Алуа.

Әубәкірден: Темірбек /1-ші әйелінен/, Болатбек, олан

Еркін, Серікбол, Нұрсұлтан, Нұрәулет.

Бодыбайдан: Нұрхан.

Жанболдан: Тәлеу, Тілек, Табынбай.

Табынбайдан: Дөшет, Қарақөже.

Тілеулен: Тәжібай, Злиха.

Тәлеулен: Есмұрат, Күшікей.

Есмұраттан: Тақай, Өтеген, Нартай.

Тақайдан: Боран.

Күшікейден: Әбу, Іңкәр.

Әбулен: Дауылбай, Күнтубай, Кенішкүл.

Майнекеден: Төлекбай.

Төлекбайдан: Әуесбай, Сейіл, Қошкел, Қаратай, Ақжүніс.

Әуесбайдан: Бекназар, Айтбай, Торғай, Күтыбай,

Рысбай, Әлима, Шөкен.

Бекназардан: Дәрікүл, Дәрібай, Нәрібай.

Нәрібайдан: Сәрібай, Держан. Сәрібайдан: Еркебұлан,

Еркінбек, Жеңісбек, Балжан, Ақжан, Бақыт.

Айтбайдан: Пионер, Тәлеуіш, Серік, Берік.

Сәріктен: Жасұлан, Тасболат, Сандуғаш.

Торғайдан: Зағи, Асылбек, Алтынбек, Төлеген,

Аллаберген.

Асылбектен: Клара, Гүлнәр, Гүлсара, Тастемір, Аян.

Төлегеннен: Қасқырбай, Дастан, Дәуірхан, Сейілхан.

Аллабергеннен: Роза, Рита, Руслан, Қаракөз, Ботакөз.

Рамазан.

Күтыбайдан: Канатша, Пилипат, Рахат, Жүрахат,
Рысбайдан: Айымкүл, Қуанышбай, Наймантай,
Қуантай.

Сейілен: Ыбырахым, Нәзира.

Ыбырақымнан: Торы, Ерназар, Зәуреш, Бөрәнкүл,
Әлмұқаммет, Қажмұқаммет

Ерназардан: Нұрмағанбет, Гүлшахар.

Сеңгірбайдан: Тырнабай, Тоқбай

Тырнабайдан: Бекібай, Рысты, Татай,

Бекібайдан: Төленді, Бодыман, Жақсыбай.

Жақсыбайдан: Қазиз, Бақ.

Қазизден: Рсалды, Әлімбек, Бақыт, Алтын, Гүлсара,
Айнабек.

Тоқбайдан: Бәшікей, Несіп, Сәтбай.

Бәшікейден: Шегебай.

Сәтбайдан: Оспан, Қали, Рысбай,

Байнекеден: Қарақұл, Күзен, Түрке

Қарақұлдан: Қабыл.

Қабылдан: Бисенбай.

Бисенбайдан: Тұрсынкүл, Самағұл.

Күзеннен: Аманжол.

Аманжолдан: Рахила.

Түркеден: Есқожа, Есен, Мәукен.

Есқожадан: Нағман, Наймантай, Жұматай, Кенжеш.

Наймантайдан: Жарылқасын.

Есеннен: Райым, Райыс, Берғайым.

Берғайымнан: Қосай, Шахарман. Қосайдан: Шертай,

Әлимаш, Жандарбек, Жанымкүл, Талғат.

Мықтыбайдан: Тексатар.

Тексатардан: Әбдір, Әбділла, Байдір, Жабағы.

Әбдірден: Әбдікер.

Жабағыдан: Сары, Жүніс.

Қосаннан: Қозыайдар.

Қозыайдардан: Керуенбай.

Керуенбайдан: Әміртай, Айтжан, Қалияш.

Әміртайдан: Елшібек, Орынбұл.

Елшібектен: Оразбек, Болат, Бақытбек, Жақыпбек,

Марат, Самат, Кенжебек. Оразбектен: Алтынай, Абылай.
Болаттан: Жұлызай.
Жақыптан: Бәрмен.
Бәрменнен: Амандық, олан Дүріш Қани,
Обдахайыр, Дүрінген: Бибайша, Балайша. Қанидан: Күләш,
Тыныштық, Күләш, Күләйша, Тынымбай, Алтынбек.

Ұрпақтары таратылған, Сәмбеттің Құлжабай деген немересі қырық мың қой егеленген /ірі қаралары өз алдына/ асқан бай адам болыпты дейді аңыз әңгімеде. Арық-тұрық малдарын Сыр бойында қалдырып, күйлі малдарын алып, сонау Орал даласына дейін жетіп жайлап, қыстаған. Жем-шөп лайындамай, ешқандай техника пайдаланбай, зоотехник, мал дәрігерін ұстамай-ақ малын қатаң қыстан аман-есен алып шығады екен.

Осы Орал даласында жылаа Түрікпеннің Тұрлы деген байы да қатар жайлап, қыс түсе мекеніне қайтып кетеді. Тұрлы Орал даласына малын жағдайы үшін емес, салтанат үшін келетін болса керек. Өйткені сұлу екі әйелінде екі сарала шатыр, тініне алтынның жібі /алтын ең созылғыш метал/ өткізілген, күнге шағылысып, адамның көзінің жауын алады. Қымыз үшін аздаған жылқы, сойыс үшін қой алып келген. Екі текежәумет тұқымды аргымақтары бірінен кейін бірі келіп, басқаға бөйге бермесе керек. Ақырсызла бөйгені шаппай алған. Орал өңірінің елдері Тұрлы аргымақтарының жүйріктігін талассыз мойындаған.

Жалғыз үй Түрікпен байының /бегінің / бөйге бермеуі сол аумақтағы қазақтың, Құлжабай байдың намысына тиген. Әрі сыншы, әрі сейіс Хамза деген жылақышысына қазақ даласын түгел араласаң да Тұрды аттарынан озатын бір жүйрік тауып келуді тапсырған. Хамза көп уақыт өткізіп, бір байтал алып келген. Бай бұған қатты назырқаған.

Сонда Хамза қақтың жиегінде үйездеп тұрған жылақыға кездескенін, осы байталдың құстарды қуып

ойнағанын көріп, иесінен сатып алғандығын айтып, байталдың аузын ашып, оның жұтқыншағындағы жыланның айыр тіліндей қос қылды көрсетіп, бұл тұлпардың тұқымы депті. Кезекті бір жүз жиырма ат қосылған тойда байтал бірінші, Тұрлы аттары екінші, үшінші бейге алған. Сол жаз, күз айларында байтал бейгенін алдын бермеген. Қыс түсе еліне қайтатын кезінде Тұрлы байталды екі аттың бірін, сарала шатырдың бірін, басқа да көптеген дүние-мүлік беріп, сатып алды. Құлжабай малға емес, ол кезде қазақ арасында кездеспейтін асыл мүліктерге қызықса керек. Тұрлы көші жөнелген соң оның екі малшысы байталды бірі жетелеп, бірі айдап жолға шықпақ болады. Бірақ байтал жүрмеген. Қалай етсе де жүрмей қойған. Сонда анық жүрмесіне көзі жеткен Тұрлы қылышын суырып алып, байталдың басын шауып тастап, алды-артына қарамай кете барған. Өмірін жылқы бағумен өткізіп келе жатқан, жылқы сырын жетік білген Хамза жерде домалап жатқан бастың жанұшыра шыңғырғанынан тұла-бойы түршігіп, басы айналып, өкініш оты өртеп бара жатқанын ғана аңғарады. Есінен айрылған Хамза "Шыңғырлы-ау" деген сөзді қайта-қайта айтып, бетінің ауған жағына кете барған. Бірінші күні оны елен қылмаған бай екінші күні Хамзаны іздетіп кісілер аттандырған. "Шыңғырлы-ау" деген сөзді қайталаумен жүгіріп бара жатқан адамды көргендер де болған. Ізімен келген іздеушілер бір қысқа өзен аңғарының бойындағы суы бар шүңгілдің жағасынан Хамзаның өлігін тапқан. Құлжабай бай осы жерге ұйтам салдырып, Хамзаны қастерлеп жерлеген көрінеді. Хамзаның атын білмеген адамдар алғашында "Шыңғырлы - аудың" ұйтамы деп атап кеткен. Кейін "Шыңғырлау" деп аталған. Орал облысының Шыңғырлау ауданының аты осыдан аталған десеңі аңызда.

ӨСТЕНІРДІҢ АРАБЫНІҢІ: Былақ, Дербек, Шәдім, Елқоңды,
Байқонды, Төлеп, Жеті туылған.
Былақтан: Шонабай, Ермек,
Шонабайдан: Жаназар, Итқара, Менлікара, Түйебай,
Ертай.

Жаназардан: Жанбибі, Ақтөре, Төтен.
Итқарадан: Ажақбай, Әлім, Пірмағанбет, Нұрмағанбет,
Түйебайдан: Пішен, Байбосын, Елбосын.
Ертайдан: Жұмакұл, Мәтібай, Ербосын.
Нұрмағанбеттен: Қоңырбай, одан Гафур, Сабыр.
Байбосыннан: Уәлихан, Бақытжан, Қаракөз.
Ермектен: Шоқай, Байшығұл, Жақсылық.
Шоқайдан: Қойбағар, Балқыбай, Жолмахан.
Қойбағардан: Нетбай, Несібелі.
Нетбайдан: Пернекұл, Зейнекұл, Жұмахан, Батырхан,
Бақытжан, Дүйсенбек, Кеңесбек,
Балқыбайдан: Кенішбай.

Кенішбайдан: Көптілеу.

Көптілеуден: Гүлімай, Руслан, Нұрлан, Құралай,
Жолмаханнан: Қалдыбай, Маңғыт, Қалдыбек.

Қалдыбайдан: Торған

Байшығұлдан: Ожарбай.

Ожарбайдан: Ержан.

Жақсылықтан: Пірім, Нұрым.

Пірімнен: Күләш, Мәлік.

Мәліктен: Қазтай, Мәриямкүл, Бибіағар, Бибігүл,
Табынбай, Жомарт, Атымтай, Дархан, Ержан, Нұргүл,
Нұрымнан: Шаймақан, Баймақан.

Бұлардан басқа Мырза, Мырзахмет дегендер болған,
Екеуінің әкесі Ермектен туатын көрінеді. Атын
ешкім білмейді.

Дербестен: Ыстыбай, Тоқмамбет, Бактыбай,

Ыстыбайдан: Талас, Амандос, Имандос.

Таластан: Аманжол, Жомарт.

Аманжолдан: Базарбай.

Жомарттан: Сәуле, Перне.

Амандостан: Сарбас, Өтеу, Өтеубай, Мамытбай.

Өтеубайдан: Әбсаттар, Әбжаппар.

Әбсаттардан бір қыз бар.
Мамытбайдан: Әбдіразақ, Шаутай.
Әбдіразақтан: Болтай.
Тоқмамбеттен: Теңізбай, Теңелбай, Өскенбай.
Теңізбайдан: Аманбай, Сәрсен, Сүгір, Байзақ,
Ұзақбай.
Аманбайдан: Кұлбарақ, Шерман, Сансызбай,
Сәрсеннен: Мыңжасар, Тұрлықұл. Мыңжасардан:
Күлдарай, Мейрамқұл, Сақи, Сағатбек, Сақып,
Жалғасбек.
Сүгірден: Палиша.
Ұзақбайдан: Сәндібек.
Сәндібектен: Патыма, Дүйсенбек, Дүйсенқұл.
Дүйсенбектен: Ілбира, Ілияс, Әсел, Ақмарал.
Өскенбайдан: Қалман, Кұлман, Пара, Назым, Гүлипа.
Қалманнан: Күмісбай, Асылқұл.
Күмісбайдан: Қайыпбек, Шамшырақ, Қанжарбек,
Қарлығаш. Қарлыға, Орынбек.
Бақтыбайдан: Естекбай, Танабай, Әргімбай, Өткелбай,
Байшын.
Естекбайдан: Дос, Самұрат.
Достан: Нұрмақан, Тұрмақан, Қатира, Зәуре.
Нұрмақаннан: Күлзада.
Самұраттан: Жалдыбай, Қисық, Төке, Шекер.
Жалдыбайдан: Зейнеқұл, Гүлбаршын.
Қисықтан: Менікүл, Ерімқұл, Нұрымқұл, Бек.
Төкеден: Балахмет, Қатшагүл.
Танабайдан: Ұлым.
Әргімбайдан: Сарымсақ.
Сарымсақтан: Омар, Асан, Үсен, Тапал, Талбала,
Дүйсенбай, Күлшан.
Асаннан: Қызылгүл.
Өткелбайдан: Қарашолақ, Жамантай, Жалбыр, Төрегай,
Күлжан, Зібира, Зіба.
Қарашолақтан: Дәнеш.
Жамантайдан: Сейткірәм, Сейдахмет, Күлай.
Жалбырдан: Әбіләкім, Әлима, Жүсіпәлі, Жүсіпбек,
Жүсіп, Шайман, Нұрлыбек, Шайқыслам, Ақзада.

Құлжаннан: Разия.
Жүсіпәліден: Түргәнбек.
Түргәнбектен: Нұрлан, Берік, Беріктен: Азамат.
Жүсіпбектен: Бекзала, Айзада, Қазына, Шәріпбек, Қайрат
Жүсіптен: Қымбат, Сәрупа, Сәуле, Қуанышбек,
Тынышбек.
Шайқысламнан: Серік, Мұрат, Мәрат, Гүлнәр, Жәнісбек,
Кенішбек, Ерлан.
Байшыныннан: Жәкі. Жәкіден: Аппаз, Зылиқа, Қайрат.
Шәуімнен: Әлімбай.
Әлімбайдан: Жапақ, Майқан, Дихан.
Жапақтан: Беркімбай, Бөкенбай, Жүсіпбай.
Майқаннан: Ордаш.
Ордаштан: Төлеш, Гүлсін, Тұрсын, Төрөбек, Мейрамбек,
Гүлнәр.
Төлештен: Төлеген, Болат.
Диқаннан: Әбілше, Мәжінше, Дәрікүл.
Елқондыдан: Жөнелбай.
Жөнелбайдан: Қапаш, Қарабас,
Қапаштан: Назар, Шәкі, Сымақ, Ақтай, Айбала,
Нұрмақан.
Шәкіден: Ахмет, Жүсіп.
Жүсіптен: Балжүсіп, Әбдуллах, Әбіләміт.
Нұрмақаннан: Ұлтай, Жексенбай, Кентай, Шынтай.
Жексенбайдан: Күлжәмила, Сәбила, Руслан, Роман.
Қарабастан: Күлкеш, Жамашақ.
Байқондыдан: Баймамыр.
Баймамырдан: Тобылбай, Әйтпембет, Ақпанбет.
Тобылбайдан: Қарақұл, Жұматай.
Қарақұлдан: Аяған, Сәйкен.
Жұматайдан: Құлман Шүкен, Өтеу, Алтын, Сұлу, Балбөпе.
Құлманнан: Парахат, Карл.
Парахаттан: Зура, Кәрім, Гүлстан, Марс, Клара, Манас,
Бауыржан, Сейпулла.
Карлдан: Жанас, Гүлнара, Гүлшат, Перлебай, Сәкен.
Шүқаннан: Нагия, Орынай, Маркс.
Өтеуден: Камил, Жамил, Эмиль, Шамия, Баян, Бану,

Маран, Лейла.
Камилла: Саян, Айгүл, Күралай, Қаракөз, Ұлбосын,
Пагодин.
Жамилла: Абылай, Орынбасар.
Эмильден: Әзизбек, Бахон, Айман, Шолпан, Мәншүк.
Шамилла: Шыңғыс, Шоқан, Уәлихан.
Әйтпембеттен: Ақби, Құлназар, Ақназар, Ақжол.
Ақбиден: Еркінбек, Бибіқантай, Бибіқаншай.
Еркінбектен: Әбілқасым, Қайрат, Хайрулла, Азамат,
Бауыржан, Бақытжан, Ғалымжан.
Төлептен: Жүзлібай.
Жүзлібайдан: Қойбағар, Тайбағар, Малбағар.
Қойбағардан: Қосберген, Есберген, Жүбаназар, Мақаш,
Қосалы,
Мақаштан: Дөмегүл
Қосбергеннен: Өмірбек, Ердібек, Нұрлыбек, Зағипа,
Ағипа.
Өмірбектен: Арыстан, Асылхан, Ләйла.
Ердібектен: Қазыбек, Гүлруза, Гөкку.
Тайбағардан: Жұмабай.
Жұмабайдан: Темірбек.
Темірбектен: Айгүл, Ғанибек, Біржан, Айнұр,
Маусымжан, Бірсүлу.
Жетіден: Асаубай, Дүйтбай.
Асаубайдан: Матай.
Матайдан: Ержігіт, Молжігіт, Зоржігіт, Мамық.
Ержігіттен: Әбсаттар.
Әбсаттардан: Орысбек, Қамажай, Тұрлықұл, Мейрамқұл,
Қаллаң.
Молжігіттен: Мөңте, Жеміс, Шанай, Алмахан, Нұрмахан,
Ермахан.
Зоржігіттен: Әлтай.
Дүйтбайдан: Бөліш.
Бөліштен: Қапай, Қайнарбай, Кәмет, Шолпан.
Қапайдан: Әбіраман, Аққали, Нұрғали.
Әбіраманнан: Нұрпейіс, Ақмаржан.
Нұрғалидан: Зағипа, Жұбатқан.
Қайнарбайдан: Мұса, Иса, Мәмбет, Мәмбетәлі, Мұстафа,

Үмбетей, Пірманәлі, Палау, Ұрлықа, Күміс.
Мәмбеттен: Жалғас, Шәрипа, Фарида.
Жалғастан: Абылай, Ерлан.
Мүстападан: Шоңмұрын.
Шоңмұрыннан: Шәкизада, Шамшағұл, Сәкен,
Садық, Әбдіхалық, Әбутәліп, Абай, Арлақ, Қуаныш.

Араптан Тоқпанбет палуан шыққан. Кіші жүздің Керейт руында аталы-балалы Қуантай, Манақ /әкесі/, атты атақты палуандар болған деседі. Екеуінің де жауырындары жерге тимепті. Сол кезде Шөмекейдің Өстемір аталатын тайпасында Тоқпанбет, Томан деген қос палуан өмір сүріпті. Қуантай, Манақ осы екі палуанмен күресіп көруге құмар болыпты. Палуандардың бұл ойларының орайлары келе қалып, Керейтте үлкен ас беріліп, оған Шөмекей түгел шақырылған. Шөмекейліктерді күтіп алу, қонақ ету әдебі Қуантай мен Манаққа тапсырылыпты. Ішінде Тоқпанбет, Томан бар. Топтың көліктерін байлап, өздерін күні бұрын дайындаған үйлерге бастап алып бару үшін Қуантай мен Манақ бастаған жігіттер алдарынан шыққан. Қонақ палуандардың бірінің шылбырын Қуантай, бірінің шылбырын Манақ алып, екеуін аттан сүйеп түсірген. Аттарды байлайтын бұтаның беріктігін байқаған болып Қуантай, Манақ шеңгелді, жыңғылды түбірімен қиналмай суырып ала берген көрінеді.

Қонақтар шөл басып, дем алып, әртүрлі әңгімелердің қызығына беріліп отырғанда, өмірі ұсталмаған ірілігі түйедей өгіз қонақтар отырған үйге сүйкене үйді екі рет оралыпты. Сол кезде сырттан іштегілерге: "Мына өгіз ұсталмаған ғөте асау еді. Ұстауға көмектесетін әлді бала болар ма екен қонақтар арасында?" - деген дауыс естіліпті. Төрде отырған Тоқпанбет өздерінің қайратын байқауға істелген іс екенінен хабарсыз Томанға көмектес деп ым қағыпты. Томан сықырлауықти тасалай тұрып, есіктің алдынан өтіп бара жатқан

өгізді қос қоллап белінен басып қалған. Өгіз өкіріп жіберіп, жата қалады. Бел - омыртқасын сындырып жіберген екен.

Асқа жиналған елдің зиялылары бірін-бірі мерт етер деп палуандарды күрестірмей - ақ бәйгені қонақтарға - шөмекейліктерге беріпті. Қариялардың айтуына қарағанда Манақ өз сырластарына "Қуантайдың аты менен бұрын шығып кетті, өмір - жасы қысқа болмаса болар еді" - дейді екен. Шынында солай болыпты. Қуантай жастай қайтыс болады.

Ал Тоқпамбет палуан туралы мынандай бір әңгіме қалған. Көктемде мал қарап шыққан Тоқпамбет палуан бір үйге қонған. Түнде жаңбыр жауып, қарасуық соғады. Ол кезде қазақ байларының көбінде /өсіресе көшпенділерде/ көрпе, төсек болмаған. Киім жамылып, киіз төсеген. Тоқпамбет таң намазын оқу үшін далара шығайын деп киіз етігін кимек болады. Сөйтсе, етік ауыр, ішінде бір нәрсе жатыр. Қолын салып жіберсе, сол үйдің қозы бағатын баласы екен. Түнгі жаңбырлы суықта кіріп ұйықтаса керек.

Әлім жұртында үлкен той ма, ас па болып, соған Тоқпамбетті күрестіруге алып барады. Күреске бір күн қалғанда палуанның бір аяғының тобығы шығып кетіп, Шөмекей жағы қатты сасқанға ұқсайды. "Саспандаар, күресемін, жығамын да" - деп палуан ағайындарын тыныштандырыпты. Ертеңіне шыққан тобығын жіппен шандып, Әлім палуанымен күресіп, жығыпты. Кейін ауылдастары "Сен аяғың ақсап отырып жығатынындай қайдан білдің?" - деп сұрапты. Сонда палуан "Жығатын болсам екі иығымнан екі сары бала көрінеді. Ауылдан шыққаннан бастап сол екі сары бала екі иығымнан түспеді ғой" - деген екен.

Өстемірдің Сарап деген баласынан 9 бала туған. Олар: Шүрен, Тілеп, Ноғай, Пайда, Тоғай /бәйбішеден/, Адай, Бақ, Бегалы, Бабық

/ тоқалдан /.

Шүреннен: Саркөбен, Ақбас, Сүйеубай, Төман / палуан болған/, Нәшпен.

Саркөбеннен: Қондыбай.

Қондыбайдан: Бүркітбай, Бейсембай, Рәзила, Рысты / Қазақстан Республикасы Ғылым Академиясының философия институтының директоры, осы академияның мүше - корреспонденті Әбімәлік Нысанбаевтың шешесі /, Ахмет, Кенжебек.

Бүркітбайдан: Жәкіш, Ерман.

Бейсембайдан: Түймегүл, Жүніс.

Жүністен: Қатира, Ұлбосын, Смағұл, Жұмағұл, Үрқия, Жәнісбек.

Ақбастан: Дұрман, Тәжен, Тонтай, Жалғасбай.

Дұрманнан: Зейнеғали, Бибіқатша, Жетпіс.

Жетпістен: Қоблан.

Тәженнен: Алпамыс

Алпамыстан: Надежда, Нәзира.

Жалғасбайдан: Жақан.

Жақаннан: Алпысбай.

Сүйеубайдан: Досжан.

Досжаннан: Жиенбай, Иенбай, Зәли, Балкүл.

Иенбайдан: Балтабек.

Балтабектен: Алғашбек, Қарлығаш, Бауыржан.

Зәлиден: Ілия.

Томаннан: Қауымбай, Қауқабай, Сәрсембай.

Қауымбайдан: Жанымша.

Қауқабайдан: Көшбике, Көшмақан.

Сәрсембайдан: Серәлі.

Нәшпеннен: Тәукешік.

Тәукешіктен: Лепесбай, Жәкі, Жанту, Күнту, Айжалыш, Күнжалыш.

Тілептен: Тебен, Аққұлы, Бекқұлы, Досқұлы.

Тебеннен: Байқадам, Боқбала, Тайша, Серікбай, Көтібай, Жалтай.

Байқадамнан: Омар.

Омардан: Орқара, Дүйсенбай, Кеншілік, Дұрқара.

Орқарадан: Сарахан, Қалыбай, Алыбай, Олжабай.

Қалыбайдан: Жанат, Ербол, Нұрбол, Еркін.
Алыбайдан: Ләззат, Галина, Галымжан, Жанлос,
Дүйсенбайдан: Бибіқатша / ғылым қылиаты, Алматыда
тұрады/, Карнат.
Тайшадан: Жақай /Асқар Тоқмағанбетовтың "Часовой"
поэмасының, Сәкен Жүнісовтың "Өлеңдер" пьесасы
мен " Ақ қосқырлар қамаған қызыл керуен"
повесінің бас кейіпкері/, Жарқынбай, Базаркүл,
Жақып, Мұса, Иса, Әлима, Ақбілек, Ақбала, Сұлухан,
Сұлушаш.
Жақайдан: Сәуле, Айнаш, Роза.
Аққұлыдан: Ағыбай, Сықан, Ұзақбай, Қарабала.
Ағыбайдан: Әбдірәсіл
Әбдірәсілден: Жолшара.
Жолшарадан: Қонақбай, Қанат.
Сықаннан: Баймақан, Сермақан, Жұпар, Салмақан.
Баймақаннан: Қасқыр, Төлеген, Әділ, Әмина, Мәдина.
Сермақаннан: Төлек, Қарсақ, Таушан, Камшат, Ақылбай,
Шамшат.
Төлектен: Жанат, Манат, Патыма, Алғабас, Ләззат,
Науат, Рақима, Айман, Шолпан, Жалғасқан, Айгүл,
Жолдас.
Қарсақтан: Қажет, Қанат.
Таушаннан: Әділбек, Асылбек, Күлшат, Ақылбайдан:
Диһар, Серік.
Салмақанның балалары Ташкент қаласында тұрады:
Әсина, Асан, Айша, Шәрипа, Хамза, Әлібек, Смайыл.
Асаннан: Ерлан, Нұрлан, Ләйлә.
Ұзақбайдан: Үрімшөрі.
Қарабаладан: Керейтбай.
Серікбайдан: Сарахмет, Мақан.
Досқұлыдан: Шұрықбай.
Шұрықбайдан: Рәт, Жұрат.
Рәттен: Сақтапберген, Серік, Ажаркүл.
Жалтайдан: Өтеулі, Өткелбай.
Өткелбайдан: Қарауыл, Жортақ, Сапақ.
Жортақтан: Ахмет.
Ахметтен: Айбек, Айым.

Айбектен: Айжамал, Қансұлу, Жәдігер, Қарлығаш,
Ақылай, Гүлістан, Бақытбек.
Қарауылдан: Ідіріс, Шайым, Айқын, Күнім, Ақыл.
Сапақтан: Қызықбай.
Қызықбайдан: Тойжанбай.
Бекқұлыдан: Кеңпейіл, Боқажак.
Кеңпейілден: Назар, Зеркұл, Сәуле.
Ноғайдан: Төгей, Кенжебай, Дайрабай.
Төтейден: Жорықбай, Жарты, Жалты.
Жорықбайдан: Тәспен, Назым.
Тәспеннен: Беспай, Иманбай, Жасыбай.
Беспайдан: Жаңаш, Ақсүйрік.
Жаңаштан: Пернебек, Дүйсенбек, Алтын, Исабек.
Жартыдан: Көжебай, Караман, Төлеген, Қаракөз,
Қалқаман.
Көжебайдан: Лаубай, Жақсымбет, Бұғыбай.
Жақсымбеттен: Тұңғышбай.
Тұңғышбайдан: Сәбит, Ғалым, Ғабит, Ғани, Айна,
Дина, Оразғали. Ғалымнан: Алма, Бағила, Арман.
Төлегеннен: Мақсұт.
Иманбайдан: Қошмақан.
Жалтыдан: Қошан.
Қошаннан: Алданыш.
Алданыштан: Құрманбай.
Кенжебайдан: Қордай, Әуесбай, Қордамбай, Тақай.
Қордайдан: Алмас, Төремұрат, Мұрат, Құлмұрат.
Алмастан: Үсен, Сәу.
Үсеннен: Мөку, Бақтылы, Бақыткұл.
Мөкуден: Асхат, Ермағанбет, Табын, Бекмағанбет,
Ербол.
Сәуауден: Рахымтай, Оразкұл.
Рахымтайдан: Сардарбек, Күлшан, Айтмағанбет,
Аймағанбет Гүлмараш, Шаймақан, Данабек, Сәуле.
Төремұраттан: Күлзада, Бекзада, Тәуекел, Науат.
Тәуекелден: Бейбіт, Қорғанбек, Болатбек, Мейрамбек,
Жанабек, Шәкізат, Рашит, Галина, Расул.
Қорғанбектен: Оралбек, Марина, Гүлмира.
Қордамбайдан: Асқар, Жаныш, Бектұр.

Асқардан: Тұрсынбек, Манат.
Тұрсынбектен: Серік, Роза, Берік, Райса, Еркін, Бауыржан,
Рақымжан, Кенжебек.
Бектұрдан: Жанна, Арман.
Пайдалан: Самалық, Байсал, Бада, Есетбай.
Самалықтан: Таңсықбай.
Таңсықбайдан: Кетебай.
Кетебайдан: Ерсұлтан.
Ерсұлтаннан: Баршагүл, Айшагүл, Шайқыбек,
Мырзабек, Жорабек, Төребек.
Шайқыбектен: Ботакөз, Шамша, Рабиға, Еңбек,
Серікбек, Лена, Шолпан, Раушан, Назым.
Мырзабектен: Мариямкүл, Шәмшия,
Рәзия, Жұмабек, Жәнібек, Жанарбек, Нұрбек.
Жорабектен: Қайрат.
Төребектен: Самал, Аян.
Байсалдан: Қошай, Тінәлі.
Қошайдан: Мұрат, Боқан.
Мұраттан: Тұрлыбай, Дәнеш.
Тұрлыбайдан: Бағдагүл, Әбілға, Дүйсенкүл,
Маржанкүл, Әбілбек, Жексенкүл, Мейрамбек.
Әбілғадан: Нұрлан, Төрекеді, Гүлнұр.
Әбілбектен: Руслан, Гүлнәр.
Бададан: Арысбай, Қоқан.
Арысбайдан: Қызылбай, Әділбай, Сәдірбай, Жәкен.
Қызылбайдан: Жүсіп, Шүнек, Жәміш.
Жүсіптен: Шахарбек, Себеп, Құнанбай, Болат.
Шахарбектен: Света, Серік, Сапабек.
Себептен: Бекболат.
Құнанбайдан: Сандуғаш, Сәуле.
Шүнектен: Шамшат.
Шамшаттан: Ғалия, Талғат, Гүлнәр, Мұрат.
Есетбайдан: Кәрібай, Көккөз, Ыбырай, Ажар.
Кәрібайдан: Әйтiмiш.
Қоқаннан: Сынбай, Сәрсенбай, Қарабазар, Бекназар.
Сынбайдан: Омар, Әлен, Солпы, Ғарпы, Әлмембет,
Алпан, Күләш.
Омардан: Алтыбай, Ашықбай.

Алтыбайдан: Толқын, Ақтолғай, Рашит, Шолпан, Рүстем,
Мөншүк.
Ашықбайдан: Бақытбек, Бақтияр, Данияр.
Әленнен: Мирамкүл, Мәржанкүл, Сағындық, Сақтаған.
Сағындықтан: Уәлихан, Сағыныш, Қазықан, Қасымқан,
Қуаныш, Сандуғаш.
Сақтағаннан: Гүлнәр, Арман.
Сәрсенбайдан: Өмірзақ, Тұтқабай.
Өмірзақтан: Қонысбай, Әлілбек, Дәуренбек, Есенбек,
Айымкүл.
Қонысбайдан: Роза, Райкүл, Күлсім, Ерболат, Жәнібек,
Айгүл, Тыныбай, Ұлықбек, Нүргүл.
Әлілбектен: Айнұр, Шынтас, Нәзігүл
Әлібектен: Аман, Қуаныш, Әсия, Ғалия, Қалдыгүл.
Дәуренбектен: Айман, Шолпан, Бекболат, Нұрболат.
Есенбектен: Роман, Жайық, Дархан, Нұрхан.
Тұтқабайдан: Қанымкүл, Тұрамығұл, Әшірбек.
Әшірбектен: Гүлнәр, Гүлнәз, Нүргиса.
Қарабазардан: Бодан, Дөсекбай, Ахмет.
Бекназардан: Мақамбет.
Мақамбеттен: Мария, Жарылқасын, Гүлшара.
Жарылқасыннан: Ғалым, Қанат, Әкімбек.
Алайдан: Үкібай, Түктібай, Айсары, Тоғызбай.
Үкібайдан: Бозша, Бітік, Жаңшыбай, Шідербай,
Шынарбай.
Бозшадан: Ыбыраш, Қаблаш, Мизамбай, Көшен, Сыдық,
Садық, Көшмахан, Балым.
Ыбыраштан: Қамал, Қадыр, Биган, Жәми, Дәми.
Көшеннен: Тоқаш.
Тоқаштан: Гүләйым, Қалдыбек, Ғанибек, Ғалымбек,
Сырым, Гүлнәз, Гүлнәр, Сырбай.
Бітіктен: Шатан.
Шатаннан: Есім.
Есімнен: Әбдуәли, Әбілбек, Шамшагүл, Жанабай,
Шәрікүл, Жәнібек, Сәкен.
Әбдуәлиден: Индира, Эльмира, Сапар, Мұхит, Ирина,
Ғани, Венера, Айдана.

Түктібайдан: Қыстаубай, Үлербай, Кеншубай.
Қыстаубайдан: Мырзакелді, Жетпіс, Зылиха.
Мырзакелдіден: Мүсілім.
Үлербайдан: Бақой, Төке.
Төкелен: Қожабай, Жауынбай.
Қожабайдан: Аманкүл, Жарылқасын.
Жарылқасыннан: Салтанат, Аллберген, Абзал, Гүлжанат,
Жан дос.
Айсарыдан: Сырбай, Итбай.
Итбайдан: Жалғасбай.
Жалғасбайдан: Мизамбай.
Сырбайдан: Қалы, Күлпан.
Тоғызбайдан: Бедер.
Бедерлен: Ақбай, Кенебай, Інкәр, Тасқынбай, Жортеке,
Жорман.
Жортекеден: Әбухан, Әбубек.
Әбуханнан: Сайлау, Талма, Ікірамша, Алма, Сара,
Алуа, Дүйсенбек, Сәуле, Жақсылық, Шара, Мүрат.
Әбубектен: Бисен, Биса, Мерурет, Марат.
Бақтан: Еселбай, Мәңке, Елемес.
Еселбайдан: Байтоқа, Аманкелді.
Байтоқадан: Қартабай, Тұрмахан, Тайбоғын.
Қартабайдан: Ақзира.
Тұрмаханнан: Пірімбет.
Пірімбеттен: Өмірбек, Өмірсерік, Мырзабек, Мейрамбек,
Гүлнәр, Қайрат.
Аманкелдіден: Еснияз.
Еснияздан: Райкүл.
Мәңкеден: Бөріктібай, Көркембай, Беркімбай, Бұхарбай.
Бұхарбайдан: Сүйес, Демен, Қаражігіт, Қайран, Кенесбай,
Демесбай, Ақшын, Балшын, Зибагүл, Динагүл.
Деменнен: Тұрлыбек, /12-і баласы жас өлген/
Тұрлыбектен: Алтынбек, Ережеп, Шұғыла, Сапабек,
Мұйым, Өлімбек, Ақгүл, Қымбат, Ләйлә, Айгүл, Шолпан,
Шыңғыс, Сәбира, Сыйлық, Алғыс.
Өлімбектен: Қасиет, Инабат, Бедел, Ізет.
Шыңғыстан: Ілтипат.
Қаражігіттен: Түлкібай.

Түлкібайдан: Спартак, Келбет, Орақ, Мамай, Сәулет,
Фараби, Дәулет, Келбеттен: Жеңіскүл.
Елеместен: Нұрсейіт, Ерсейіт, Малайдар, Амантай,
Нұрсейіттен: Ехия, Нәби, Қани, Әлипа. Ехиядан:
Рыскүл, Жарылқасын.
Ерсейіттен: Ахмет, Күләй, Діләй.
Малайдардан: Елікбай, Бәтима, Елубай.
Бегалыдан: Қодар.
Қодардан: Ермахан, Төтен, Шатай,
Тәтеннен: Балымбет, Салмекен, Мырзақүл, Байнияз,
Бертай.
Бертайдан: Жалғас, Жайшылық, Тайшылық, Нышанкүл,
Мейрамбек, Бақыткүл, Мақсұт, Марал.

Сараптан Көркембай палуан шыққан. 1870
жылы қазіргі Ақтөбе облысының әкімгершілік
аумағына қарайтын Былқылдақ деген жерде кіші
жүздің бір байына ас берілген. Асқа қазіргі
Қарағанды, Жезқазған, Торғай облыстарының
аумағын мекендеген орта жүз рулары түгел
қатысқан. Осы асқа Мәңке бидің Беріктібай,
Көркембай, Беркімбай атты үш баласы да келген.
Беріктібайдың үйленгеніне бір жылдай уақыт
болыпты да, Көркембай үшін қалың беріліп қойылған
екен.

Көгалмен көмкерілген өзен жағасындағы кең
жазықтың орта тұсына дүмелген халық екіге
жарылып, орта жүз, кіші жүз болып отырыпты.
Бейге аттары айдалып кеткен соң палуандар күресі
басталған. Орта жүздің Қыпшақ руынан Нәркөтерген
аспаты жайылған, отыздардағы бойы ортадан биіктеу,
бұлшық еттері бөлек - бөлек, төртпақ денелі
палуан ортаға шығады. Кіші жүз жағынан сүт пісірім
уақыт ешкім күресуге тілек білдірмеген. Осы кезде
Кіші жүздегі Киікбай батырдың немересі Алмат
орнынан тұрып, әрі ызаланып, әрі намыстан өлердей

өртеніп, "Сорлы Кіші жүздің еркектері-ай, адам белін ұстайтын бала табатын қатын алмаған-ақ екенсіңдер!" дейді. Сол замат орта бойлы, бетінен балалық таңбасы түгел кетіп үлгермеген, 21-22 жастардағы жас жігіт тұрып барып, Алматтан бата сұраған. Алмат жігітке қарап, қайтып көңіл аудармай айналаны шола беріпті. Сірә мына жас жігіт анау алыппен күресіп не бітіреді деп ойласа керек. Басқа ешкім шықпады.

Қасындағы билердің бірі "Мына жігіт Мәнке ағайның баласы екен, ұлықсат ет", -деп үн қатқан. Алмат жігітке жалт қарап: "Олай болса ұлықсат. Алла бақытыңды ашсын, әмин" деп бетін сипапты. Алматтың да, басқалардың да Мәнкенің баласы дегенде құлақ қоюларында үлкен мән бар-ды. Мәнкенің замандастары оның кішіпейіл, артық сөз сөйлемейтін тұйық мінезіне, басқаларға өз баласындай қамқорлық жасайтын, адалдығына, сабырлылығына бола "Мәнке отағасы" деп атаса керек. Осы би Әлімнің Ділдәш деп аталатын қызына үйленіпті. Тілінің мүкісі бар, ірі, ер тұлғалы адам болса керек. Бір жылы жазда Қарақұм жайлап отырғанда ауылдың бар ер адамдары бір тойға кетіп қалған. Құм арасынан суға құлаған түйенің бір құнаншасы құдыққа түсіп кетіпті. Қарақұмның құдығы таяз болады. Ауылда қалған 3 - 4 жігіт ағасы болып қалған ер адамдарды шақырып, құнаншаны құдықтан шығарып беруді қолқалаған. Қанша тартса да үш адам құнаншаны құдықтан шығара алмапты. Сонда Ділдәш "Сендерді алатағала жаратқанда етек басты, ошақ қасы болымсыз әйел етіп жаратқан болар. Бірақ, қатеден еркек белгісіне еге болғансыңдар -ау сірә! Кейін тұрыңдар" деп етегін жинап, "әуп" деп тартқанда құнаншаны құдықтан суырып алған екен. Бұл оқиға кіші жүздің көп руларына әңгіме болған. Ділдәштың осы қайратын естіген Алматтың Мәнкенің баласы дегенде елең ете қалғанының сыры осы еді.

Екі палуан ұстасқан бойда Наркөлерген Көркембайды көтеріп алып, айналдыра үйіре берген. Әйтсе де осы кездесуде Көркембайдың мерейі үстем болып, жеңіске жетеді. Той аяқтала бергенде Алмат шақырып алып Көркембайға: "Інім, бақытты бол, сені тапқан анаңнан айналса болады", депті қатты толқу үстінде. Осы жылы отағасының ауылы қазіргі Діірментөбе станциясының терістігіндегі "Келіншек жалы" деп аталатын қыраттың бойын жайлап қалғанды. Мерейі үстем болған үш жігіт ауылдарына қайтып келе жатады. Ұлы сәске кезінде алдарынан алтайы қызыл түлкі қашады. Жарау атты жас жігіттер түлкіні қуып берген. Біраз қашқан соң құтылмасын білген түлкі үйдей бір түп жыңғыллы паналаған. Үшеуі жыңғыл шоқатты айнала тұра қалып қараса түлкі жоқ. Аттарынан түсіп қарайды, түлкі жоқ, ін де жоқ. Түлкінің келген ізі ғана бар, жыңғыл шоқаттан шыққан із жоқ. Аң-таң болған үшеуі аттарына мініп, кете барған. Кешкі салқынмен жүріп келеді. Жолай бір ауылға қонған, үй иелері азанда малдарын жайлап болып таңертеңгі асқа оятса, үшеуі де өліп қалған. Отағасының ауылына шапқыншы жіберіліп өлгендерді қоршау түйеммен жедел алып жүреді. Сол кездің рәсімі бойынша өлген үшеудің аттары күзеліп, сырт киімдері ер үстіне теріс қаратып жабылып жедел жөнелтілген екен.

Мәңкенің өзімен туысқан Есенбай, Елемес деген бір аға, бір інісі бар еді. Бұлар бұл жылы қыр қыстап қалған - ды. Осы екеуінің алты баласы бірден шешектен өліп, балалары өлетіннен бір күн бұрын Мәңке ауылына хабаршы келген. Тоғыз адамды бірден естіртуге ешкімнің батылы бармапты. Сонда Жүргеннің Қаным есімі (Жүргенов Темірбектің әкесі Қараның шешесі) бәйбішесі ауыр қайғыны Мәңкеге жеткізу үшін осы ауылға қонып қалады. Күн көтеріле өлген үш жігіттің тұлданған аттарын жетектеген көп адам Мәңке үйіне "ой бауырымдап"

шауып келіп, үйдің киіз есігін шалқасынан түріп тастап, түндікті сыпырып алған. Ашық қалған есіктен тұлданған аттарды әрі - бері жетектеп өткен. Ауыл алаңдары болса, түгел жиналып ушу. Мәңке отағасы сүйекпен оюланған ағаш төсектің үстінде Қаным бәйбішемен әңгімелесіп отырғанда кенеттен осындай астан - кестенге ұшырап, әуелде түкке түсінбей есенгіреп қалған екен. Сол кезде Қаным үйдегілерді тыныштыққа шақырып, Мәңкенің алдына қарсы қарап отырып:

— О, отағасы, сабырлылығың сыналатын, ақылына жендірмесен болмайтын, оттан да өткір қайғыға тап келдің. Бөріктібайың, Көркембайың, Беркімбайың ... барлығы тоғыз балаң дүние салды. Алла ақырын берсін. Қайғына ортақпыз, — деген екен. Сонда Мәңке отырған қалпын бұзбастан күйіншіті жарықшақ дауыспен "Бұқарбай тірі ме" деп сұрапты. "Тірі - тірі", деп жұрт әр жерден дауыстаған екен. "Онда, алаға шүкір" деген екен би. Сонда Мәңкенің төртінші ұлы Бұқарбай жеті жаста екен. Мәңкенің балалары жоғарыда айтылған аты жоқ жалдың басына жерленіп, ол содан бері қарай Бөріктібай қорымы аталып қалған.

ӨСТЕМІРДІҢ төртінші баласы Мырзатайдан: Құлшық, Құлтай, Азу, Қадыр, Құлтас, Ерқара тараған. Құлшықтан: Бабыр, Сағыр, Сексенбай, Тоқсанбай, Жантас.

Бабырдан: Аймұрат, Сатыпалды, Аққошқар, Үсен, Үсебай.

Аймұраттан: Имаш.

Имаштан: Назар, Бері, Жолбарыс, Төлеген, Алтын, Оразкүл, Ділдә.

Сатыпалдыдан: Есжан, Оспан, Собық, Ұзынжас, Аққыш.

Есжаннан: Дауылбай, Балабай /Әкедi өлгенде шешесінің ішінде кеткен, шешесі — Жібек/, Саркөбек, Ақкөбек, Көбдікбай, Ендеш.

Оспаннан: Кенжебек, Жақас, Бәжек, Айнаш.

Кенжебектен: Жаңыл.

Ұзынжастан: Жауынбай, Дәнбай.

Аққошқардан: Саржан, Қаражан, Өлжан, Қалжан, Разия.

Саржаннан: Төрежан, Бекежан.

Төрежаннан: Маман, Нәзирахан

Қаражаннан: Егежан, Шегежан, Бижан.

Егежаннан: Базарбай, Әбдірасыл, Патыма, Ажар. Базарбайдан: Смайыл, Насим, Найым, Басир, Зара, Үрқия, Әбіөкім, Рәзия, Насыр.

Шегежаннан: Сали, Бибайша, Бибіхалиша, Бибідәме. Бижаннан: Жаппар, Әбділлә.

Өлжаннан: Науан.

Науаннан: Тұрарқұл, Сайлау, Жетпісбай, Жетібай, Пермекүл, Базарбай.

Үсеннен: Әліш, Дәріш, Дәржан, Дәмеш, Дәмелі, Дәніш, Орын.

Әліштен: Жалғасбай, Базар. Жалғасбайдан: Шара, Серік, Мұрат, Азамат.

Үсебайдан: Кеңесбай /кезінде Қазақстанның радио және телевизия жөніндегі мемлекеттік комитеттің төрағасы болған/, Қызылбай, Болат, Болған, Мешітбай. Кеңесбайдан: Ғалия /ғылым кандидаты/, Сапар, Әлия, Алма.

Сапардан: Арман.

Қызылбайдан: Сейдәлі.

Сейдәліден: Асқар, Ажар.

Жантастан: Өксікбай, Нысанбек.

Өксікбайдан: Еламан, Өсербай, Көшербай.

Сексенбайдан: Итемген, Ұрлаш, Әбдіқадыр.

Итемгеннен: Балшырын.

Балшырыннан: Абыра, Рәбия.

Әбдіқадырдан: Қамар, Шәмилъ.

Тоқсанбайдан: Ескөбек, Ахмет.

Ерқарадан: Көрібай, Баймұрат.

Көрібайдан: Жолдыбай, Қалдыбай, Майлыбай.

Жолдыбайдан: Кішкене.

Кішкенедең: Кеңескүл, Жетер.

Баймұраттан: Жайлыбай, Сайлыбай.
Жайлыбайдан: Мырқышай.
Мырқышайдан: Сайын, Раушанбек, Орынбек, Майра,
Биган, Айған.
Сайыннан: Жанна, Лиза, Лаура, Төребек, Нұрлыбек.
Сайлыбайдан: Күлан, Қаржаубай, Төлеуіш, Талут.
Төлеуіштен: Жарқынай, Жаңабатыр, Жұлдызай,
Кұндызай.
Талуттан: Нұрбек, Нұрсәуле, Айсәуле.
Кұлтастан: Қаракүшік, Шыраан.
Қаракүшіктен: Қабыл.
Қабылдан: Жүсіп, Әбіл, Әлияс.
Жүсіптен: Қалияс, Ілияс, (Ілияс Жүсіпұлы Қабылов
– философ, партия, қоғам, мемлекет қайраткері).
Ілиястан: Зенон, Шамиль, Ораз
/ғылым кандидаты/.
Зеноннан: Галина, Виктория.
Шамильден: Сәуле, Дәулет.
Ораздан: Ілияс, Гениида.
Шырааннан: Медеу.
Медеуден: Аяп, Рысбай.
Кұлтайдан: Малтеке, Аманбас, Айтбай, Тілеміс.
Аманбастан: Жабасақ, Сүйішбай, Күнжан, Масаты.
Жабасақтан: Ұзақбай, Бибіш, Нұрман, Нұрымбай,
Жүнісбай, Кенжәлі.
Ұзақбайдан: Баку, Салтанат.
Сүйішбайдан: Омар, Баймен, Әймен, Ақберген, Нарман.
Әйменнен: Қалиша.
Ақбергеннен: Батырбай, Ақорын, Момынша.
Батырбайдан: Тоқжан, Күміс.
Омардан: Есебек, Серік, Сәруәр, Серіккүл.
Айтбайдан: Асанқара, Төлек.
Төлектен: Райхан, Қалаш, Елубай, Алпысбай.
Тілемістен: Түйеші, Күзекбай, Мергенбай, Иген,
Майдан.
Күзекбайдан: Ержан
Ержаннан: Інжіпия, Белдіхан, Баян, Сұлу, Айман,
Шолпан, Қозы, Назар.

Түйешіден: Торғай, Жүбатқан.
Жүбатқаннан: Мақамбет, Марал, Патыма, (әлима,
Сапабек, Сагит, Сара.
Азудан: Бекібай, Жарқынкүл.
Бекібайдан: Әшеней, Жақай, Есенәлі, Бабағұл.
Жарынқұлдан: Әлі, Айболған.
Әліден: Ханзада, Ақзира, Жақсылық, Жұмабек,
Ақырыс,
Қалыраан: Тілеубай, Қойке.
Тілеубайдан: Топжан.
Қойкеден: Жарасбай.
Жарасбайдан: Назар.
Назардан: Өмірзақ.
ӨСТЕМІРДІҢ ЕҢ КІШІ БАЛАСЫ АЛДАБЕРГЕННЕН:
Шаңбай, Даңбай, Базарбай, Сәден, Мәден.
Шаңбайдан: Сағымбай, Тышқанбай.
Тышқанбайдан: Боранбай, Аудан.
Боранбайдан: Сара, Тұрсынбай.
Базарбайдан: Ақжарқын
Даңбайдан: Бектеп.
Бектептен: Сатыпалды, Әсем.
Сатыпалдыдан: Балқаш, Қатира.
Балқаштан: /Керейтің Көшеней аталығында қызы
бар көрінеді, атын ешкім айтып бере алмады/.
Мәденнен: Қасқабай, Тобықбай.
Қасқабайдан: Рысқұл /атақты бақсы/.
Рысқұлдан: Балман, Машау.
Сәденнен: Баянас, Баймырза, Сәртайлақ.
Баянастан: Рысбай, Жаманбала, Жанымқыз.
Рысбайдан: Бисембай, Әбдіғаппар, Қалиша, Ұлжан.
Бисембайдан: Ажақ, Мәдина, Рабига, Райкүл, Үміт.
Ажақтан: Мақамбедияр, Ортай, Бақытжан,
Күлжәмила, Ұлбосын, Зейнеш.
Әбдіғаппардан: Жанбыр, Сайлау, Нәзира,
Тынымкүл.
Сайлаудан: Әлиятдин, Оразбек, Айнаш, Айгүл.
Жаманбаладан: Таубай, Жұмабай.
Таубайдан: Итемген, Жалғасбек.

Жұмабайдан: Боранқұл.
Баймырзадан: Тұрымтай, Күйкелтай.
Тұрымтайдан: Әлмеғанбет, Ақсәнім.
Әлмеғанбеттен: Октябрь, Жолдасбек, Ашыққұл, Үмітқұл,
Октябрьден: Жанқозы, Салтанат, Мәрқабат.
Күйкелтайдан: Дүйсен, Ерғали, Сержан, Ақсалы..
Сертаннан: Серікбай, Берікбай.
Сартайлақтан: Айтжан, Бәймен, Жаппасбай,
Сейтжан, Сейтмұрат

Алдабергеннен Ғысқұл бақсы шыққан. Қазіргі Қармақшы мен Жалағаш аудандары халқының арғы ата-бабалары жазда арқаны жайлап, дария қайтқан соң түстігіне өтіп, кейбірі дария бойын, кейбіреулері Жаңадария бойын қыстап қалатын.

Кейбірі Қызылқұмға кіріп кететін-ді. Тіпті арқа қыстап қалатын байлар да аз болмаған. Осынау көшпенді ел ақпан айының аяғын ала наурыз айының басында сүйектен өтерлік үскірік аязға, бет қаратпайтын ызғарлы желге қарамастан Сырдариядан мұз арқылы қайта өтуге мәжбүр болатын.

Береіректе қазіргі "Кемесалған" деп аталатын теміржол разъезінің тұсынан желқайық түскенде оны тек жолаушылар ғана пайдаланатын. Күн ұзақ қайық есіп, әбден сілесі қатқан Қоқыш кіші бесінен төмен түсе қайығын тоғарып, қосына демалуға келген бойы еді. Қуаңға асығып қайтып келе жатқан екі аттылы ат үстінде тұрып амандасады. Қысқа амандықтан соң орта бойлы, қараторы жас жігіт Қуанда қатты ауырып / жынданып/ қалған аламға арқадан суыт жүріп, бақсы шақырып келе жатқанын, дариядан тез өткізіп жіберуін өтініп сұраған. Бірақ күні бойы титықтаған қайықшы азанға дейін өткізе алмайтынын айтып, көнбейді. Қайықшыдан күдер үзген жасы отыздар шамасындағы ұзын сары

жігіт сол үндемеген күйі дарияға қарай аяндап кете барды.

Түкке түсінбеген жолдасы да соңынан ерді. Дарияға түсуден қорыққан атын қамшымен тартып-тартып жіберген әлгі ұзын сары дарияны кешіп жүре берді. Ілесе келе жатқан жолдасы іркіліп қалады. Қорқыныштан ба, үрейден бе оның үні шықпай қалған. 5 - 6 метрадан дария кешкен ұзын сары артына қарайды да "жүр" деп айқайлап жібереді. Өзінің атақты бақсымен бірге келе жатқаны есіне түскен екінші жолаушы да дарияға түсіп жүре береді. Мына көрініске Қоқыш қайықшы алғашында тұла бойы қалтырып қатты қорықты. Іле қайыққа мініп, олардың соңынан есе жөнеледі. Бірақ жете алмады. Содан соң "Кешіріңдер" деп айқайлайды да жылап жібереді. Ал әлгі екі жолаушының ұзын сарысы Шөмекейдің Өстемір Сарқасқа деп аталатын аталығынан шыққан атақты бақсы Рысқұл Қасқабайұлы еді.

Қармақшы ауданындағы Энгельс атындағы колхоз орталығынан 10 шақырымдай жерде Бұқарбай, Домалақ деп аталатын екі көл бар. Бұлар ертеректе үйрек ұшып, қаз қонған, тереңдігі 6-7 метр айлын екен. Осы екі көлден 1950 жылға дейін балық ауланған. Алайда, кейін бұл екі көл кеуіп қалған, Тек колхоз басқармасының төрағасы Б. Сүлейменовтың жанашырлығы арқасында 1990 жылдан бастап оларға су құйылыпты.

Міне, осы екі көлден - 5-6 шақырым қашықтағы Сымайыла мешітінің айналасында он шақты үй кедейлердің негізгі қорей жоғарыла аталған көлдердің балығы екен. Бір жылы қыста жылым ойып жүргендердің сүймені су астына түсіп кетеді. Оны ала алмаған кедейлер 7-8 күн өтісімен ашыға бастаған. Содан соң, ақылдаса келе Рысқұл бақсыға шақырушы жіберіледі. Өрі оның Машау деген қызы осындағы Қаратамыр руына ұзатылған екен. Шақырушыларымен Рысқұл құда да келе қалады.

Барлығы кең үйде бас қосып, қараша үйдің түнәлі түрліп тасталады да, қобызға ерік беріледі. Көбіне Қорқыт күйлері тартылған. Арасында "Босаға бойлы боз жылан" деген сияқты күйке тамырамы шымырлатар өлең жолдары айтылады. Ожылайша бір сағаттан астам уақыт сарнаған бақсы кенеттен қобызды қоя етлып, "Таста- таста" деп айқайлаған. Сол кезде шанырақтан түскен ауыр сүймен оттың ортасында тік шаншыла қалған. Сүйменнің сырты бір елідей мұз. Өздерінің көзімгі ағаш сапты, сымнан бау таққан сүймені. Сөйтіп қайтадан сүйменді болған әлгі ауыл балыққа қарық болыпты.

Осы елде Әбіл деген жігіттің жөңгесі келіншек болып түскелі бері күрсек көтерменгі. Ағаш жөңгесінің уайымына ортақтасқан Әбіл бірде бақсыны шақыртады. Сонымен зікір салынады. Бұл жолы аталған үйде бір жарым сағаттай қобыз тартылады. Содан кейін бақсы орнынан тұрып "Бала көтермеген әйелді мылтықпен ату керек, көні кім атады?" дейді. Ешкімнің батылы бармаған. Сонда Әбіл шығып, мылтықты жұрттың көзінше оқтайды. Ал жөңгесі төрге отырғызылған. Қасына бақсы отырады. Қалған көпшілік екі босаға тұсқа жайғасады. Ал Әбіл болса елу метр жерден төрдегі жөңгесін түрүлі есіктен кездеп тұрып, көкіректен атып жіберген. Отырғандардың бір сыпырасы жылап, көлімә қайырысады. Бір кезде жұрт естерін жинап қараса, "ауру әйел аман отыр. Бақсы алақанын үгілеп, қолын күйдіріп бара жатқан ыстық оқты кесеге төге салған. Сөйтсе әйелге бағытталған оқты бақсы қолымен қағып алыпты. "Әйелде екі түрлі ауру бар, бірін бүгін атып тастадық, біреуін ертең қуамыз", - деп бақсы жиналғандарды таратыпты.

Келесі күні зікір бұрынғыша басталыпты. Бұл күні әлгі әйелдің бір бүйірінен салынған қанжар екінші бүйірінен шығырылыпты. Сонымен не керек,

көргендердің айтуына қарағанда сол әйел келер жылы перзентті болыпты.

Иә, Рысқұл бақсының кереметтері көп болған. "Ақкүм" совхозында тұрып қайтыс болған баласы Балманның айтуына қарағанда, Рысқұлдың өзі шығарған үш-төрт күйі болғанға ұқсайды. Солардың бірі "Кешу" деп аталады екен. Сірә, ол жоғарыда баяндалған дариядан кешіп өткеніне арналуы мүмкін. Алайда аталған күйді үйреніп алып қалған ешкім жоқ. Жоғалған. Халық медицинасында бақсылардың алатын орны ерекше. Өйткені олар зиянадасы бар деп аталатын әйелдер ауруын, психиаторлық ауруларды, тағы басқа сырқаттарды емдеген. Ауруларды емдегенде, жоғалғанды тапқанда, дариядан кешіп өткенде, өзгеге көрінбейтін, бақсының өзіне ғана көрінетін, өзіне ғана бағынатын кереметтері пайдаланған. Бақсы ойыны екі бөлектен тұратын сияқты. Біріншісі қобыз тартып, елең айтатын, бір жарым сағатқа созылатын кезең — бақсының жынын шақыру кезеңі.

Екіншісі — жиналғандармен қосылып зікір салу, зікір үстінде әртүрлі кереметтер /қызарған темірді жалау, ауру адамға пышақ салу, мылтықпен ату, 5-10 жігітке бөліне салынған арқанды тартырғанда ауытқымай тұру/ көрсету. Осылардың бәрін атқарғанда бақсы қарғып-секіріп, неше түрлі дене қимылдарын жасаған. Сондықтан жұрт бақсының ойыны болады, немесе пәленшенің үйінде пәлені күні бақсы ойнайды дейтін.

Жоғарыдағы мысалдан көріп отырғанымыздай, Рысқұл бақсы қобыз тартпай-ақ, жынын шақырмай-ақ, дариядан өте шықпай ма? Қобыз тартып, елең айтқанда жынын шақырады деген сөз түсінбегендіктен қалыптасып кеткен пікір болса керек. Ендеше бақсы ойыны неге қобыз тартудан басталады? Неге алдымен музыка бірінші орында тұрған? Біздіңше, бақсы жын шақырмай, ауруды әуелі музыкамен емдеген сияқты. Көрінбейтін

кереметтердің де көмегі болатыны даусыз ғой. Әлемдік медицина тарихында музыкамен емдеу әдісі бар.

Соғыс кезінде бір рет бақсы ойынына қатысып, зікірге қосылғаным бар еді. Зікір салу деген қатысушылардың барлығы қосылып, бақсының үйреткен дыбысын әріден, көмекейден шығарып, бөрінің қосылып қайталауы. Хор сияқты. Ал бақсының ойыны биге, тіпті балетке ұқсайды. Бұл әрине, менің бақсыға байланысты жеке пікірім.

Мынадай тағы да бір аңыз әңгіме бар. Үлкендердің айтуына қарағанда Араптың Дербіс аталығындағы Бақтыбайдың, Мырзатай аталығындағы Құлшықтың басқаға көрінбейтін, өздеріне ғана көрінетін ор қояны болыпты дейді. Ол кезде саулагер сарттар жұрттың керегін келер жылғы жүнге, малға т.б. нәрселерге несиеге беріп кетеді екен. Бақтыбайдың туысқаны Тоқпамбет палуан бір жылы сондай сарттардың бірінен көп несие алып қалады да оны қайтып бермейті. Ақысын ала алмаған сарт Бақтыбайға арызданған, Тоқпамбет сонда да қайырмалпы. Бақтыбай үшінші рет айтса да тыңдамаған туысы Тоқпамбетке "Обалың өзіңе, кісі ақысына қиянат жасағаның үшін жібердім ор қоянымды" деп қатты ашуланыпты. Таңертең Тоқпамбет өліп шығыпты.

Ал Құлшықтың немересі Балшырынга 78 жасынын шамасында мешітте оқып отырғанда көрініпті. Үш рет көрінген екен. үшеуінде де қасындағы балаларға молаға "мынау тұр, міне" деп көрсеткен. Бірақ қоян оларға көрінбеген. Қайтып ор қоян көзге түспепті. Үш рет көрдім деп жариялағандықтан Балшырынның үш мүшесі кем болыпты. / Пұшық, сол аяғынан ақсақ, бір көзі соқыр/.

ӨТЕБАЙДЫҢ ЕКІНШІ БАЛАСЫ - ҚУБА САРҚАСКА

Құбадан: Байқара, Құлқара, Көккөз туған.

Байқарадан: Итігүл, Сүйіндік, Есбай.

Итігүлдан: Төлеке, одан Аққозы, Нарқозы.

Сүйіндіктен: Нұрым.

Нұрымнан: Боқай, Шоқай, Елмұрат.

Боқайдан: Әбу.

Шоқайдан: Раманқұл, Оразымбет.

Оразымбеттен 4 бала бар. Аттарын анықтай алмадық.

Есбайдан: Оразбай, одан Мұрат, Болат.

Байқарадан 4 - 5 қана шаңырақ бар. Олар Сексеуіл, Төретам, Қазалы, Қызылордада тұрады.

Құлқарадан: Тондыгүл, Бошхан, Күшікбай.

Тондыгүлдан: Тотай.

Тотайдан: Қарымсақ, Майлыаяқ, Жолдыаяқ, Наурызбай, Қазанбай /Арқада/.

Қарымсақтан: Оңалбай.

Жолдыаяқтан: Әліраман, Қарғабай.

Бұлар 17 шаңырақ, Ауғанстанда көрінеді.

Бошқаннан: Шағыр, Жандос, Ешмұрат, Кірше.

Сағырадан: Дос, одан Жаңбыр, одан Прием, Сексенбай, Тоқсанбай.

Жанлостан: Бисенбай, Сәрсенбай (Арқада).

Күшікбайдан: Ескелді, Сағал, Нәйзагер, Көрібай, Есенбай.

Сағалдан: Бабас, Жарас, Жәнібек, Манас.

Бабастан: Игенбай, Сүйесбай, Жиенбай, Шитенбай, Мырзабай, Кенжебай, Қазантай.

Жәнібектен: Аймұрат, одан Әбілхалық, Шұбархан.

Қазантайдан: Қартбай, одан Орынбай, Тортабай.

Көккөзден: Орман, Шақабай.

Орманнан: Түкібай, Мыса, Нұртай, Шынтай, Байтелі, Жаптелі, Құтыбай.

Түкібайдан: Мүлкібай, Мүлқан.

Мүлкібайдан: Құлабай, Нұрабай.

Құлабайдан: Шәлен, Қалдыбай.

Нұрабайдан: Әлмен, Ахмет, Шапай.

Мүлкаманнан: Қозыбағар, Дәулетияр.
Мысадан: Сағат, одан Бекен, Ыршыман.
Нұртайдан: Қарақан, Мамыт.
Мамыттан: Аман, одан Аймақан, одан Пәрәміраз.
Пәрәміраздан: Жаханша.
Шынтайдан: Диканбай, одан Бәтен.
Бәтеннен: Балмағанбет, одан Қошқар.
Байтеліден / Тобыл / : Нөке, Қашақ, Қара.
Нөкелен: Ерәлі, Жанәлі, Әбу, Сылық, Балмақан,
Шаймақан, Қалмақан.
Әбүден: Әбілқасым, Шойман, Әбжан, Жәлел.
Қашақтан: Мырзабек одан Жарылқасын.
Жарылқасыннан: Бекболат, Байболат.
Қарадан: Асан, Әміре.
Асаннан: Болыс.
Әміреден: Рақыш / ғылым докторы/, Махмұтбай
/ақын/.
Құтыбайдан: Көлбай, Сәдірбай.
Көлбайдан: Түргән, одан Татанбай, Сейіл, Ыбырай.
Татанбайдан: Жалғасбай Әшім, Мерәлі, Сейдәлі,
Балажан.
Сейілден: Сейітжан, одан Қалыбек.
Сәдірбайдан: Базарбай, одан Баймақан, одан
Алдаберген, Үсен.
Жантеліден: Дүйсен, одан Серәлі, Жүрәлі.
Серәліден: Нағашыбек, одан Айбек, Жанлос.
Жүрәліден: Көптілеу.
Шақабайдан: Қалай, Малай, Малдыбай, Қараша.
Қалайдан: Тенізбай, Тоғызбай, Малсай, Айтбай, Ботабай,
Төлеген.
Тенізбайдан: Құлжабай, одан Серікбай, Құрманбай,
Қуанлық.
Серікбайдан: Өмірзақ, Кәрбоз, одан Сәбит, Ғабдол,
Ғалым, Ғани, Сәкен, Клара, Нүркен.
Құрманбайдан: Ерләулет.
Қуандықтан: Қайырбек.
Тоғызбайдан: Бекжан, Бекбенбет, Ахмет.

Бекжаннан: Боқан, Сырлыбай, Нұрымбет, Балымбет.

Боқаннан: Аяған.

Нұрманбеттен: Бақытбек.

Мамайдан: Құлмамбет.

Айтбайдан: Көшкен, одан Қайып, Мүсілім, Әбітай.

Ботабайдан: Нұрылла, Әбіш, Бәйш.

Нұрылладан: Шайып, одан Мақсұт.

Әбіштен: Халила.

Бәйштен: Ғабит.

Төлегеннен: Жүніс, Мелеу, Демеу, Нәсілімбек.

Демеуден: Берік, Қасқыр.

Малайдан: Шабат, Жамантай.

Шабаттан: Дайрабай, Бұйрабай, Қирабай, Ешмұрат.

Дайрабайдан: Боқан.

Бұйрабайдан: Дошан.

Қирабайдан: Боқтыбай.

Малыбайдан: Жайсаңбай, Қонақбай.

Жайсаңбайдан: Жаппасбай, одан Құндақбай, одан

Бүркітбай, Мошан, Үшан, Қыран.

Бүркітбайдан: Қаршыға.

Қарашалан: Өтеп, Тұрақ.

Өтептен: Отарбай, Данияр, Сүлеймен, Нұртаза,

Жантаза, Кәрібай.

Сүлейменнен: Мақаш, Сейітжан, Әшірбек.

Кәрібайдан: Есіркеп, Қыстаубай.

Көккөздің әйелінен: Қантем, Боранбай, Көшербай,

Құлшық, Үлербай, Беркімбай.

Үлербайдан: Майтабан, одан Жүніс, Шырман, Ыбырай.

Көшербайдан: Күзенбәй, Жүрсінбай, Шіркінбай, Жамал.

Боранбайдан: Қаратышқан, Таубай.

/Бұлардың ұрпағы Ақтөбе облысында көрінеді./

Бәйқара 2 шанырақ. Құлқара 14 шанырақ. Көккөз

58 шанырақ.

Барлығы Құба Сарқасқалан 74 шанырақ.

ҚҰБА БИ

Қалмақтармен соғыста қолға түскен сыншыға
Өтебай деген кісі алты баласын / Оразай, Құба,

Жанғабыл, Сұлтан, Тойқожа, Адамбай/ сынатса, "бұла баған атақты, әллі би болады, билік жеті атасына дейін жалғасады", деген дейді бізге жеткен аңыз әңгімеде. Бірақ сыншы айтқандай Құба билік билігі жеті атасына дейін жетпейді. Өтеп, Данияр, Көшпан деген билерден кейін билік жалғаспай қалыпты. Оған әрине, қалмақ сыншысы кінәлі болмаса керек.

Мынадай тосын оқиға болыпты. Аңыз әңгімелерде Есболаын /сарқасқа/ "Ағып өтті" аталып кеткен Жайылхан деген баласы атақты ұры болыпты. /Бірақ шежіреде Есболаын, Жайылхан атты баласы, немересі жоқ/. Құба би "Тура биле туған жоқ" деген халық түйінінен ұстағандықтан, өзімен немере туысқан Есбол, Метей, Өтебай, Құдайғұл бірге туған Жайылхан ұрының ұрлықтарын әшкерелеп, ұрлаған малдарын егелеріне қайтарып отырған. Бірде би Жайылханды шақырып алып: "Сенен бір нәрсе сұрағалы шақырамын. Беретін, бермейтіңді әуелі айт" депті. Іші қылып ете қалған ұры амалсыздан "берейін" деген. "Онда ұрлықты таста. Адал кәсіп істе, шын көңіліңмен адалдыққа көпсең, алла өткенінді де көшіреді. Ұрлық күнә, Түбі қорлық. Құран Кәрімде осылай жазылған" дейді. Жайылхан ұрлықты тастауға ант етіп құран ұстаған. Біраз уақытты артқа тастаған Жайылхан антты бұзып, орта жүзден мал ұрлаған. Қуып келген қуғыншыларға Жайылханның құран ұстап ант бергеніне жан - тәнімен сенген Құба би тәнік бермей қайтарса керек. Құба би қартайыңқырап келгенде қатты ауырады. "Ағып өтті" Жайылханды шақырады. Сонда Құба би "мен сенің құран ұстап, ант бергеніңе сеніп едім. Сөйтсем, сенің уәде - антты бұзып, орта жүзден мал ұрлағаның рас екен. Адал-тағала сенің осы ұрлығыңды көзіме еместетіп жатыр. Сенің кесіріңнен менің тұқымым аз болатын болды ғой. Билігім 2-3 атадан аспас"

деген екен. Құба билің осы айтқандары айнымай келгенге ұқсайды.

Көз өту, тіл тию деген құбылыстар әлем халықтарында бар қасиет. Сондай кез тию қасиеті Құба биде де күшті болыпты. Бірде жасы үлкен ақсақал кісіге сәлем беруге 5-6 қосшысын ертіп жолға шыққан. Құба би оның тек жұртына ғана кездескен. Далада қонған билер ертеңіне түс қайтқанша көштің сүрлеуіне түсіп жүре берген. Қарындары ашқын. Күзгі салқын уақыт болса керек, шөлдемеңті.

Бұлардың алынан бір үйір ақбөкен кесіп өткен. Қиқулап шапқан 2-3 жігіттен сескенген болса керек. Ақбөкеннің біреуі алдындағы кіші төбешіктен айналмай, қарғып өткен ғой. Осыны көрген Құба би "Мына жануардың ышқынуын -ай, түйеден де қарғыр", деп танырқапты. Бұлар келсе, әлгі ақбөкен белі үзіліп, қаша алмай жатқан. Ашығып келе жатқан жолаушылар шақпақпен тұтатып, киік етін шоққа пісіріп жепті. Құба билің өзі адамды сынайтын, адамның болашағын болжайтын, өте мейіріманды кісі болған. Өзімен туысқан Тойқожанын Бәйімбет, Адамбайдың Байдәулет деген екі баласын басқа балаларынан айырып алып, өз отбасында ұстаған. Біреуін сол жағына, біреуін он жағына отырғызады екен. Он беске келгенде Әлдеберлінің ұрпақтарын жинап алып, "Бәйімбет ұрпағын жау бетіңе ұста, Бәйдәулет ұрпағын дау бетіңе ұста" деген екен. Бәйімбеттен Бәйтік, Тоғанас батырлар тараған. Жұмырбай жыраудың толғауында Бәйіктен туған Тоғанас, кесіп тұсар көк алмас" деп жырланады. Ал Бәйдәулет ұрпағынан байлардың малын үрлеп алып, келейлерге үлестіріп отырған, даукес жаққа теңдік бермейтін Зарқұм шыққан.

Құба билің ең әділ, ешкімге бұрмайтын, қара қылды қақ жарған соңғы билігі туралы мынадай аңыз әңгіме бар.

Ағасы Оразаидың, Аңшы, Өстемір деген екі баласы болған. Өстемір бір айғыр үйірлі жылқы айдаған. Оның ішіндегі Қарақасқа айғыр өрен жүйрік мал болса, ал әйелі өте сұлу адам екен. Күба бидің Байқара атты баласы мен әлгі Аңшы бірігіп Өстемірге қастандық жасаған. Мақсаттары: әменгерлік заңы бойынша сұлу әйелді Аңшы, жүйрік Қарақасқа айғырды Байқара иеленбекші болған. Өткір пышақты дайындап алған Аңшы мен Байқара жылқысына келе жатқан Өстемірді аңдып жүріп далада кездестірген. Бірге туған Аңшы мен немере туысы Байқарадан ешқандай қатер күтпеген Өстемір екеуінің ортасында қаннаң-қаперсіз жылқы өрісіне қарай жүре береді. Буындарын бекітіп, жүректерінің лүпілін басқан Аңшы мен Байқара кенет Өстемірді аттан аударып, аяқ - қолын байлап, аузына құм толтырады. Аңшы басып отырады да, Байқара пышақты алқымына тақай береді. Ес жинап үлгермеген Өстемір қастандықты сезісімен "Ер Сейтпенбет, жолыңа Қарақасқа айғыр" деп іштей ғана айтып үлгіреді. Байқара Өстемірді орып жіберген. Жансыз денені далада тастап, екеуі жөндеріне тайып тұрған. Адам өлтірген демесін деп аяқ, қолын шешіп кеткен. Көптен кейін Өстемірге жан еніп, бағанағы құбылыс есіне түскен, жан - дәрмен ұшып түрегелген. Шынғырып жіберіп еді, даусы шықпады. Аузындағы топырақты тазалап, өзіне өзі келді. Сабыр шақырды.

Аты кетіп қалыпты. Жаяулап ымыртта үйіне жетті. Болған оқиға туралы ешкімге жақ ашпаған. Ұйқысы келмей дөнбекші берген, таң алдында көзі ілініп кетсе, ақ киімді, ақ сәлделі кісі көрді. Ақ киімді адам оң қолын түрініп еді, білегін бір нәрсе тіліп түскен, ыржиып тұр. "Туыстарың менің білегімді бауыздады, мен Сейтпенбетпін", деп ғайып болды. Өстемір оянып кетті. Тұрысымен жылқыны алдырып, Қарақасқа айғырды сойдырады. Маңдайдағы ел түгел жиналады. Бұл кезде

Құба би 96 жаста екен. Жиналғандар алдында Аңшы мен Байқараның істеген масқара қылығы мойындарына қойылады. Би шешімі былай болады. Екі қолын алақанын жерге /теріс қаратып/, сөйлеуге икемі кеткен жағын төбесінен иегіне қарай орамалмен тақтып байлап тастап: "Ей Аңшы мен Байқара еріндерің аққа батпасын, үйлерін онға толмасын, егер тола қойса екеуі бірігіп қонбасын, Өтебайдың үлкендік реті Өстемірге тиісті болсын дейді". Аз айтты, бірақ ашырқанып, азала күй кешіп айтты. Өздері де, ұрпақтары да өкініп өтерлік /теріс бата / шешім айтты.

Соңғы билігін айтқан Құба немере інінің жасаған адамгершілікке жат қылығына өлердей өкінткен ұятқа, күйрете соққан күйікке шыламай 96 жасында дүние салған.

Құба бидің туған, өлген жылы туралы анық дерек жоқ. Қазір Құбаның он екінші ұрпағы дүниеге келуде. Осыған қарап демографиялық теорияға сүйенетін болсақ, бұлан 300 жыл бұрын дүниеге келген деуге болады. Біздің бұл болжамымызды растай түсетін мынадай бір әңгіме ел аузында қалған. 1723 жылы қалмақтар қазақтарды Ақтабан шұбырындылыққа ұшыратқан сапары кезінде

Құба бидің көп мінітін, сүрінбейтін, жуас, белгілі шұбар атын мініп кеткен көрінеді. Сегіз жыл өткенде әбден арып, жауыр болған, өскен ортасына қашып келген атын үйде отырып дауысынан таныпты дейді. "Жануар шұбар ат келді ғой" дегенде алаала жүгіре шыққандар әлгідей тұрпаттағы шұбар атты көреді. Қазақ билері 30 жасында - ақ ауалы ауы, көпке танымал азамат болатыны тарихтан белгілі. Олай болса, Ақтабан шұбырынды, Алқакөл сұлама кезінде Құба би 30 - 40 жастар аралығында өмір сүрген, яғни 17-ші ғасырдың аяғымен 18 - ші ғасырдың соңғы ширегінде жасаған болса керек.

ӨТЕБАЙДЫҢ ҮШІНШІ БАЛАСЫ – ЖАНҒАБЫЛДАН
БЕС БАЛА БОЛҒАН:

ДӘУЛЕТКҮЛ, ҮЛБЕТ, НАЗАР, МАЙЛЫБАЙ, МЕНЛБАЙ.
Дәулеткүлден: Таңатар, Қонай (Бұлардан басқа
Ұзақ, Тілес деген асырап алған екі баласы болыпты.
Олардан тұқым қалмаған)
Қонайдан: Найза, Дөсе, Есе, Бекбалта, Онғар , Ылақбай,
Тәжен.

Найзадан: Елеу, Нысанбай.

Елеуден: Аумыт.

Аумыттан: Бисенбек, Шамшырақ.

Нысанбайдан: Токтәркүл, Тұрымбет.

Дөселен: Салақбай, Қылышбай.

Салақбайдан: Құлмырза , одан Құтық, одан Қомшабай.
Қылышбайдан: Бәйке, Тоқабай, Әділ.

Бәйкеден: Ермахан.

Тоқабайдан: Ахмет, Махмұт, Рахмет.

Махмұттан: Ұлдай, Кентай.

Еседен: Тілеуқабыл, Қаракүшік.

Тілеуқабылдан: Жабағы, Байғәбыл, Баба, Шағала.

Жабағыдан: Ерден , Дүзен.

Ерденнен: Зағипа.

Дүзеннен: Шаймағамбет, Ықылас.

Шаймағамбеттен: Нұрлыбай, Нұртаза, Нұртай.

Байғәбылдан: Кәрібай, Берібай, Серікбай, Тәжібай.

Бабадан: Бестібай, Бірше, Барлыбай, Тұрлыбай.

Біршелен: Жақсыбай.

Жақсыбайдан: Нұргүл, Айна, Алтын, Рсалды.

Шағаладан: Мақан, Еркебай, Алтыру ,Сауда, Мүсілім,
Тәсілім, Жетіру.

Мақаннан: Жауынбай, Мұнай, Әкімбек, Кенжебек,
Кенжәлі.

Жауынбайдан: Тенізбай, Күләй, Өтеп, Кәтеп, Әмір,
Көреген, Көбеген, Төбеген, Тайшық, Мерурет, Тайжан.
Еркебайдан: Айман, Рахима.

Алтырудан: Жалбыр, Алмагүл.

Жалбырдан: Мыңқой, Жаппар, Қаппар, Шолпан, Сәуле,
Дүйсен, Кенже.

Тәсілімнен: Шәкизада, Пірзада, Айткүл, Айнагүл,
Ерлік, Шопан, Ербол, Досбол, Айнамкөз.
Жетірудан: Биғайша, Төребек, Жорабек, Мейрамбек,
Талапбек, Күлайша, Болатбек, Моллаабек.
Қарақүшіктен: Төлебай, Қоқымбай.
Төлебайдан : Төремұрат, Самұрат.
Төремұраттан: Төрәлі, Ерәлі.
Төрәліден: Айдарбек, Әскербек, Балсұлу,
Ерәліден : Нұрлыбек, Әбілқади.
Самұраттан: Үсентай.
Үсентайдан: Рашит, Әбдірашит, Болат, Марат,
Талғат.
Қоқымбайдан: Баймұрат, Аймұрат, Боранбай.
Баймұраттан: Кенжеқара, Жапақ, Отарбай, Ерім,
Бегім, Бексан.
Жапақтан: Райыс, Өтеш /ғылым кандидаты /, Митан,
Сағатбек.
Боранбайдан: Зейнеш.
Таңатардан : Құлбол.
Құлболдан: Қалдыбай, Ақшабай, Жаманқара.
Қалыбайдан: Долабас, Қайырбай, Тұңғат.
Долабастан: Нұғыман.
Нұғыманнан: Әлидар, Әбдуар, Ясира.
Қайырбайдан: Ерғали (құран қари)
Ерғалидан: Мәлікайдар, Анар, Әлімхан, Кәрім,
Әділхан, Шеріпхан, Гүлжанат, Қанағат, Салтанат,
Сәпияхан.
Тұңғаттан: Биебай, Раушан.
Биебайдан: Палаужан, Әмірхан, Райкүл, Балымша.
Ақшабайдан: Қанбибі, Алпысбай, Ауаш.
Алпысбайдан: Райхан.
Жаманқарадан: Шоқы, Сәнкібай.
Шоқыдан: Сарт.
Сарттан: Айтбай.
Үмбеттен: Орыс, Шопан, Айдынбай, Бапан, Опан.
Орыстан: Масақ, Шон, Сасықбай, Бармақ, Бағаналы.
Масақтан: Сыма, Манат.
Манаттан: Қуанышбай.

Қуанышбайдан: Боранбек.
Боранбектен: Жүбатқан.
Шоңнан: Түлей, Күнбас, Мыңбас,
Күнбастан: Ерекен.
Ерекеннен: Жаншыбай.
Жаншыбайдан: Тұрған.
Тұрғаннан: Серік, Серіккүл.
Мыңбастан: Ноғай, Жақып.
Ноғайдан: Ақілбек, Әбілқак, Наушабек, Раушанбек.
Әбілқактан: Сақыпжамал.
Раушанбектен: Баян, Дәуренбек, Ақжан, Қосшығұл,
Қорғанбек, Болатбек, Талапбек.
Жақыптан: Рахмет, Ахмет.
Рахметтен: Сәндібек, Қалдыбек, Қайтарбек, Нұрлыбек,
Мағрипа, Рзақия, Телібек, Мүсабек, Дәриха, Әлия,
Камила, Қазыбек, Базарбек.
Ахметтен: Қуандық, Бектүрған, Тұраш, Ағылыс,
Ақайша.
Сасықбайдан: Ержан.
Ержаннан: Ашабай, Қашқынбай.
Қашқынбайдан: Тете.
Тетелен: Қатира, Нияз, Аяз, Зібира.
Нияздан: Шайхан, Бақтыбай, Жолдас, Гүлжахан,
Аманқос, Амандос, Күлән, Гүлбарам, Гүлсара, Әмірхан,
Гүлбану.
Бармақтан: Қойшыбай, Байғазы.
Қойшыбайдан: Бекет.
Бекеттен: Сәбен.
Сәбеннен: Аманкүл, Алтынкүл, Рыскүл, Қыдырбек,
Бақыт, Қыдырәлі.
Шопаннан: Шөмен, Бектібай, Бекбауыл, Бесбай, Ақшолақ.
Шөменнен: Нұрым, Қуат, Талдыбай, Жетібай.
Нұрымнан: Сейдәлі, Бердәлі, Жұбан, Мыржақып,
Қаржақып.
Сейдәліден: Бейсебай, Байша, Тайша, Сартай.
Байшадан: Дүзелбай, Тортабай.
Бердәлінің ұрпағы Үргеніште.
Жұбаннан: Тоқсан, Мәлік, Рахила, Рахима.

Тоқсаннан: Әбсәләм, Палау, Райхан, Тоқжан, Көпжан,
Көптілеу, Шамшагүл.
Мәліктен: Топжан, Үрләй, Жезнай, Советай, Дәулетбек,
Қорғанбек.
Қуаттан: Сәрке, Ерке, Таяныш, Ағыбай, Бұғыбай
Сәркеден: Бұлан, Сәт, Шеріп, Кенжәлі.
Бұланнан: Тәжібай.
Шеріптен: Жақсыбай, Қалатбек.
Талдыбайдан: Жалғас, Жолшара.
Жалғастан: Ұлбала, Ауана, Райхан.
Жолшарадан: Байзақ, Өмірзақ, Өмірбек, Бердібек.
Байзақтан: Темір.
Бердібектен: Бердіқожа, Алтын, Аманқожа, Оразкүл,
Алтынқожа, Азамат, Мұрат, Бақыт, Айша, Ақкенже.
Жетібайдан: Қолдас.
Қолдастан: Айсын, Нұрлай.
Ақшалақтан: Тарбақ.
Тарбақтан: Көшер, Өсер, Разбай, Жүргенбай.
Көшерден: Қабылтай, Бақыш, Дабылтай.
Қабылтайдан: Сұлу, Ақыл, Мақамбет, Зәуреш,
Мұқамедияр, Мұхамедшахар.
Махамбеттен: Бақытбек, Жандос, Айгүл, Айнұр, Нүргүл.
Махамбетиярдан: Ерлан, Ерғали, Ерталап, Ботакөз, Аягөз,
Қаракөз.
Махамбетшәріден: Оңталап, Олжас, Ерләулет.
Разбайдан: Қаражан, Жібек.
Қаражаннан: Сәдуақас, Күлайша, Құлғанша, Шәркүл,
Сейфулла.
Сәдуақастан: Ербол, Манат, Маржан, Айжан.
Өсерден: Бибіш.
Айдынбайдан: Бәйімбет, Қабақ.
Бәйімбеттен: Оразбай, Байтақ.
Оразбайдан: Дәулетбай, Шадай, Күләш, Қалжан
Дәулетбайдан: Күлімдәш, Телжан, Төлжан, Көпжан,
Әбумәлік, Мырзагүл, Мырзалы.
Қабақтан: Құлабай, Әлдеш, Дауыт
Әлдештен: Шаймен, Шайлалда, Әбілала,
Шайменнен: Шортанбай, Байлалда.

Шортанбайлан: Әубәкір.
Бәйдәләлән: Айтжан, Рабига,
Айтжаннан: Палмаш,
Дауыттан: Сүлеймен,
Сүлейменнен: Жақсылық, Алпысбай,
Жақсылықтан: Торғай, Алмақан,
Опаннан: Жанбай,
Жанбайдан: Ансатбай,
Ансатбайдан: Жайлау,
Жайлаудан: Ермахан, Жақан,
Ермаханнан: Нүрлілде, Ақділдә,
Нүрлілдәдан: Әлиқан, Әділхан, Асылқан,
Ақділдәдан: Нүрәділ, Жанәділ, Оралқан,
Бапаннан: Есжан, Ержан, Жақай, Балтабай,
Есжаннан: Тоқсейіт, Бержан, Жақсылық,
Тоқсейіттен: Жұмақан, Мүсілім, Әубәкір, Күләйша,
Ауқалыр, Әбумәлік, Әбубек, Төребек, Кенжебек,
Жорабек,
Мүсілімнен: Асылбек, Қанабек,
Ауқалырдан: Қуаныш, Абақан,
Ержаннан: Әшір,
Әшірден: Бексейіт, Ерсейіт,
Бексейіттен: Тұрақ,
Тұрақтан: Бұқарбай, Сейіл,
Ерсейіттен: Тұрсынбек, Раш, Рахима,
Тұрсынбектен: Бауыржан, Руслан, Яхияхан, Мәриям,
Гүлжанат, Әзиза, Салтанат,
Жақсылықтан: Марал,
Маралдан: Талғат, Бәкір, Кәдір,
Балтабайдан: Ыбырай, одан, Әбдігани, одан Қаппар,
Жанғабылдың Назарынан: Айтан, Темір, Тәсібек,
Тәсібектен: Байғұлы, Баймен,
Байғұлыдан: Жұмырбай, Ботбай, Өткел,
Жұмырбайдан: Қарабас, Тоба, Сүгір, Қасай,
Қарабастан: Жалақ, Тұрғын, Қалқаман, Пазыл,
Жалақтан: Әбдіхалық, Әбдіганнар, Рахима,
Әбдіхалықтан: Ханпура, Татьяна, Шәкір, Бәкір,
Жеңісбек.

Шәкірден: Гүлбану, Гүлжан, Айман, Ұлан, Бауыржан.
Бәкірден: Әлима, Айнұр, Арман
Жеңісбектен: Мақсат, Зәрина.
Әбдігаппардан: Роза, Әмірхан, Әлмхан, Уәлихан, Қайрат,
Қалқаманнан: Бердәлі, Шәрім, Шәкім, Сәнімкүл, Шәджі,
Бердәліден: Ыбрақым, Смайүл, Смайыл, Сәнімкүл,
Ысқақ, Сәбит, Ғабит, Ғани.
Пазыладан: Әуезхан, Темір.
Әуезханнан: Әлімқан, Ақбала, Майра, Қайрат, Берқат,
Гүлстан, Төлеген, Азамат.
Берқаттан: Манат.
Темірден: Дана, Рүстем.
Ботбайдан: Жақсыбай, Байна, Дайра, Байша, Төкен,
Мәрия.
Жақсыбайдан: Қайлар, Әбділла.
Қайлардан: Уәйіс, Зейне.
Уәйістен: Мақсұт, Мағмар, Марат, Мүрат, Мүхтар,
Мәлік, Ғабдол, Айша.
Әбілалдан: Зиягүл.
Байнадан: Шарапаталин, Жәмел, Нұрыш,
Шарапаталиннен: Сыражаталин.
Сыражаталиннен: Рсалады, Нұрадин, Ғалия, Тәжігүл,
Мәлина, Мүрат, Болат.
Жәмелден: Аллаберген, Рауадин, Данышпан, Айша,
Айна.
Дайрадан: Сейіт, Нағым, Сағымбай.
Байшадан: Ақбану, Сақын, Балымжан.
Сақынжан: Шам
Өткелден: Жанарай, Сарбас, Әбжәлел, Әбжәми,
Ділауға, Зәлипа.
Сарбастан: Әбдікамам.
Әбдікамамдан: Демеген, Қанымгүл, Маржанкүл, Әсіл,
Демегеннен: Түймебай, Қоңысбай, Жанасбай, Манас,
Әнлира, Тоқаш.
Әбжәмиден: Аманкелді, Аманғали.
Байменнен: Наурызбай, Киізбай, Кенжетай.
Кенжетайдан: Ілияс, Әбен, Ерман, Әнопия, Несін,
Әбсәт, Дәлі, Әлібай, Омар, Рәбия.

Гиястан: Файызхан, Жайылхан, Мәнзура, Мағауия,
Файызханнан: Мақсұт, Шоқан, Сәкен, Ақан, Зина,
Жайылқаннан: Шәрипа, Хайрулла, Мәлика, Халипа,
Рауадин, Зухра, Аралбай, Роза, Бақыт,
Әбеннен: Патыма,
Несіптен: Балша, Орынтай,
Әбсаттан: Дәруіш, Шырынхан, Қойшыбай, Маралхан,
Төрехан.

Маралханнан: Эльмира, Нүргиса, Жанат, Мұса, Иса,
Дәлиден: Айтбай, Нұрхан, Тұрсынбай, Асан,
Әлибайдан: Тұрсынқұл.

Омардан: Жұмағали, Қайырғали,
Тобадаң: Қошқарбай, Бүркітбай, Сырымбай, Икас,
Зылиха, Зәхила, Күлшәй.

Қасайдан: Қалыр, Қарлығаш.

Қалыраан: Күләш, Мінәш, Мәрияш, Зәуреш,
(ғылым кандидаты), Закаш, Егізқара, Арыстан, Асан,
Үсен.

Сүгірден: Байбазар, Қалымбет, Айман, Шолпан,
Байбазарлаң: Шамшадин (ғылым кандидаты),
Итемген.

Шамшадиннен: Нұрлан, Руслан, Айгүл.

Жанғабылдың Майлыбай деген баласынан он
бес бала болған екен. Қазір республика аумағында
8 - інен ғана тұқым бар. Олар мыналар: Тәспембет,
Ақпембет, Қойсары, Тайсары, Төлбай, Толыбай, Көлібай,
Айтуған.

Тәспембеттен: Байжігіт, Қарабала, Шөңке,
Байжігіттен: Есболай, Жанболай, Манабай,
Жанболайдан: Көрпеш.

Көрпештен: Хайрулла, Ұлмекен, Базарқұл,
Манабайдан: Тұрмахан, Әбдімәлік.

Тұрмаханнан: Әбдіқалы, Ақмырза, Шөркүл.

Әбдіқалидан: Ақылбек, Болатбек, Мірамбек, Жерісбек,
Қалиша, Жәмила, Жібек.

Ақмырзадан: Ақболат, Асылбек, Кәмила, Халима
Әбдімәліктен: Қалила, Қалмырза.

Қалиладан: Оразқұл, Жалғаш.

Қалмырзалан: Қалдыбек, Смағұл, Ғалым, Мұқамбетәлі,
Ерлан, Сағира, Зылиқа, Шолпан.
Қарабалалан: Төребай, Төбетай.
Төребайлан: Мәмбет.
Шөңкеден: Қылышбай.
Ақпамбеттен: Қыншақ, Шақшақ.
Қыпшақтан: Есқұл, Өткелбай, (бәйбішеден), Көтенболат,
Нұрбай, Айтбай, Жорабай, Шелекбай.
Есқұлдан: Есенәлі, Есенбай.
Есенәліден: Әбіш, Әбілтай, Бөтай.
Әбіштен: Әбдібек.
Әбдібектен: Ермек, Ләззат, Ғалым, Марал, Жайна.
Әбілтайдан: Камилә.
Өткелбайдан: Жолласбай, Бектұр, Қуантай, Кетебай.
Жолласбайдан: Қалжатай, Шауатай, Ажаркүл, Алмас.
Қалжатайдан: Тұрар, Сқақ, Көмпит, Нұрлыбек, Ердібек,
Қалдыбек, Мырзақүл, Рашит, Кенжегүл.
Шауатайдан: Максим, Айша, Гүлбике, Нұрлыбек,
Нұралы.
Алмастан: Серік, Манат, Жанат.
Кетебайлан: Науат.
Көтенболаттан: Әбжан.
Әбжаннан: Қартаңбай, Елубай, Үрімкүл, Қалау,
Ғабит, Сәбит.
Нұрбайдан: Баймақан, Рысмақан, Қожакеді.
Жорабайдан: Әби. Шелекбайдан: Бәйімбет, одан
Қошақбай.
Шақшақтан: Тәжел.
Тәжелден: Бөрібай, Көрібай, Серібай.
Бөрібайдан: Есет, Жәнібек, Нәрібай.
Серібайдан: Дөрібай, Әбдімәлік, Әбдісалық.
Сейпүлмәлік, Дәулетбай.
Дәулетбайдан: Жәмеш.
Қойсарыдан: Көпжасар, Жәніке, Тәжі.
Жәнікеден: Құлымбет, Ұлымбет, Жылкелді.
Құлымбеттен: Мәдияр, Ұлмекен, Ұлшай, Сапар,
Қазипа, Қоңқабай, Елемес.
Мәдиярдан: Алтын, Жеткербай.

Сапардан: Рсалды, Тұңғышбай.
Елеместен: Сұлушаш, Айнагүл, Мағанат, Бақытжан.
Жылкелдіден: Әлмақан.
Тәжіден: Ахмет, Ізтілеу.
Ахметтен: Байлілла.
Байлілладан: Маржан, Жеткербай, Тұңғышбай.
Тайсарыдан: Жармағанбет, Әтембек.
Жармағанбеттен: Тілеген, Межебай.
Тілегеннен: Сермахан, Нұрмахан, Келмақан.
Келмаханнан: Әбдірахман.
Межебайдан: Жолмахан.
Төлбайдан: Иман, Қадыркүл, Пірімкүл.
Иманнан: Жарқынбай, Жетпісбай.
Жарқынбайдан: Хайрулла, Ақзайын, Кайбылла,
Тәуіпбай.
Қадыркүлдан: Құламан.
Құламаннан: Тыным, Барқыт, Мауыты, Базар, Бәтпаша,
Ұлтуыш, Науат.
Құлманнан: Түрекеш.
Түрекештен: Әбділла, Байлілла, Карима.
Толыбайдан: Манақбай, Қонақбай, Киікбай.
Манақбайдан: Ақын, Серікбай.
Серікбайдан: Нәрікбай, Олиакбар.
Нәрікбайдан: Убайдулла.
Убайдуладан: Ырысқали, Алтай.
Әлиакбардан: Мұқатам / ғылым кандидаты /.
Қонақбайдан: Сақтан, Ыбырай, Әскер.
Сақтаннан: Әбжаппар.
Әбжаппардан: Қамаш, Нұрлыбек.
Қамаштан: Иса, Рашит,
Ыбырайдан: Күлән.
Киікбайдан: Орал, Бекет, Әбу.
Кәлібайдан: Қоспан.
Қоспаннан: Бекберген.
Бекбергеннен: Табынбай, Досымбай.
Табынбайдан: Нұрмақан.
Нұрмақаннан: Шамгүн, Оразымбет, Әшім, Сапура.
Шамгүннан: Ғарифулла, Сейдулла, Сәкен, Ғабит, Гүлнәр,

Гүлбану, Гүлсім.
Досымбайдан: Пірмағанбет, Тынымбай, Мылтықбай,
Шыныбай, Сали, Бимақан.
Мылтықбайдан: Қали.
Шыныбайдан: Төлеген.
Төлегеннен: Шерғазы.
Бимақаннан: Алдан.
Айтуғаннан: Байсал, Талқанбай, Жансал, Үркімбай,
Кебек.
Байсалдан: Жанболат, Шотқара, Ботқара.
Жанболаттан: Жолаң, Ықылас, Жетпісбай, Анаркүл.
Жолаңнан: Байбол, Шайкөз, Шайлаң, Жақап.
Байболдан: Тұрақ, Сәндеш, Әбірашит.
Тұрақтан: Тұрмағанбет, Гүлжан, Күләң, Нұрмағанбет,
Бабаназар, Манас, Жанас.
Шайкөзден: Шытыра.
Шайлаңнан: Жүніс, Сақы, Өрік, Дөмегей.
Шотқарадан: Кәрібай, Жүбан, Мырзалып, Жүпи.
Кәрібайдан: Жүмәділ, Әліпбай, Тәуен.
Жүмәділден: Күләш, Қуанышкүл, Мұрат, Төлепберген.
Әліпбайдан: Бекәділ, Торәлі, Күләш, Гаухаркүл.
Бекәділден: Света, Жомарт, Дархан, Төрехан,
Қайрат, Бауыржан, Дина.
Мырзалыптан: Әбілқайыр, Салиқа.
Жүпидан: Орман, Келіс.
Ботқарадан: Күлбақыс, Аяп, Бекмақан, Бекіман, Шырдаң,
Тәсбен.
Күлбақысыдан: Еспан, Үрістем, Әбілхан.
Еспаннан: Мақамбетәлі, Нұрғали, Нұрлаң, Кенжебек,
Қали.
Аяптан: Опаң, Мырзабек, Төрбек, Айжамал.
Опаңнан: Орын, Қылыркүл, Бақыт, Сәрсенкүл,
Серіккүл, Тұрған, Алпысбай.
Үрістемнен: Сайлау, Әйімше.
Бекмақаннан: Қоспаң, Мықан, Назыбай.
Қоспаңнан: Сақып.
Мықаннан: Талапбай, Күләш, Зәмзегүл, Күләш,
Айым.

Шырланнан: Досқан, Қасымқан, Мырзахан.
Досқаннан: Қаршыбек, Айнакүл.
Қаршыбектен: Қуаныш, Серік, Гүлнәр, Шолпан,
Анар, Жанар.
Қасымқаннан: Әлімқан, Қалиқан, Айша.
Мырзақаннан: Бақыт, Қайырбек, Райымбек, Жаңабек,
Рыскүл, Рақымбек, Болатбек.
Тәспеннен: Әбіхалық, Бағила, Сағындық.
Әбіхалықтан: Ыстыхат, Шамшырақ, Ақшырақ.
Ыстыхаттан: Серік, Берік, Мейрамбек, Сәбибек,
Гүлнәр, Гаухар, Жанар, Сейілбек, Жәнісбек.
Серіктен: Диас, Нұрсұлтан, Ерсұлтан, Беріктен: Нұртуған.
Талқанбайдан: Баяу, Қалдан, Ерболат, Тайболат,
Күлабай.

Қалданнан: Тәшірбай, Күланбай, Марқаба.
Тәшірбайдан: Қасым, Самұрат, Бекмырза, Қожамұрат,
Зейнеп, Ахмет, Алуа, Күлән, Әбділа.
Самұраттан: Садуақас, Мөлкәйдәр, Қамқа, Ақуыз,
Базар, Маркүлпа, Нәзу.
Садуақастан: Мұқамметөзім, Асқарәлі.
Асқарәліден: Әбдіқадыр, Әбілсаттар, Әбілқаптар,
Айжанбегімнен: Зейнеп, Зайқан, Мәлік.
Бекмырзалан: Ысқақ, Қожамұрат, Баттал, Күлән.
Күланбайдан: Әбдірауық, Үріш, Мұзаппар, Салақа.
Әбдірауықтан: Тайар, Жақсылық, Оразәлі.
Тайардан: Қаржау, Нұржау, Достан, Бостан, Тұрсынай,
Гүлзапыран.

Жақсылықтан: Сабыр, Тамыр, Мейрамкүл.
Баяудан: Қартаңбай, Оспан, Шайкөз.
Жансалдан: Қайықбай, Жайықбай, Орынбасар.
Жайықбайдан: Қибай, Үргенішбай, Жыраубай.
Үргенішбайдан: Мақамбет, Кенжебек, Динау, Күләй,
Ұлту, Мейрамкүл, Тұрақ.
Динаудан: Тұраш, Серғали, Базарбек, Кәрібай, Тұрар,
Мәдина, Ерғали, Базаркүл, Мейрамбек.
Тұрақтан: Жаңагүл, Баян, Бибісәлі, Болатбек.
Ерболаттан: Мақан, Әлімбет, Сұлтанмен, Жүсіп,

Сыдық, Балымбет, Зылиха, Разия, Қант.
Жүсіптен: Әпсәмет, Күлсін, Үлжігіт.
Әпсәметтен: Балапан.
Мақаннан: Омар, Үйсебай, Жүрсінкүл, Ыбрайым, Сұлтан,
Әуболып, Тәліп, Ісесбай.
Омардан: Қуанбай.
Үйсебайдан: Темір.
Темірден: Гүлнәр, Айгүл.
Әлімбеттен: Әби, Әбіш, Әли, Мәсуен, Махмұт, Әзи.
Әбиден: Әмзе, Хамза, Жанымкүл, Өтеш, Бақберген.
Хамзадан: Бекберген, Нәзира, Бекмұрат, Баймұрат,
Ермұрат, Тәнірберген, Бибісара, Бибіпатыма, Гүлбаршын.
Бакбергеннен: Гүлшара, Исақан, Дархан, Уәлихан,
Нұрхан, Шоқан, Ерхан.
Өтештен: Мейірхан, Асылхан, Темірхан, Гүлжайна, Гүлжайна.
Сүлейменнен: Балым.
Балымбеттен: Рүстем, Жамал, Әбділла, Оразкүл.
Құлабайдан: Шәмшібай, Қасымбай, Кенесары, Наурызбай,
Абылай, Мақта.
Шәмшібайдан: Сейілхан, Мүсілім, Кенжебек
/Ауғанстанда/.
Сейілханнан: Мақмұтәлі, Уәли, Бибімария, Сәлима.
Мүсілімнен: Мырзалы, Тәтіман, Қалал.
Мырзалыдан: Мақмұтнәби, Мақмұталтын, Жұмакүл,
Әлия, Жеңісбек, Ақылбек.
Қасымбайдан: Апыз, Жәнет, Есет, Жәнібек.
Жәнеттен: Аллаяр.
Аллаярдан: Қамал.
Кенесарыдан: Төребек, Алдаберген, Жаппарберген,
Төребектен: Кеңес, Жәдігер, Қуаныш, Асылбек, Рухан,
Гүлмира, Руқаш, Қарлығаш, Алтынәй, Шынар.
Наурызбайдан: Ақылсары, Ақбалдақ.
Абылайдан: Қожабек.
Қожабектен: Мақмұтсмайыл, Мәметякоп, Мәметкерай.
Үркімбайдан: Бекболат, Тоқболат, Есбай, Есқара,
Бесбай, Төртбай, Кенжетүл.
Бекболаттан: Нәзипа, Қатира.
Есқарадан: Қашақ, Иса, Мұса, Әбдір, Жүніс

Қашақтан: Сағидәт, Жамалат, Қамалат, Әлима, Зейнеп,
Сағидаттан: Мәжит.
Мәжиттен: Алтыншаш, Бақыт, Гүлнәр, Гүлбану,
Баян, Гүлжан, Сағатбек, Алтынбек,
Сағатбектен: Батырбек, Мұңлық,
Жамалаттан: Орынбек, Отанбек, Мейрамкүл.
Орынбектен: Рсалды, Сырмағанбет, Толқын, Гүлмира,
Ермағанбет, Гүлсарә, Гүлдана, Дінмұқанбет.
Отанбектен: Бақытбек, Зада, Алмат, Алмагүл, Камшат.
Жүністен: Сардар.
Сардараан: Қаршыбек, Пернегүл, Өтепберген.
Қаршыбектен: Қалдыгүл, Алдаберген, Нұрмағанбет,
Нұрлан, Ерлан, Ғани, Гүлжан, Ғалым, Сабыр, Бауыржан,
Бесбайлан: Жолмырза, Бекмырза, Шаймерден.
Жолмырзадан: Іскендір, Ысқақ (Социалистік Еңбек
Ері), Сұлупан, Зағыпыран,
Іскендірден: Қаншайым,
Ысқақтан: Бағdash, Раушан, Елібай.
Елібайдан: Бахрам, Макірам, Маржан, Әділет, Інжу,
Төртабайдан: Нұрпейіс, Іліріс, Әубәкір, Мұса,
Мұстафа, Гүлшарипа, Сақылжамал.
Нұрпейістен: Шайқы, Күлан, Әнуар, Ендеш,
Ләззат.
Шайқыдан: Раушанбек (Қарақалпақстанда).
Ілірістен: Нәрен, Талғат, Дәужан, Сапа, Пұлыш,
Рабат.
Талғаттан: Дәриға, Қалатбек, Төлеп, Төребай, Салиқа,
Болатбек, Жұмабек.
Дәужаннан: Қалдыбек, Қылырбек, Кәмила, Алтын,
Жұлдызай, Күміс, Сәуле.
Сападан: Гүлстан, Жаңыл, Ісембай, Жолдас, Қолдас,
Жұман.

ТӘУІП НОҒАЙ МЫҢБАСҰЛЫ /1869-1936 /

Қазіргі "Мәдениет" кеңшарының территориясындағы
көп рулардың бірі Жаңғабыл Сарқайсақадан шыққан
атақты тәуіп / Тәбиб/ Ноғайдың әкесі Мыңбас

та атақты емші болған. Екеуі да сауатсыз екен. Соған қарамастан Қазалының шығыс жағынан Тереңөзекке дейінгі халықтың аурудан азап шеккен талай адамдары Ноғайдың киелі қолынан шипа тапқан. Ноғай ел аралап тәуіпшілік жасамаған. Ауру адамға шақырғанда оның дәулетіне, басқасына қарамай дереу жеткен. Емдегені үшін ақы алмаған.

Екі жасында әкесінен жетім қалып, Ноғайдың тәрбиесінде өскен ағасының баласы, бүгінде өзінен тараған ұрпақ 110 - ға жеткен еңбек және партия ардагері 88 жастағы Рахмет қариядан Ноғайдың емдеу әдісі туралы сұрағанда былай деп еді: "Көкем / Ноғайды айтады / мені өз балаларынан артық киіндіріп, артық қолпаштады. Жиындарға барғанда, тіпті жоқ қарап шықса да қасынан қалдырмайтын. Бір жылы қазіргі "Аққыр" совхозының аумағындағы Қаракөл деген жерде қыстағанбыз. Қыстың күні еді, көкем екеуміз мал қарап шықтық. Кенет арамызды өзек қана бөліп тұратын Телеу аулынан шыққан бір аттылы соңымыздан қуып жетті. Өмір деген кісі екен. Аmandық - саулықтан кейін Өмекен Әйім деген туысы бір жылға жуық уақыттан бері ауру екенін, соңғы 4-5 күнде таңы түнге, түнді күнге ұрып тыншымайтынын, соны емдеу үшін іздеп келе жатқанын айтты. Көкем емдеу құралдарын үнемі өзімен бірге ала жүретін-ді. Жоғалған малын қарамастан Әйім ауылына тартып отырды. Ол кісі ірі болатын. Өте шалт, әсіресе аурулы көргенде арқаланып кететін еді. Дерек науқасты көре бастады. Аурудың оң жақ жуан санына қалың еттен без шығып, сапар кеселей болып кеткен екен. Бір семіз қойды соя беруді тапсырып, үйдегі әйел, балз-шағаны шығарып жіберді. Сол жараны жағалай сипап отырады да, мүштерін бірін алып, оны дәріледі де, жараны жағалай тіліп, кеселей безді алып тастады. Ауру ешқандай ауырсынған жоқ. Сойылған қойдың құйрығының астыңғы күн тимеген жағынан алынған бездің

Көлемінде күйрек майды әлгі орынға салды да танып тастады. Ауруға тамақ талғамай іше беруді, бірақ шай ішпеді тапсырды. Шай орнына мысыршын деген шөпті беріп, қайнатып ішу керегін айтты. Жетінші күні өзім келемін, жараға тимендер, ауру адам қозғалмасын деді. Жетінші күні сол ауылға келдік. Көкем бездің орнына тыққан майды алып тастап, ақ дәрі септі. Сол дәріден күніне бір рет сеуіп тұруды тапсырды. Әйім бір айда аяғына мініп, тәуір болды.

Мен өзім 1930 жылы күзде төбем шаншып, көздерімнің түбі ауырып, біраз ауырып жүрдім. Пышақталудан қорқып, ауырғанымды көкеме айтпадым. Бір күні күндегі әдетімен ерте тұрып, таң намазын оқып болып, төсегіне қисайып жатқанда қатарындағы маған көзі түсіп кетеді. Азаңда оянған мені қасына шақырып, он қолының ортаңғы саусағын маңдайына тіреп, "жоғары қара" деді, қарадым. "Төмен қара" деді, қарадым. Сонда көкемнің бір түрлі елжірей тұрып, "Сорлы-ау соқыр болып қалуға айналыпсың ғой" деген аянышты лаусы әлі күнге құлағымнан кетпейді. Дереву леген, сиыр мүйізінен әдейі істеген 2 қауашақты аспаптарын алдырды. 4-5 түрлі мүштері, кішкене қайшылары болатын. Мүштерінің бірін алып, дәріледі де ортаңғы саусағымен басқан маңдайымның қақ ортасынан қан ағызды. Қан тиылған соң төбемдегі екі орайлыққа сиыр мүйізінен істелген қауашақты қойды. Қауашақ басымның терісін жинап алды. Сол кезде қауашақты алып тастап, мүштерін салып салып алды. Қара қан ақты. Емдеу осымен аяқталған соң, көкем "атқа қатты жүрме, шаппа, арақ деген бөлені ішпе", деп бірнеше ескертпелер жасаған. "Бұл айтқандарды істемесең, келешек жаман болады" деген еді. Жастыққа тән албырттық, қызметтің қызығы өсиетті тыңдатты ма? 1970 жылы екі көзім де көрмей қалды. Жарық дүниені көрмегеніме 20 жыл болды. Балаларыма, сөйлескен барлық адамдарға дәрігердің кеңесін тыңдаңдар деп уәж айтамын.

/Мәдениет совхозын құрайтын колхоздардың бірі / колхозына көшіп келдім, — дейді Өмірзақ ақсақал, — Безгек ауруынан шаллығып, 15 күндей төсек тартып жаттым. Бір күні сәскеде ес-түссіз құлашым. Түс қайта өсімді зорға жинадым. Ертеңіне әкем Ноғайды шақырып келді. Нәкең екі шөкемнен, маңдайымнан қан алды. Үш күннен соң келіп осы емді қайталады. Сонан соң, сен көр мен көр, безгекпен ауырған емеспін. Қатар көшіп жүрген ауылмыз ғой, Ноғайдың талай сартөсек болып өмірден күдер үзген ауруларға өмір сыйлағанын білемін. Ол кезде көшпелі қазақтар арасына мұрны пұшық болып қалушылық, көп кездесетін еді. Ал Ноғай ондай адамның аузына бір нәрсе тістегіп қойып / аузын жұмбау үшін/, кішкене тілдің түбіне мұштерін атып жіберетін.

Сөйтіп 2-3 рет кішкене тілдің түбінен қан ағызғаннан кейін аурудың мұрны аман қалатын.

Ноғай тәуіптің емшілік қасиетімен таныса отырып менің таң қалатыным, дәрігерлік әдебиеттерде әрбір аурудың қоздырғышы /микробы/ қан тамырына түрлі себептермен өткен соң бір жеріне жиналып өздерінен зиянады у — токсин шығарады. Сол у мен қанның таза түйіршіктері арасында күрес басталады. Дәрігер емдегенде қан сол уды жеңетін етіп емдейді.

Ғылыми шындықты сауаты жоқ Ноғай қалай білді екен? Меніңше, Ноғай әр аурудың әр түрлі ағзаларынан қан алып ағызғанда сол қоздырғыштың тұрған жеріне пышақ ұрып, оны ағызып жібереді, у шығаратын бәлелер ағызалаған соң адам қаны тазарып, ауру айыға бастайды. Бұндай жағдай табиғи дарындылық деп жазылып жүр ғой. Ол солай болса, солай шығар, сонда дейміз-ау, емшінің көзіне қай жерден қан алу керектігін көрсетіп тұратын, басқаға көрінбейтін бір керемет болды ма екен?

Жұмырбай Байғұлұлы - Жанғабыл Сарқасқадан шыққан суырып салма, төкпе ақын. Жазатын сауаты жоқ бірақ реті келгенде ойланбай өлеңдетіп жүре беретін асқан дарын иесі болған.

... Күздікүні шаруаның қой қырқып жатқан кезі болса керек. Қалдан батыр Жұмырбайға: "Байсал ағаң қой күзем алып жатыр екен. Қайырлы болсын айтып келейік", - деп ертіп барыпты. Бұлар барғанда қырықтықшы келейлер ашы айранға нан турап жеп жатады. Тамақтанып болған соң бай иек қағып дастарханға ас қайыр деп жырауға ымдайды. Сонда Жұмырбай жырау былай деп бата беріпті:

Жер жүзіндегі әулие,

Күн көзіндегі әулие.

Мәлинедегі әулие,

Самарқандағы әулие.

Тобылғының түбінде,

Томпиып жатқан әулие,

Сексеуілдің түбінде,

Сексиіп тұрған әулие.

Мына Байсалбай мыңдаған қой қырықтырып,

Ашы айранға нан турап беріпті.

Естіңдер ме әулие! Әумин!

Байсалбай жер шұқып қалыпты.

Бұрын көрсеткеніміздей Сұлтанның бәйбішесінен туған 3 баласының кішісі Есіркеп жас өліп, әйелінен 2 қызы қалыпты. Әмеңгерлік жол бойынша жесірді тірі қалған бел баланың үлкені, бел бала болмаса үлкен баланың үлкені алу керек екен. Тілеубай алу керек жесірді Жәрімбет алып қашып, Әлім арасында киім тігетін бір досының қасына көшіп барған.

Арада қанша уақыт өткенін қайдам, Жәрімбеттің ескірген тақиясын айырбастау үшін тігіп әкелген тақиясын киізсе, тақия сыймай қалыпты. Жәрімбет басы әйлік адам екен. Ішік емес, шапан емес тақияны таппы тіккенің қалай деп аосына әзілдесе керек. Сонда аосы "Сенің ел - жұртыңа сыймай жүрген басыңа менің тақиям сыюшы ма еді" - депті. Сол күні үйін жығып кешкен Жәрімбет ел шетіне келіп қонған. Мінер ат, ішер ағарған керек болған. Есіркептен қалған көп мал, оның ішінде жылқыға Тілеубай еге болып қалған. Үш-төрт күн өткен соң екі қызды Тілеубайға жұмсап тұрып Жәрімбет: Әкелеріңе барып жылқы сұраңдар. Алғашында жақтырмас, бірақ қайтымы шапшаң кісі ғой. Сол кезде біреуің шешемізді алдың, біреуің әкемізден қалған малға ие болып жолатпайсыз, қос жетім қайда барып күн көреміз деп жыланадар. Сонда қандай жылқы керек деп сұрар, көсем аланын үйірін берсеңіз болады деңдер де көсем аланы ұстап жетектендер. деп қолына нөқта берген. Жылқыны айдағанда кілең ғана ең аланында жүретін көрі көкала бие бастап жүретін үйір еді. Жәрімбеттің айтқанындай болды. Қос қыз көрі көкала биені жетектей жөнелгенде бар жылқысы шұбырып ере берген. Жылқы жары ортадан ауған кезде бір лөнежін қара көк байтал жылқыны ілгері жібермей қайырып тұрған көрінеді.

Сүйтіп Тілеубайға қарағанда Жәрімбет ұрпағында жылқылы бай көп болды дейтін қариялар. Тілеубай ұрпақтары Әлдеберлінің басқа балаларына қарағанда ат қосу, тазы жүгіртіп, құс салып, аң аулауға келгенде алдарында жан салмаған. Атақты Құжымбай сейіс жылқымен сөйлеседі екен дейді бұрынғылар. Кейініректе Қабат, Марқабай сейістер де талайды танырқатқан.

Ел аузында қалған аңыз әңгімелерге қарағанда Жәрімбет деген кісі нағыз жахангер кісі көрінеді.

Атпен араламаған жері жоқ дейді. Бірде теңіз жағасында /қай теңіз екені айтылмаған / балық аулап жеп күн көріп отырған елге кездесіпті. Елде жас баланың өте аз, бірен - саран ғана екеніне таң қалған Жәрімбет келер жылы сол елге бір пұттай тары апарып ектірген.

Тарының өнімін жан санына қарай бөліп беріпті. Жыл сайын тары егуді тапсырыпты, 3 - 4 жылдан кейін сол елге арнайы соққанда баласыз үй кездестірмеген. Сонда Жәрімбет: "Балық жеген тоқ болар, әл - дәрмені жоқ болар" деген рас екен - ау депті. Кейбір әңгімелерде саулагер түрінде әңгімеленеді. Іс тігетін инесі жоқ елге кездесіп, келер жылы бір инені бір ту биіден сатыпты деген де аңыз әңгіме айтылады. Кейде әулие түрінде дәріптеледі. Бірде қалаға қонуға тура келген. Жатарла атын шідерлеп көшеге қоя беріпті. Үй егесі көшеден не жейді, байлап-ақ қойсаңызшы десе керек. "Жер анасы, мал баласы" - депті. Түнде жел тұрып, біреудің үй төбесіне жинаған жоньшқасы жерге түсіп Жәрімбеттің аты сон жеп тұр екен дейді аңызда. Жәрімбет туралы аңыз әңгіме көп. Бөрінде де Жәрімбет мейірман, халық қамқоры, айрықша қасиетті адам екендігі айқындалады. Жәрімбеттің бейіті Қарақ тауында делінеді. /1727-1802/. 1995 жылы Тұңғышбаев Өмірзақ, Ерімбетов Бектай тағы басқа азаматтардың ұйымдастыруымен Жәрімбет ұрпақтары Қарақ тауының басына кесене орнатып ас берді.

Темірбек Қараұлы Жүргенов осы Жәрімбеттің бесінші ұрпағы. /Қазақстанның қоғамдық және мемлекеттік қайраткері/. Жәрімбет әулетінде де бай адамдар көп болған көрінеді. Қуан деген кісіге үш мың жылқы бітіпті. Қуан байдың жылқышылары жылқыны санап түгендемейді екен. Су ішкен қақтың немесе көлдің суының қанша ортайғанына қарай түгендейді екен десеңді. Енді Сұлтан әулетінің шежіресін таратып көрелік.

Тілеубай, Жәрімбет,

Есіркеп (бәйбішеден), Есен, Аман, Қосай, Жанай
(тоқалдан) туған.

Тілеубайдан: Ақжігіт, Ақкісі, Жанкісі, Сәңкібай,
Қозыбай, Есмырза, Жаманке, Тікірек, Жантайлақ.

Қозыбайдан: Бөрітай, Нұратай.

Бөрітайдан: Дәдікбай, Дәдікбайдан: Тойғұлы, Ақберген,
Ізтілеу.

Ізтілеуден: Еңсебай.

Еңсебайдан: Нәби, Әбжәлел.

Нәбиден: Сәбила, Сәлима.

Әбжәлелден: Қалилулла, Алтыру. Нағымет, Алмас,
Кәріма, Рита.

Ақбергеннен: Ережен.

Ереженнен: Арыстан, Әли.

Әлиден: Қосназар.

Қосназардан: Мәриямкүл, Сүлеймен, Мүсілім, Манат,
Роза, Мұса, Бақыт.

Дәдікбайдан: Қойшыбай, Әбдіраман, Сержан,
Үргенішбай.

Қойшыбайдан: Айтжан, Телжан.

Айтжаннан: Сара, Телжаннан: Бердібек, одан Жұлдызай,
Ерлан, Нұрхан.

Әбдіраманнан: Мәлика, Әбжан, Қойсары, Күлжан,
Байқара.

Әбжаннан: Рсалды, Рысты, Бердәлі, Ерәлі, Ерболат,
Нұрболат, Нұртай, Нұркүл, Райкүл.

Сержаннан: Әліп, Бодық.

Әліптен: Жақыпбек.

Бодықтан: Күнсүлу.

Үргенішбайдан: Байбосын, Байбол, Рыскүл, Ақбалаш,
Сара.

Байбосыннан: Тұрсынбек, Тұрсынқұл, Әлілбек,
Сәндібек, Толыбек, Жаңаш, Әлілхан.

Дәдікбайдан: Жүсіпбай.

Жүсіпбайдан: Көпжан, Байболдан: Қарағандыда біреу
бар.

Тойғұлыдан: Нұржан.
Нұржаннан: Марқабай, Күмісбай, Қараш, Қомшабай,
Кебеген, Ілияс.
Марқабайдан: Рысбай, Мәжит, Ысқақ, Нашан, Әсия.
Күмісбайдан: Өтеген (ғылым докторы, белгілі ақын).
Қаудан, Айманша, Қаршыға, Кенжеқара.
Жантайлақтан: Асаутай, Торытай, Лепес, Егізбай.
Егізбайдан: Қарақұл, Тетегұл, Сарықұл, Асан, Құбығұл,
Өтекей.
Сарықұлдан: Ідіріс.
Ідірістен: Үмбия.
Лепестен: Баянас, Қожанас.
Баянастан: Олжабай, Батырхан.
Батырханнан: Емберген, Пазыл.
Пазылдан: Ержан, Елжан, Сара, Шәрбан.
Ержаннан: Гүлжәмила.
Ембергеннен: Алмақан, Жаңалық.
Алмаханнан: Жаңаберген.
Жаңалықтан: Бекболат, Әмина, Сәлима, Нағима,
Болатбек, Бақытбек, Майра.
Олжабайдан: Нұрман.
Қожанастан: Молыбай, Қалыбай.
Қалыбайдан: Көңлімжай, Көңлімқас, Қалмақан.
Молыбайдың ұрпақтары Қарақалпақстанда тұрады.
Асаутайдан: Төлебай, Төртбай.
Төртбайдан: Жалғасбай.
Жалғасбайдан: Мақан.
Мақаннан: Қойбағар.
Төлебайдан: Жұбан.
Жұбаннан: Қоңлыбай, Қали, Әбі.
Қондыбайдан: Қуанышбай, Қуанбай.
Әбіден: Өтеген, Бітеген, Құлжан.
Торытайдан: Тәйімбет.
Тәйімбеттен: Қосалы, Есалы.
Қосалыдан: Әбірайым, Болтай, Мөйіл, Саржан,
Держан, Кенжәлі.
Болтайдан: Жанәлі, Күнпейіс, Сейітжан.
Жанәліден: Кеніш, Құрбан.

Күнпейістен: Нүрпейіс, Роза, Ұлықбек, Клара, Бекзада,
Гүлзада.

Сейітжаннан: Шәркүл.

Әбдірайымнан: Бәйсейіт, Нарпай.

Бәйсейіттен: Асқар, Досбол, Күләш.

Нарпайдан: Шара, Есбол, Ербол, Айна, Зина, Болатбек,
Алма.

Ақалдан: Тыйын, Дәурен, Ережеп, Шәрипа, Шарап,

Қоныр, Қалиша, Шахизада.

Дәуреннен: Айша, Нұрлан.

Ережептен: Жанат, Талғат, Манат, Қайрат, Алматы,
Ләззат.

Сәңкібайдан: Нәрымбай.

Нәрымбайдан: Талы,

Талыдан: Ақшабай, Бозгүл, Жебегей.

Ақшабайдан: Дүзелбай.

Дүзелбайдан: Әбділла, Байділла, Аяған.

Әбділладан: Аяп.

Аяптан: Кәрбоз.

Аяғаннан: Берікбай.

Берікбайдан: Жанат, Бақыт, Салтанат, Мәрқабат, Гүлшат,
Күршат.

Жебегейден: Мүстапа, Дәуіш, Қараман.

Мүстападан: Молдағара, Алданазар, Шаймен. Торы,
Мамай, Бекжан, Ешпан, Палайым.

Алданазардан: Қазына / Социалистік Еңбек Ері/.

Ешпаннан: Алмас, Роза, Бердігүл, Мейрамбек,
Аман.

Бозгүлдан: Қарымсақ, Шомберген, Қоржымбай,
Тұрлыбай, Жолдыбай.

Қарымсақтан: Аманжол, Көшербай, Сәрсембай.

Аманжолдан: Қаллаш.

Шомбергеннен: Ашықбай, Тоқыбай, Қараман, Жақан.

Көшербайдан: Жаңабай, Мамырбай, Дүйсен,

Қарлығаш, Қыдыркүл, Мейрамкүл.

Жанкісіден: Құлсары, Өтеміс.

Өтемістен: Шонқара, Шымыр.

Шымырдан: Нұртүяқ.

Нұртұяқтан: Көшербай, Есембай, Есет, Есенәлі,
Нұрмахан, Көшмахан, Жәнібек, Көшербайдан: Әнуарбек.
Көшмаханнан: Түйебай, Шекер, Науан.
Есеттен: Алпысбай, Қоянбай, Рамаш, Момық,
Қоянбайдан: Рәшит, оған Аслан, Ерлан.
Рамаштан: Айлос, Жәндос. Айдостан: Сәкен
Есембайдан: Бердешбай, Байтепе, Ертілеу, Әлиасқар,
Алланьш.
Жәнібектен: Балмақан, Көшмахан.
Көшмаханнан: Ілекер, Алтынбек, Науат.
Шоңқарадан: Еспан.
Еспаннан: Ерназар, Сайыпназар.
Ерназардан: Ізбасар, Ізмахан, Достан, Рүстем, Жақып,
Рыштай.
Жақыптан: Аппаз, Әлімбай, Жайшылық, Күлен.
Аппаздан: Гүлнәр, Күлдерай, Кеңшілік, Күләйім,
Мереке, Қуаныш.
Әлімбайдан: Бауыржан, Рахымжан, Гүлімхан,
Ғалымжан.
Жайшылықтан: Алтынай, Анар, Айдар, Ақерке.
Рүстемнен: Түйебай, Қыстаубай, Мырқы.
Қыстаубайдан: Бақыткүл, Әбдуәли, Айткүл, Замира,
Айгүл, Абзал, Абай, Ахан, Өйгерім, Асқат.
Мырқыдан: Гүлжан, Мүрат, Марат, Бақытжан, Қайрат,
Ақмарал.
Сайыпназардан: Тәжмахан.
Тәжмаханнан: Қанатбай.
Қанатбайдан: Раушанбек, Кәженбек, Алтынбек,
Райкүл, Райымкүл, Шырынкүл, Тәттігүл, Алтынкүл.
Күлсарыдан: Жұбатқан.
Жұбатқаннан: Пірназар, Ыбырай, Әбікер, Әбіқай.
Пірназардан: Баймақан, Ермақан, Шайман, Есмақан.
Баймақаннан: Сағындық, Қуандық.
Сағындықтан: Жәндібек, Мейрамкүл, Күләш,
Маржанкүл, Жұмағали, Мәриякүл.
Қуандықтан: Сәуле, Жарқынбек, Қанибек, Бақытбек,
Алтынкүл, Данабек, Гүлбану, Гүллана.

Ермақаннан: Қырбай, Жақсылық, Жеңіс, Рсалды.
Қырбайдан: Омарбек, Камалбек, Рыскүл, Ғалымбек,
Алмагүл, Ғабит.
Жақсылықтан: Қорғанбек, Әдемі, Дәулетбек, Арғынбек.
Жеңісбектен: Айгүл, Айнұр, Ұлдана, Ондаасын.
Есмақаннан: Көжек, Әскербек.
Көжектен: Каналбек,
Ыбырайдан: Мырзабай, Ахмет, Дауылбай, Төлеген,
Асан, Үсен.
Дауылбайдан: Әбілмәлік, Бұқарбай, Біләл.
Ахметтен: Бекайдар, Байкенже, Мәлікайдар.
Бекайдардан: Тұрсынқұл, Ақкөрпеш, Құдайберген.
Төлегеннен: Шайқы, Сейіт, Ақшай.
Шайқыдан: Мақсұт, Мұрат.
Мақсұттан: Қайрат, Айнұр. Мұраттан: Марат, Талғат,
Алмат, Ербол.
Сейіттен: Маржанқұл, Гүлжайна, Гүлбаршын, Бисен,
Нұрлан.
Бисеннен: Айгүл, Ерлан, Ерболат, Жібек. Нұрланнан:
Нұргүл, Нұрболат.
Әбдікерден: Мизамбай, Қонақбай, Болан.
Әбдіқайдан: Ақылдық, Өсербай, Ділдабай, Төрежан,
Қолқанат.
Ақылдықтан: Кетебай.
Тікіректен: Саламат, Сәмет, Жампоз, Манан, Онан.
Саламаттан: Тәутебай, Құрақбай, Алшан.
Тәутебайдан: Құрақбай, Тұрақбай.
Құрақбайдан: Ақылбек, Әлібек, Қалыбек.
Ақылбектен: Сайлау, Жалғас, Бибіжан, Алғаш,
Күлтан, Алмас, Алмат, Күлпан, Алмұрат, Бекмұрат,
Күләт.
Сайлаудан: Ләйлә, Нағима, Аманкелді, Амантай,
Серік, Ғалия, Лиза.
Тұрақбайдан: Отарбай.
Отарбайдан: Жайлаубай.
Жайлаубайдан: Кеңесбек.
Алшаннан: Боранбай, Жұмыр.
Боранбайдан: Сармантай, Қойшыбай, Күшікбай, Мырзалы,

Әбілда.

Сәметтен: Наушабай, Табан.

Наушабайдан: Қабылбай.

Қабылбайдан: Әлдебай, Қалымбет.

Табаннан: Оңдабай.

Оңдабайдан: Барлыбай.

Барлыбайдан: Жауқашар.

Жампоздан: Телсары.

Телсарыдан: Аққасын, Мақанбет.

Аққасыннан: Ажарбай, Сансызбай.

Мананнан: Қылышбай, Қартабай, Балтабай, Ардабай.

Ардабайдан: Садақбай, Масақбай, Бұзау.

Садақбайдан: Амандық, Насыбай.

Амандықтан: Тәжібек, Нұрбек.

Масақбайдан: Әбет, Жәбет, Алқамбет, Әлімбет, Өтепберген.

Әбеттен: Сүйепберген.

Сүйепбергеннен: Оразкүл, Дархан, Жұпаркүл,

Нағашыбек, Қыдыркүл, Айымкүл.

Жәбеттен: Бақжан, Бердібек.

Бердібектен: Өтеген, Гүлнәр, Гүлнәз, Гүлсәуле, Гүлбану, Ермек.

Әлімбеттен: Бақназар.

Бақназардан: Шолпан, Айман, Нұржан, Бауыржан.

Бұзаудан: Ақраш, Балымбет, Жарылқап, Баймен,

Дәрмен, Жақас.

Жарылқаптан: Төребек, Қаршыбек, Елшібек, Оңғарбек, Тынымкүл, Бақыт, Патыма, Жұлдызай, Құндызай, Алтынай.

Қартабайдан: Есембай, Балабай, Шалабай, Молдыбай.

Есембайдан: Нұрғали, Көздібай.

Балабайдан: Нұртай.

Балтабайдан: Асылбай, Тасыбай, Төлеген.

Асылбайдан: Қуаныш, Сүйеніш.

Тасыбайдан: Бөлісбай, Жүнісбай, Әсембай, Сырбай, Кенжебай.

Төлегеннен: Қонысбай, Малбасқан.

Қылышбайдан: Жасыбай, Жақсыбай, Әбу.

Жасыбайдан: Жүзбай, Бүркітбай.
Бүркітбайдан: Бибітбек, Асқар.
Жақсыбайдан: Серәлі, Бегәлі, Кенжәлі, Әбәйғаншар,
Жаппарбек, Ыбырақым, Бекжан.
Серәліден: Қалжан.
Қалжаннан: Бақыт, Бегәліден: Нүрәлі,
Нүрәліден: Керімбек, Темірбек, Шәркүл.
Бекжаннан: Тынышбек, Ғани.
Тынышбектен: Әшірбек, Тәнірбек, Толқын.
Ақкісіден: Құрымбай, Сырымбай.
Құрымбайдан: Игісін, Нөкербай.
Игісіннен: Ахмет.
Нөкербайдан: Кетебай, Жекебай.
Сырымбайдан: Күнтуар, Айтуар.
Айтуардан: Бекпембет.
Бекпембеттен: Көшербай.
Ақжігіттен: Тоқламбет, Қутынбай, Қашқынбай, Өмірзақ,
Өмірзақтан: Ботқабай, Жатқабай.
Ботқабайдан: Қиымбет, Бөйімбет, Дүйсебай, Дүйсенбек,
Өтеген.
Қиымбеттен: Исабай, Азнабай, Төлеген, Мұса.
Азнабайдан: Алдамжар, Үбіжар.
Үбіжардан: Сайлау.
Исабайдан: Қожамжар, Пірімжар, Әбілмәлік, Сәдуақас,
Қалиша, Біртай.
Пірімжардан: Сұлтан, Қожахмет, Шәрбан.
Бөйімбеттен: Ілияс, Жүгініс, Ерман, Ержан, Әшім,
Ідіріс, Жақсылық, Маржан, Әлима, Әлипа, Денде,
Нәзи.
Ілиястан: Тұрсынқұл.
Ерманнан: Жұпарқұл, Әліхан, одан Марат, Қанат.
Ержаннан: Қожағұл, Нұрлан, Роза, Гүлнәр, Қайрат,
Бақытқұл.
Нұрланнан: Бексұлтан, Бекболат, Қайраттан: Нұржалғас,
Нұрсұлтан.
Әшімнен: Айнаш, Рамазан, одан: Райбек, Жорабек,
Қайырбек.
Жатқабайдан: Сырымбет, Рыспембет, Білман, Шерман,

Сүндөтбай, Мәметбай, Үмбетбай.
Сырымбеттен: Искендір.
Іскендірден: Райымбай, Марқабай, Қозыбай.
Біланнан: Орынбай, Жұрымбай, Тұрмақан.
Орынбайдан: Пірмахан, одан: Әбілтай, Сартай, Өміртай,
Теміртай.

Тұрмаханнан: Әбіләкім, Ұлбосын, Жұма, Жанымкүл.
Әбіләкімнен: Ербол, Рауаш, Ерболат, Сұлтанбек, Баған.
Шерманнан: Саржан.
Саржаннан: Әбдіжаппар, Күләйім, Ақжан, Дәржан,
Тоқжан Қарақан.

Әбдіжаппардан: Ләззат, Мақсат, Мұрат, Жұлдызай,
Бағдат, Талғат, Абылайхан.

Рыспамбеттен: Әбдіразақ.

Сүндөтбайдан: Меңдібай, Бектібай, Үмбетбай.

Меңдібайдан: Оңғарбек, Қазына, Көмпіт, Науат.

Мәметбетбайдан: Қойбағар, Тайбағар, Пейіш, Сәрсенбай.

Тайбағардан: Мүстапа, Бердібек, Жүрбек, Қалдыбек.
Тоқпамбеттен: Алтынақ.

Алтынақтан: Жаңабай, Пүкірбай, Теңізбай.

Пүкірбайдан: Мұса, Саржан, Көлжан.

Қашқынбайдан: Қаратай, Сыйқым, Жағар, Керей,
Шәулі.

Қаратайдан: Ұзақбай, Ақбас.

Ұзақбайдан: Таңатар, Жиенбай, Сәрсенбай, Байжан.

Сәрсенбайдан: Тоқжан, Қуанышбай, Бисенбай,
Тынымкүл, Кенжебек, Кенжегүл.

Сыйқымнан: Кәрібай, Шойын.

Кәрібайдан: Елікбай, Серікбай, Түлкібек, Жүсіпбек.

Жүсіпбектен: Егізқара, Жексембай.

Түлкібайдан: Дәриха.

Егізқарадан: Күлзада, Клара, Жолдас, Жалғас, Жаңқа,
Нұрхан, Гүлдан.

Елікбайдан: Қойшығара, Райсұлу, Жадыра.

Қойшығарадан: Серік, Берік, Инабат, Ләззат, Рита,
Фарида, Патима.

Шойыннан: Қапсан, Қожахмет.

Қапсаннан: Әлжан, Сұлтан, Мұхтар, Әкбар, Кәрім.

Әлжаннан: Жаңабай, Патыма, Бақыт, Жұмабай,
Жұмағұл, Жұмакүл.
Шәуліден: Кұжымбай, Қарашолақ, Ахмет.
Қарашолақтан: Есбай, Досбай.
Есбайдан: Ермақан, Сермақан, Баймақан, Байсын,
Тәжібек, Тышқанбай, Тұңғышбай, Тапал.
Байсыннан: Дүржан.
Дүржаннан: Шырын, Темір, Болат, Шәрібек, Шәтбек,
Жұматай, Алтынай, Аманкүл, Қахарман, Зәмзегүл.
Баймақаннан: Жұбанай, Әбжан.
Ермақаннан: Қаппар, Арапбай, Сақын, Меңлібек.
Қаппардан: Қоңыратбай, Жұмаділда, Жұмакүл,
Сәрсенбек, Әсемкүл, Ораз, Гүлсара, Гүлмира.
Арапбайдан: Арыстан, Ақжан, Ақан, Ақтолық.
Сермақаннан: Нәзтай,
Тәжібектен: Сәндібек, Нұрлыбек, Нағашыбек.
Досбайдан: Жұмай, Саула.
Жұмайдан: Ықтыбай, Береке.
Ахметтен: Сақтапберген, Сағындық, Бақыт, Сақын.
Сақтапбергеннен: Дәруш, Әбіш, Бөрі, Әсемгүл.
Сағындықтан: Қызылқұл.
Кұжымбайдан: Моллабек, Әбубәкір, Мырза, Имен,
Құлахмет, Әли, Баржан,
Қалиян. Моллабектен: Көшекбай.
Көшекбайдан: Исабек, Қазыбек, Ондасын, Бауыржан,
Көлдей.
Әбубәкірден: Арыстанбай, Дастанбай, Түйеші.
Арыстанбайдан: Рабат, Болат, Ораз, Пәрзу, Кенжегүл.
Дастанбайдан: Сұлтанбек, Орлабек, Игібай, Бисен,
Сәрсен.
Мырзадан: Рүстембай, Ермекбай, Тәппай, Тайжан.
Құлахметтен: Мінәш, Отаркүл, Әли.
Қалияннан: Тілеген, Қойшығұл, Інжі, Қартаңбек,
Дүйсен, Балдай, Тоба, одан: Руслан, Жасұлан, Бауыржан,
Керейден: Табынбай, Келдігүл, Қисық, Келман,
Салы, Әбіл.
Табынбайдан: Жолдасбай, Алпысбай.
Жолдасбайдан: Баян, Қашақ.

Қисықтан: Әбдіраман.
Келманнан: Екімұрат, Көштай, Байман, Ноғай,
Қожай, Бекжан, Рысқали, Асыл, Қабат
Келдігүлдан: Баймақан, Әлібай, Әлмен, Ерман, Пірман,
Әбдіқали, Әннәби.
Салыдан: Сәду, Сақи, Мәукен, Мұқамедияр, Шиндәй
Мәукеннен: Жәніс, Айымгүл, Бақытжан
Шыңбайдан: Айнаш, Миуагүл, Қайрат, Қалыр,
Бақыт, Айгүл, Нұргүл.
Мұқамедиярдан: Сапабек, Базаркүл, Қожабек,
Оразбек, Оразкүл, Гаухар, Әлібек.
Әбілден: Әшірбек, Мүсілім, Белгібек, Бөнгей,
Айсұлу, Бапаш
Қабаттан: Қозыбағар, Рахима.
Қозыбағардан: Тілепберген, Серік, Берік, Әлмира
Ерманнан: Тән, Тәжтай.
Байманнан: Ұрқия.
Әлменнен: Моллағали.
Пірманнан: Үмітай, Ұрқия, Өтепберген, Мысыр,
Шам, Роза, Шәмшат.
Әбдіқалидан: Бағия, Зейнулла, Ақжан, Рақия,
Патыма.
Әннәбиден: Насырат.
Қуғынбайдан: Бостыбай, Досты.
Достыдан: Смайыл.
Смайылдан: Есіркен,
Бостыбайдан: Сүйінбай, Тұрғанбай, Барақат,
Барақаттан: Қошан, Балман, Түяқ.
Балманнан: Төребек, Көшекбай, Қарабала,
Тұрғанбайдан: Тұрсынбай, Ыбырай, Жүсіпәлі,
Тұрсынбайдан: Ақшал, Бекшал, Ұдер, Нұршал,
Держан.
Ақшалдан: Мүсілім.
Нұршалдан: Қуанлық.
Ыбырайдан: Сақтаған, Сағынлық, Әмірбек,
Жаңбырбай.
Жүсіпәліден: Сағынбай, Ағынбай, Шаршат, Шәріп,
Шәріптен: Мамат, Құсайын, Маматнасыр, Нәзірхан.

ОЛАР: Қайралап, Бүркіт, Жолмас, Үсен, Сексен, Бүрқыт,
Жолай, Мүсірен, Әлеп, Қостау, Дәуіт, Жәнен, Ылақбай,
Көрменбай, Серкеш, Көкі, Сырбай, Сазбай
Қайралаптан: Күлжабас, Басықара, Қабай, Асан,
Жиенбай.

Құлжабастан: Нұртаза, Шеген.

Нұртазадан: Ахмет, одан Әлібек, одан Әбірахман.
Шегеннен: Қожахмет, одан Жібек.

Басығарадан: Апақ, Мөкен, Жамантай, Дөмесін,
Медәу.

Апақтан: Бөрібай, Таубай, Әбілтай, Қабылтай.

Бөрібайдан: Тұрыш.

Таубайдан: Қапбар.

Қабылтайдан: Әбіләкім, Өтен, Аяпберген.

Мәкеннен: Ақтай, Мүқап, Қоржынбай, Қаныбай.
Ақтайдан: Есен.

Жамантайдан: Шыман, одан Зада.

Қабайдан: Тоқтырбай, одан Тұрабай, Түргәнбай.

Тұрабайдан: Жұмағали, Ергали, Нұрғали.

Ергалидан: Жақыпбек, Әлібек.

Нұрғалидан: Бақыт.

Түргәнбайдан: Сапа, Кенжеғали.

Сападан: Самат.

Кенжеғалидан: Әнсұлтан, Сұлтанбек, Әбдіғани.

Асаннан: Салық, одан: Жұманбет, одан Тоқмырза,
Есқали, Есмырза.

Есқалидан: Жанзақ, одан Тұран

Жолдастан: Суқанбай, одан Қожабай, одан Әлжан.

Әлжаннан: Хамза, Сатыбай, Наурызбай, Баяш.

Наурызбайдан: Хамита.

Сатыбайдан: Зада.

Бүркіттен: Үйсінбай, Төлөке, Өтеулі. Ақжол, Байдалы.

Үйсінбайдан: Итігүл, Көпбағар.

Итігүлдан: Қыстаубай, одан Төлепберген, Ақан,
Қазтай, Қазыбек.

Қойбағарлан: Райым, одан Тұрлыбек
Төлкелен: Алтынбай, Алтынбек, Ормантай, Төкеш
Алтынбайдан: Еспан, Мұрат, Баймұрат
Еспаннан: Бокан, одан Әмір, одан Бақтыяр, Бөктүр,
Мәулен, Дәурен.
Мұраттан: Мәлік, Мөжен.
Ілиястан: Мырқияс.
Баймұраттан: Айсауыт, Нұрхан.
Айсауыттан: Ікірәм, Шайқы.
Нұрханнан: ~~Ажар, Райхан, Күлейхан, Мәлік,~~
~~Нәушербан, Ғұлбану.~~
Алтынбектен: Шәуен, Қара, Үкібай, Олжабай.
Қарадан: Мыса. Үкібайдан: Мақсұт, Жаханша.
Ормантайдан: Мақан, Жұбан.
Мақаннан: Шүкірбай (10 баласы бар). Жұбаннан:
Жұбай, Шайділла.
Текештен: Назар, Әлжан, Бисембай.
Бисембайдан: Дабыл.
Өтеуліден: Алтыбай, одан Ермақан одан Ахмет,
Симан, Әлілбай, Әбілбай.
Ақжолдан: Аман, Ержан, Әбілтай.
Аманнан: Ұзақ, одан Тілеп.
Ержаннан: Пұрмақан, Есмақан, Жақай, Мәшім,
Нұрмағанбет.
Әбілтайдан: Жақыпбай одан Күміс, Шәру.
Байдалыдан: Ұралы, Әшірбай.
Ұралыдан: Ахмет, Сыдық.
Сыдықтан: Асан, одан Кәрім.
Әшірбайдан: Әбу, Мақанбет, Әлжан, Жұржан,
Әбілқалыр, Әбужүсіп, Әбіләзи, Әбіласқар, Сқақ.
Әбуден: Әбілжәлел.
Жұржаннан: Шамшадин.
Әбілқалырдан 3 бала бар.
Үсеннен: Жүсіп, Сыпайы, Таңырақ, Мұрынбай.
Жүсіптен: Күнтібай, Шектібай.
Күнтібайдан: Бегімбай, Найман.
Бегімбайдан: Қалман, Шотан. Қалманнан: Әбілда, Сарлан,
Тоқтан.

Найманнан: Жетпісбай, Сүлей, Жұмаш, Мақамбет,
Шаймерден.
Шектібайдан: Тасқара, Құттықбай.
Тасқарадан: Ермағамбет, Жұмағанбет.
Ермағамбеттен: Алайбек, Әнуар, Ақылбек, Әуелбек,
Алмасбек.
Жұмағанбеттен: Әлілбек, Асылбек, Бақытбек.
Әлілбектен: Шөкен, Мағауия.
Бақытбектен: Мұратбек, Қанай.
Құттықбайдан: Зада, одан Мінләр, Тұрсынбек.
Сыпайыдан: Тәжібай, Салман, Тәжібайдан: Кәріш.
Танырықтан: Жүніс, Омар, Әбу.
Мұрынбайдан: Сайлыбай, Жекебатыр, Батырбас,
Жаманқұл, Қарымсақ, Түменбай, Жаманбай, Мамырбай,
Былан, Танатар.
Сайлыбайдан: Мақан одан Көшен.
Жекебатырдан: Абат, Төлеген.
Абаттан: Алпысбай.
Батырбастан: Өмірзақ, одан Жанзақ, Мәнзу.
Жаманқұладан: Ыбырайым.
Қарымсақтан: Бегәлі, Ерәлі.
Түменбайдан: Отарбай, Құлтабан, Боранбай, Әлібай.
Отарбайдан: Қуанышбай, Тәспен, Рүстем, Бекетай,
Қали, Жалғасбек.
Қуанышбайдан: Орынбай.
Тәспеннен: Нүрдәлла, Нүрпейіс, Қорықбай.
Нүрділадан: Тұран.
Қорықбайдан: Мәлік, Марат.
Рүстемнен: Молдабек.
Құлтабаннан: Тілеуқабыл, одан Құндызай.
Боранбайдан: Мырзабек, одан Пернебай.
Жаманбайдан: Ахмет, одан Орынтай, Орындық,
Жылықбай.
Мамырбайдан: Болатбай, Боранбай.
Болатбайдан: Смағұл.
Боранбайдан: Құлжан.
Быланнан: Ермек, Серікбай, Қарыбай, Мұздақбай.
Ермектен: Керімбай.

Серікбайдан: Салық, Әбжан, Әбіхалық, Қалым.
Әбжаннан: Жақыпбек.
Қарабайдан: Жанәбіл, Іліжан, Имжан.
Танатардан: Жанбырбай, Наурызбай, Науан.
Жаңбырбайдан: Смайыл.
Қостаудан: Нұртау, Құлымбет, Бекше.
Нұртаудан: Өтеген, Кетеген.
Өтегеннен: Базарбай, одан Төлек, одан Бақытжан,
Алмас. Кетегеннен: Айдабол, Шүлтік.
Құлымбеттен: Несіпбай, одан Алмақан, одан Жәлімбет,
одан Өтепберген
Бекшеден: Ыбырай, Тұрсынбай.
Ыбырайдан: Жамаладин, Камаладин, Шарапатадин.
Жамалатадиннен: Көптілеу, ~~Серік~~.
Дәуіттен: Жөнен, Ылақбай.
Жөненнен: Сәти, Қаражан.
Қаражаннан: Салық, Рахымбай.
Рахымбайдан: Темірхан.
Ылақбайдың ұрпақтары Орск жақта тұрады.
Пәрменбай, Серкеш, Көкі, Сырбайлардан тұқым
жоқ.

Сазбадан: Мақамбетияр (балалары бар).
Бұрқыттан: Айболат, Даңбай, Іскер, Ақылдық, Жанай,
Ақмырза.

Айболаттан: Үйрек, Ерімбет.
Үйректен: Оспан, Сисен.

Сисеннен: Мақсат, Жәнібек, Қалжан, Қуанышбек,
Орынқұл, Аманкелді, Мақсұт, Қорғанбек, Кенжебек.
Мақсаттан: Адай, Нарашыбай, Қайрат, Аззат,
~~Жанат, Сәуле~~.

Жәнібектен: Талғат, ~~Айло~~, Асқар, Сәбит, Ғабит.
Қуанышбектен: Мирамбек, Бақытбек, Айнұр.
Аманкелдіден: Ақылбек.

Мақсұттан: Ербол, Дәурен.

Қорғанбектен: Руслан, Ермек, Анар,

Кенжебектен: Бағдат, Гүлнәр, Гүлнұр.

Ерімбеттен: ~~Зада~~, Жұманазар, Қантай, Бектай.

Зададан: Сайып, ~~Балтиын~~, Гүлжахан, ~~Нағима~~,

Қуантай.

Қуантайдан: Мирамбек, Эльмира, Өмірбек, Әндира.
Жұманазардан: Құрмантай, Тәня,
Бектайдан: Ақантай, Мырзатай, Теміртай, Өміртай,
Замира, Гүлжәмила.

Ақантайдан: Гүлжә, Өміртай, Аманкелді, Ерлан.

Мырзатайдан: Абзал, Жанар.

Даңбайдан: Мұстапа, Мұса, Айна, Бердеке, Қарабала,
Баймен, Бибажар.

Мұстападан: Әбу.

Әбуден: Жалтай, Жұматай, Балсан, Гүлсара, Балнәтай.
Жалтайдан: Қайыпназар, Ерназар, Байназар, Гүлбарам,
Базаркүл, Тынжығұл, Қалдығұл, Кенішкүл.
Қайыпназардан: Жарқынбек, Сәндібек, Әсемкүл,
Эльмира.

Ерназардан: Аззат, Салтанат. ○

Байназардан: Азамат, Серікбай, Абзал.

Жұматайдан: Айназар, Биназар, Бекназар, Шынар,
Анар, Сапура, Гүлзира, Гүлшара.

Айназардан: Бауыржан, Жанар, Аззат, Бибігүл, Ақмәраа.
Мұсадан: Оспан, Асан, Омар, Қожа, Дуқожа, Шәру.
Асаннан: Қипая, Зейнекүл, Қыздығұл, Ақтиын,
Нұратдин, Шішнәби.

Ақтиыннен: Нәби, Жақау, Алаш, Көпжасар, Күләш,
Күншүл.

Шішнәбиден: Арыстанбек, Мейрамбек, Бекберген,
Бақытбек, Болатбек, Роза, Дана. ○

Нұратдиннен тұқым жоқ. ○

Нәбиден: Әбдірахман, Ғалым, Еркін.

Жақаудан: Балтабек, Руслан.

Алаштан: Серік, Берік, Бакония.

Көпжасардан: Қайрақ.

Арыстанбектен: Мира, Әйгерім. ○

Мейрамбектен: Ақылбек, Бақберген, Мәдина, Венера.
Омардан: Дәрмахан, Орынтай, Бақкүл, Ақкүл,
Қойсынқұл.

Дәрмаханнан: Құлтай, Өміртай, Теміртай, Әлілхан,
Қайрат, Қуат, Несібелі, Гүлбану, Кенже.

Құлтайдан: Дархан, Айым, Айнана,
Әліханнан: ~~Жанар~~.
Орынтайдан: Өміртай, Өлтай, Гүлнәр.
Өміртайдан: Рүстем, Әлия.
Алтайдан: Райса.
Қожадан: Ратай, Балабек, Сұлу, Сұлунаш.
Ратайдан: Аман, Алма, Әсия, Мира, Анар,
Бердекеден: Сауық.
Сауықтан: Алданыш.
Алданыштан: Әмит, Мұхаметәли, Хамит, Бердібек,
Нұрман, Еркін, Болат, Миуа, Гүлнәр.
Әмиттен: Райым, Сәбит, Ғабит, Ғани.
Мақамбетәлиден: Серік.
Хамиттен: Азамат, Венера.
Бердібектен: Жадыра, Лауза, Жомарт.
Еркіннен: ~~Фарида, Әлия, Дәулет~~.
Қарабаадан: Гүлсім.
Байменнен: Алпысбай, Қалдыбек.
Алпысбайдан: Серік, Берік, Мейрамбек, Гүлнәр,
Құлпаршын, Бану, Айгүл.
Қалдыбектен: Ғалымжан, Ғалия, Меруерт.
Ілекерден: Жанқасқа, Аяп.
Жанқасқадан: Қосжан, Досжан, Төкеш.
Төкештен: Қыздуқан.
Қыздуқаннан: Әнуарбек.
Аяптан: Есжан, Өтеміс.
Есжаннан: Тәшкенбай, Қасен, Мықанғали.
Тәшкенбайдан: Әбі.
Қасеннен: Сәрсен.
Мықанғалидан: Кетебай, Кеңшілік.
Кетебайдан: Жомарт, Мәрат, Қанат, Бауыржан.
Өтемістен: Сәден.
Сәденнен: Тоқтар, Мұхтар, Мұхтарбек, Тоқтарбек,
Тоқтарбай.
Ақылдықтан: Едірек, Жақсылық.
Едіректен: ~~Сырбай~~, Нұржан, Қали, Әли, Әбіхали,
Мінайдар.

Жақсылықтан: Бижан, Әбжан,
Әбдіхалидан: Бейбіт.

Бейбіттен: Нұрлыбек, Ерлан, Еркін, Ерболат.
Мінайдардан: Бектібай.

Бектібайдан: Төребек, Жүсіпбек, Исабек, Қайырбек.
Бижаннан: Сертай, Тілеужан, Жалғас, Кеңестай,
Раш.

Сертайдан: Кеңіш, Уәлихан.

Жалғастан: Сәкентай, Женіс.

Жақайдан: Үбіс.

Үбістен: Сүлеймен.

Сүлейменнен: Асан, Үсен, Шауылтай, Шәртiк.

Асаннан: Шалбай.

Шалбайдан: Нұрлан, Ерман, Бауыржан, Бағира,
~~Сағира.~~

Үсеннен: Тоқсанбай.

Тоқсанбайдан: Болат, Гүлсім, ~~Жадыра.~~

Шауылтайдан: Инаят.

Инаяттан: Еркін, Асқар, ~~Айша.~~

Шәртiктен: Ниязберген.

Ниязбергеннен: Нұрлан, Ерлан, Бегімбай, Берікбай,
Орынтай.

Ақмырзадан: Жүндібай, Төребай, Қанкелді.

Жүндібайдан: Көргұлы, ~~Ұрқия~~, Есім, Ахмет, Пан.

Көргұлыдан: Жұмабай, Жүпаш

Жұмабайдан: Бәйке.

Бәйкеден: Бөлекбай, Әлияқбар, Қаппар.

Бөлекбайдан: Сәндібек, Жанар, ~~Әлия~~, Азамат.

Әлияқбардан: ~~Гүлмараш~~, Гүлмира, Әділбек, ~~Ботакөз~~,
~~Гүлнәр.~~

Қаппарадан: Нұрлыбек, Алматы.

Есімнен: ~~Ырғай~~, Тәшен.

Ахметтен: Қибай, Қожағұл.

Қибайдан: Өтеш, Жүсіпбек, Айғали.

Өтештен: Шынтай, Сәнтай, Қалампыр, Шынболат,
Айқын, Нағашыбай, Бақыт, ~~Шолпан~~, ~~Айман~~, ~~Айра~~,
Қолқанат.

Шынтайдан: ~~Бағия~~, ~~Сәулет~~, Гүлнәр, Әйгерім, Данияр.

Шынболаттан: ~~Фарида, Марқабай.~~
Нағашыбайдан: ~~Самат, Қанат,~~
Қожағұлдан: ~~Айнаж, Көптілеу,~~
Көптілеуден: ~~Айымторы, Ертай, Нұртай~~
Паңнан: ~~Әлтай, Сал,~~
Әлтайдан: ~~Мәдина, Алақым, Сағындық, Әзиз, Мерттай,~~
Ертай.
Мақымнан: ~~Мәржан, Аймап, Шолпан, Қазыбек,~~
Нұрлыбек. Мәдинадан: ~~Гүлнәр, Гүлсім, ерік,~~
~~Гүлжазир, Ғалия~~
Сағындықтан: ~~Мәрат, Нұрсұл, Қанат~~
Мертайдан: ~~Гүлмира, Сәлтанат, Жанат, Айнұр,~~
Рустем.
Ертайдан: ~~Руслан, Догжан,~~
Салдан: ~~Алтау, Сымбат,~~
Төребайдан: ~~Шарабас, Кәрібоз, Үрістембай, Нұрман~~
Кәрібоздан: ~~Зағи, Шәки, Торғын, Ерiш, Мерген,~~
Үрістембайдан: ~~Абит, Мәжит,~~
Абиттан: ~~Бостан,~~
Мәжиттен: ~~Қабар, Торғай, Иген, Күтты, Еламан,~~
Ертуған, Қуанышбек, Қуанышкүл.
Нұғманнан: ~~Лұпты,~~
Лұптыдан: ~~Шәрі, Аман, Сапабек, Ғүлнә, Гүлжүнер,~~
Мұсабек, Әнуарбек, ~~Кенжетүл, Шырай,~~
Аманнан: ~~Мейрамбек, Ғұлжан, Бауыржан, Мәржан,~~
Сапабектен: ~~Нұрман, Ғұлжан, Рысжан, Құралай,~~
Мұсабектен: ~~Елжан, Елғос,~~
Әнуарбектен: ~~Әнуар, Ғәухар, Әсем, Нұржігіт,~~
Ақмырзаның басқа ойлаулерінен: ~~Бөрі, Шала,~~
Жүндікүлак, Молла, Қарсақ туған.
Қанкелліден: ~~Ниязбай,~~
Ниязбайдан: ~~Қонысбай,~~
Қонысбайдан: ~~Әбілқасым, Әзкірд, Халықбай,~~
Биқалық, Жарылқаған, ~~Бәлей, Ақбалай,~~
Әбілқасымнан: ~~Анас, Шыртп, Мөрипп,~~
Анастан: ~~Қайрат, Бақарбашу, Бидия, Сәрік, Бауыржан,~~
Амандық.
Қайраттан: ~~Еркецес,~~

Халықбайдан: Бергенкүл, Әлишәріп, Түрікпен,
Күнзәйнеп, Зинетай, Анапия, Ергенкүл, Қуаныш, Кенжетүл,
Әлишәріптен: Жансейіт, Айнұр, Гүлнұр, Шаттық,
Гүлжанат.

Түрікпеннен: Гүлнәр, Нұрсейіт, Сәуле,
Биқалықтан: Әбутәліп, Уәли, Зейнулла, Күләш,
Гүлайым.

Әбутәліптен: Ақмарал, Ақкүл, Еркін.

Уәлиден: Нұрбек, Ақжарқын, Ермек.

Зейнулладан: Ақмаржан, Ербол, Бақыт.

Жарылқағаннан: Күнтуар, Нәзен, Шақман, Сайпұл,
Әбутай, Әллебей, Мүсип.

Күнтуардан: Нағима, Нағира, Аллаберген, Арыстан,
Зағипа, Әлімбек, Сәбира, Әсемкүл, Бақыт, Мәулен,
Сәуле.

Әбутайдан: Бақыткүл, Жауқар, Дәурен.

Шәкманнан: Нәзира, Гүлзир, Күләш, Гүлжанат, Камила,
Алтынбек, Алтынай, Ақира.

Әллебайдан: Жадыра, Жазира, Серік, Берік.

Мұсадан: Мәрат, Нұргүл, Нұрболат.

Аллабергеннен: (Күнтуаров) Бақыткүл, Жауқар,
Дәурен,

Арыстаннан: Гаухар, Рүстем,

Бақыттан: Нұрсұлтан.

Молладан: Зілқара, Баймұрат,

Зілқарадан: Мақамбетжан, Наурызбай.

Мұраттан: Өмір.

Өмірден: Қалам.

Наурызбайдан: Қари, Әбдірахман, Ікранша, Кенжебек,
Әбдірахманнан: Қасқыр, Мәулен. *Дәуренбек*

Ікраншадан: Қазыбек, Бауыржан.

Кенжебектен: Зейнол, Алқам.

Мақамбетжаннан: Мәдина, Бегілаа, Байділаа,

Жанділаа, Айдынбай.

Қарсақтан: Ұрықан.

Бөріден ұрпақ жоқ.

Шаладан: Бірше.

Біршеден: Сұлтанбек, Қанибек, Жүсіпбек.

Сұлтанбектен: Тұрсынбек, Өтеген, Аманбек.
Қанибектен: Беку, Анарбек, Алмабек.
Жүндікұлақтан: Орынбай, Орынбек.
Орынбайдан: Өмірзақ, Зейнеш.
Орынбектен: Сағындық, Шынтамыр, Жұмақұл, Темірбек,
Қалдыбек.
Сағындықтан: Гаухар, Нұрлан, Дәулет,
Шынтамырдан: Ерлан, Сержан, Дәурен, Айжамал.
Темірбектен: Мөлдір, Бержан, Ержан, Еламан.
Ақмырзаның Шегір деген баласынан: Әуезхан.
Әуезханнан 6 қыз бар. Олар Тереңөзекте тұрады.
Жолайдан: Қуат, Әдет, Медет, Әлімбай, Сүгір.
Қуаттан: Әзірбай, Қадыр, Малбасқан, Маман,
Балқыбай.
Әзірбайдан: Бодан, Қошан, Қожым.
Боданнан: Қосмағанбет.
Қадырдан: Тәжігүл.
Тәжігүлдан: Әбубәкір, Балайым, Омар.
Малбасқаннан: Долмырза, Қанатбай.
Долмырзадан: Мақан.
Қанатбайдан: Ыбырай, Әбдір.
Әбдірден: Тоққара.
Маманнан: Аймырза, Көлмырза.
Аймырзадан: Бисенбай.
Балқымбайдан: Салқынбай, Айқынбай.
Әдеттен: Доржыбай.
Доржыбайдан: Пұсырман, Көкей, Таққыбай,
Тыршыбай, Рысжан.
Көкейден: Жарылқасын, Төлеген, Айман.
Рысжаннан: Қосбармақ, Төлеукеш.
Медеттен: Өнер, Қонар.
Өнерден: Көнекбай, Бекіш.
Көнекбайдан: Асан, Демегүл,
Қонарлан: Тойтан, Дос.
Тойтаннан: Есжан, Төшен, Пермағанбет.
Есжаннан: Мақатай, Зәмедин, Оснан.
Мақатайдан: Смағұл, Смайыл, Іскендір.

Смайылдан: Мәрия.
Зәмединнен: Ыбырай, Сқақ, Қартанбай.
Ыбырайлан: Бәйіш, Асан.
Сқақтан: Бодал, Бекназар.
Қартанбайдан: Ғани, Нағи.
Оспаннан: Жаңаберген, Шахарбек, Арыстан (ғылым
кандидаты), Қуаныш, Ыслам.
Тәшеннен: Омар.
Омардан: Алпысбай, Нұрмағанбет, Ермағанбет,
Пірмағанбет, Аймағанбет, Декмағанбет.
Достан: Әбдірай, Кіребай.
Кіребайлан: Әбдікәрім, Айранкөз.
Айранкөзден: Арыстан, Алпамыс.
Әбдірейден: Елубай, Еділбай, Жайық.
Елубайлан: Сәтен, Қылырбек, Нұрболат.
Еділбайдан: Азамат, Ерқанат, Ерболат,
Жайықтан: Ерхан.
Әлімбайдан: Шәкі, Әбіл,
Шәкіден: Ергешбай.
Ергешбайдан: Әби.
Әбиден: Қалмағанбет, Нұрмағанбет.
Сүгірден: Зорықбай, Тұрақбай.
Зорықбайдан: Жұмағұл, Сүйеу, Ахмет.
Жұмағұлдан: Рақым, Нәубет, Дәулет, Әбдіқали,
Иманқали.
Рақымнан: Ыбырай, Әбілда.
Әбдіқалидан: Тамара, Клара, Тұрсын.
Иманқалидан: Сәбит, Әмит, Надежда, Мәлина,
Мәлика.
Сүйеуден: Қара, Мәмбетбай, Қоңқақ.
Қаралан: Аәупашан.
Мәмбетбайдан: Күлпан.
Қоңқақтан: Сертмақан.
Тұрақбайдан: Тобыл, Көшен, Жәкей, Әли, Тана,
Шайқан.
Жәкейден: Қойшыбай, Шәрден.
Қойшыбайдан: Күлайберген.
Күлайберген: Мүбарақ.

Әлиден: Сермақан, Әбжан, Әбдірахман
Әбжаннан: Базар.
Базардан: Данәбек, Ғалымбек.
Танадан: Сқақ, Смайыл, Махмұт.
Сқақтан: Мәлік, Әбдібек, Алдаберген, Қуаныш.
Мәліктен: Жұмалла, Бақыт, Асқар.
Әбдібектен: Нүрәділ.
Алдабергеннен: Шамшат, Қайрат, Талғат.
Смайылдан: Әбдіхалық, Жауылбай, Сисенбек.
Махмұттан: Тәнірберген.
Тәнірбергеннен: Дәуітбай, Әбдіманап, Әбдіғани.
Шайқаннан: Ажаркүл, Ұрлықа, Зейнеш.
Мүсірептен: Ақтау, Ораз, Қызылбас, Мырзаша,
Кенже.

Ақтаудан: Малтақ, Тынымбай.
Малтақтан: Ондабай, Жамансары, Оңайсынбай,
Салпыауыз, Сағындық.
Ондабайдан: Қожахмет.
Қожахметтен: Жақыпбек.
Жамансарыдан: Мақамбетияр.
Мақамбетиярдан: Қыдырмұрат, Бақмұрат.
Оңайсынбайдан: Қалмақбай, Жәлел.
Қалмақаннан: Алданыш.
Алданыштан: Сламбек, Жарқынбек, Алмағұл, Айнұр,
Алматай.

Жәлелден: Жалғасбек.
Жалғасбектен: Әнуарбек, Мейрамкүл.
Салпыауыздан: Рсалды.
Ораздан: Қоңырбай, Жолдықара, Шоқай, Әбен.
Қоңырбайдан: Құлман, Тайман, Еспан, Қоқаш.
Құлманнан: Ахмет, Бусары, Мырзабай.
Ахметтен: Қарман, Қайып.
Бусарыдан: Қалдыбек, Рүстембек.
Мырзабайдан: Жеңіс.
Еспаннан: Сүлеймен, Әлмен, Әлмембет, Байжан.
Сүлейменнен: Камал.
Әлменнен: Орадабек.

Әлмембеттен: Әлімжан, Бегей, Әмит.

Байжаннан: Жайлаубай.
Қоқаштан: Әлжан.
Әлжаннан: Әбібек.
Жалдықарадан: Ес, Түбекбай, Баймахан.
Естен: Шайымбет, Қайырбай.
Шайымбеттен: Бердібек, Әсем.
Қайырбайдан: Нұрлыбек, Түбекбайдан: Аманкелді.
Шоқайдан: Алиасқар, Әпсәт, Әбдіраман, Қали.
Қалидан: Төкеш.
Әбеннен: Әбжан, Төлеген.
Әбжаннан: Уәкіл.
Төлегеннен: Асыл.
Қызылбастан: Өмірқұл. Жаманқұл, Темірқұл,
Кұлшыбай.
Өмірқұлдан: Жылқыайдар.
Жылқыайдардан: Үмбет.
Үмбеттен: Шәймен, Садық.
Жаманқұлдан: Құлбаба.
Құлбабадан: Алмағанбет.
Алмағанбеттен: Қуанышбай.
Темірқұлдан: Махмұт.
Махмұттан: Сқақ, Садуақас, Іскендір, Дүйсебай.
Әленнен: Рай, Сүйін, Қуан, Байсал, Кәлі, Мұрынбай,
Жұрынбай, Сары.
Райдан: Құтбай, Жабай, Бақанбай, Алшынбай, Құлту,
Күржық.
Жабайдан: Елмахан.
Елмаханнан: Түрәр (балалары бар). Алшынбайдан:
Кәрібай.
Кәрібайдан: Сәтмағанбет (балалары бар). Құлтудан:
Жилебай, одан: Иса, Мұса.
Сүйіннен: Қазанқап, Бабас, Жанас, Тәжібай, Тұтқыш.
Қазанғаптан: Жарасбай, Құрасбай, Алатай, Құлатай,
Мөкентай.
Жарасбайдан: Тұңғышбай, Сқақ, Смақан.
Тұңғышбайдан: Пірназәр.
Пірназардан: Өмірзақ, одан Бауыржан, Ғалымжан,
Табынбай, Исахан, Айтқұл, Айгүл, Бота.

Смақаннан: Баташ.
Құрасбайдан: Смайыл.
Смайылдан: Нәжімедін.
Нәжімедіннен: Досымқан, Орынкүл.
Алатайдан: Арабай.
Арабайдан: Алғантай, Алмас.
Бабастан: Төлеп, Төленді, Көшер.
Төлептен: Алмақбай.
Алмақбайдан: Таңатар, Жұмабек, Жанбырбай.
Төлендіден: Жайылқан, Сейілхан.
Көшердің ұрпақтары Қармақшыда.
Жаңастан: Малбағар.
Тәжібайдан: Ақым, Саудабай.
Қуаннан: Тұрған, Жүрген, Дәгір.
Тұрғаннан: Нанбай, Қарақұл, Байдақұл, Андақұл,
Байеділ, одан Жанәділ, Қанәділ, Рәш.
Нанбайдан: Қойшыбай.
Қарақұлдан: Әбілқұл, Есберген, Пірназар, Ермағанбет.
Байдақұлдан: Алқаубай, Найзагер, Талжан. Найзагерден:
Нұрғали, Жұматай, одан Баһар, одан Боранбай, Талғат.
Талжаннан: Саядин, одан Шайқы, Жылқыбай, Қанат.
Әбілқұлдан: Маштай.
Маштайдан: Ыбырақым.
Ыбырақымнан: Айтбай, Бахар, Әбіл.
Есбергеннен: Әуезхан, Қанжарбек.
Пірназардан: Гүлім.
Ермағанбеттен: Кәумен.
Андақұлдан: Қиымбай, Қауымбай. Қиымбайдан: Жақып,
Нәби, одан: Телжан, Әбдірахман, Әбдіразақ, Разақ.
Қауымбайдан: Райра, Әбдірей. Әбдірейден: Амантай,
Аманкелді, Абай.
Жүргеннен: Жұдырық, Қазыбай, Қара, Дүйсебай,
Сисабай.
Жұдырықтан: Есім, Зарқұм, Бегім, Нұржан.
Зарқұмнан: Құлмағанбет.
Құлмағанбеттен: Әлімхан, Қазықан, Мәлика, Забира,
Қуаныш.
Бегімнен: Сердәлі, Қытайы.

Нұржаннан: Ерхан, Әбілрахман, Пайзырахман, Асылхан, Батырхан, Жағыпар, Қырмызы, Бақытжамал, Әдемі, Сыпайы.

Қазыбайдан: Сәду, Шәлу. Шәдулен: Зайып.

Қарадан: Ноғай, Бидаш, Қосжан, Досжан, Темірбек, (Қазақстан Республикасының қоғам және мемлекет қайраткері Темірбек Қараұлы Жүргенов), Сқақ, Көпназар, Бекназар, Биназар, Айназар.

Ноғайдан: Міназар, Сымбат.

Қосжаннан: Қиназар, Үрзалипа. Қиназардан: Мейрамжұл, Бауыржан, Ғалымжан, Жанат. Ғалымжаннан: Темірбек, Досжаннан: Қалназар.

Темірбектен: Шорабек.

Сқақтан: Телназар, Жұманазар, Залназар, Далназар, Бекназардан: Мағрипа, Келназар, Бижан, Ағипа, Ғалия, Телжан, Дариха.

Дүйсебайдан: Жәми.

Байсалдан: Самай, Достанбай.

Самайдан: Иман, Бержан, Шотық, Омар, Әбу Иманнан: Спандияр, Ахмедияр.

Спандиярдан: Олішер.

Бержаннан: Мүсабек, Мектепбай.

Шотықтан: Әпен, Дүйсенбай.

Әпеннен: Мұзарап, Тынымбек.

Омардан: Әшімбек, Мұхамбетжан, Асан, Кемел.

Әшімбектен: Слам, Қағар, Нұрлан, Сайрус.

Әбулен: Толмағанбет, Салмағанбет, Алмағанбет.

Достанбайдан: Құлмахан, Баймахан.

Құлмаханнан: Сәдуақас.

Сәдуақастан: Алмас.

Баймақаннан: Сылық.

Сыдықтан: Байзақ, Мәтжан.

Кәлідан: Жиенбай.

Жиенбайдан: Жылқышы, Тырбай.

Жылқышыдан: Мүсілім.

Мүсілімнен: Ажар, Базар.

Тырбайдан: Байзақ.

Мұрынбайдан: Жылкеллі, Қайбар.

Жылкелдіден: Көздібай, Танат.
Қойбағардан: Жалмахан.
Жалмаханнан: Қосмағанбет, Есмағанбет.
Жұрынбайдан: Шүрегей.
Шүрегейден: Жанқұтты.
Жанқұттыдан: Жөңке, Жарылқасын, Қалыбек,
Кенжебек.
Сарыдан: Жалғасбай, Таңсықбай.
Жалғасбайдан: Жеңсікбай, Жаңылбай, Қомша,
Пернеш.
Сексеннен: Әзіркұрбан, Әсірімбет, Жәнібек.
Әзіркұрбаннан: Піреке.
Пірекеден: Жандабол, Алыпбай, Қалаусын.
Жандаболдан: Бұғыбай.
Бұғыбайдан: Төлеген. (Екі баласы өлген).
Алыпбайдан: Төремұрат, Баймұрат.
Қалаусыннан: Ағыбай.
Ағыбайдан: Кетебай.
Төремұраттан: Нұрасыл, Жаңасыл, Қанасыл, Жандос,
Алтынбай, Байдос, Барлыхан.
Нұрасылдан: Аманкелді, Мәдина.
Жаңасылдан: Айдос, Бекарыс.
Айдостан: Тымар.
Бекарыстан: Ақарыс, Жаңарыс.
Жандостан: Қыстаубай, Әлібек, Әскербек, Қалыбай,
Жеңісбек, Жайдарбек.
Қыстаубайдан: Мейірбек, Арман, Айбек.
Әлібектен: Руслан, Нұржан.
Әскербектен: Дархан.
Қалыбайдан: Рустем.
Жайдардан: Дидар.
Алтынбайдан: Алмас, Зәмзәм, Салтанат, Замира,
Майра.
Әсірімбеттен: (немере, шөберелері) Сақпай.
Сақпайдан: Күмісбай, Еламан.
Күмісбайдан: Есіркеп, Махамбет, Балтай.
Есіркептен: Жаппасбай, Жағыпар, Әбжаппар.
Жаппасбайдан: Темірбек.

Темірбектен: Төлеген.

Әбжанпардан: Ажарбек, Нұрлан, Руслан, Рамазан, Болат.

Балтабайдан: Болан, Жұмабек.

Боданнан: Нұрлан, Қалжан

Жұмабектен: Нұрғазы, Ерлан.

Сұлтанның: Есіркеп деген баласынан 2 қыз қалған.

Сол екі қыздың бірін Малқара деген қарақалпақ балаға үйлендіріп, Жәрімбет өз қамқорлығына алған.

Малқарадан: Малбасар.

Малбасардан: Қаражан, Күлсеріп

Қаражаннан: Арық, Қабат, Полуан, Сәуірбай, Тойлыбай, Дөңше.

Арықтан: Шахар, Тәуіпбай, Жүсіпбек, Смайыл.

Шахардан: Мақан, Тұяқбай.

Тәуіпбайдан: Төлеген, Сәрсенбай.

Мақаннан: Шахизада, Иманзада

Төлегеннен: Шымбай, Өтеп, Тынарбай.

Сәрсенбайдан: Жеткіншек

Тойлыбайдан: Сәрсенбай.

Сәрсенбайдан: Елтай.

Күлсеріптен: Қарақұл.

Қарақұлдан: Әбдіхалық, Елемес.

Әбдіхалықтан: Қуаналық.

Сұлтанның Есен деген баласынан:

Бекберген, одан Дүйсенбай, Бисенбай, Сәрсенбай, Санақ, Дос туған.

Дүйсенбайдан: Елеу, Қосжан.

Елеуден: Байліла, Әбділаа.

Байділаадан: Ақсәмет, Мәлікайдар.

Ақсәметтен: Мақмұт.

Әбділаадан: Сәду.

Қосжаннан: Жаннұр.

Бисенбайдан: Айжан, Жайжан.

Айжаннан: Жүсіп, одан Қаблан.

Жайжаннан: Сейтпембет, Әзбембет.

Сәрсенбайдан: Жаманқұл, одан Тоқыш.

Тоқыштан: Жұбан.

Жүбаннан: Рүстем.
Тасбергеннен: Серікбай.
Достаннан: Кішкентай
Кішкентайдан: Әбдірахман, Әли, Ақынбай.
Аманнан: Дүрқара, Ырғызбай, Сапақ.
Дүрқарадан: Бұхарбай, Төребай
Бұхарбайдан: Берімбет, Сқақ, Әби.
Сқақтан: Жандай, Күндей, Айдай
Әбілден: Жағыпар, Мұнлық.
Төребайдан: Әйтпембет, Ақпенбет.
Әйтпембеттен: Өмірзақ, Аяп.
Ырғызбайдан: Мәкеш, Омар.
Мәкештен: Сыдық, Құлмыш.
Омардан: Мұстапа.
Сыдықтан: Өтеш, Жетес, Әбу, Садық, Мәлік,
Мырзабек.
Өтештен: Сарындық, Төлебике.
Жетестен: Алдаберген, Әбдібек, Алмас, Күләш,
Орынша.
Мұстападан: Пашан, Зал, Серік.
Құлмыштан: Әлібек, Ақшайым, Балайым.
Сапақтан: Байназар, Оспан.
Байназардан: Әбдірайым, Мәмен, Ғалур, Ока.
Әбдірайымнан: Зайыр, Қарман, Манат, Әбдікүл.
Қосайдан: Өтеп, Донас, Шыңбай.
Өтептен: Сатыпалды, одан Әбдіқайыр.
Донастан: Есназар, одан Мақан, Әлжан, Якия.
Якиядан: Зейнолла, Әбілда, Файзулла.
Зейнолладан: Өтеген, Ғабидулла, Сағидолла
Ғабидулладан: Меруерт, Мақсат.
Шыңбайдан: Пұсырман, одан Смайыл, Әшір.
Смайылдан: Қожахмет, Ізмахан.
Қожахметтен: Зәбар, Төлепберген, Төлек, Хамит.
Сәмит, Жақсылық, Тәти, Мәмеш, Әшірден: Мұса,
Сыдық, Жүніс
Мұсадан: Ботабай.
Сыдықтан: Битан.

Жүністен: Сәлу.

Жанайдан: Мәулім, Сәулім, Үбіс.

Мәулімнен: Тасым.

Тасымнан: Молдасәми, Әйтпембет.

Молдасәмиден: Қожахмет.

Қожахметтен: Асқарбай.

Асқарбайдан: Сейсенбек, Нұрлан, Сисенкүл, Көмекбай.
Сәулімнен: Көмекбай, одан Бекпенбет, одан Әли.

Әлиден: Сқақ, Ермахан.

Сқақтан: Өмірзақ, Қуаныш.

Үбістен: Нөке, Тәжі, Елімбет, Мәнжан, Шолақ,
Адамқұл, Әбілқәрім.

Нөкеден: Сүлеймен, Әлиакбар, Пірімбет, Жүсіп,
Нұртаза.

Сүлейменнен: Әбіраман, одан Әпсадық, одан
Наязберген, Асан, одан: Шалбай, Үсен, одан Қостанбай,
Шәуілтай, Балымқұл, Балай.

Әлиакбардан: Уәли, Құрмантай.

Уәлиден: Іздібай, Әбілбай.

Пірімбеттен: Шынжыр.

Шынжырдан: Сейіт, одан Жақсыбай, Серік.

Жүсіптен: Сағын, Мақамбетсадық.

Сағыннан: Шермахан, Алайша, Қаншайым, Қазына.
Мақамбетсадықтан: Мұрсал, Балайым.

Нұртазадан: Шеріпбай, Садық, Құлыбай, Әлімбай,
Дәркүл, Орынкүл, Балжан.

Тәжіден: Қасым, Мақан.

Қасымнан: Шәмен, Әлмембет.

Шәменнен: Әлібек, Жамила.

Әлмембеттен: Жақып, Сқақ, Нариман, Гүлсара.

Жақыптан: Айғанша.

Сқақтан: Гүлбараш.

Мәнжаннан: Орымбет, Ахет, Әбіләкім, Абдал.

Орымбеттен: Әбілғаппар, Яхуа, Райла, Шәмғүн,
Әбілжаппар.

Әбілжаппарадан: Керім, Гадым, Үбігүлсін, Ілгек,
Қарлығаш, Құралай.

Ахеттен: Әдис, Ілияс, Рақия.

Әдістен: Роза, Райхан, Тұрақ, Райкүл, Алтын,
Қайрат, Мұрат, Лаура, Қуат, Балауса,
Ілиястан: Аюп, Әліп.
Елімбеттен: Сарымбет, одан Әбдірашит, Сарбала,
Қалапа.

Әбдірашиттен: Ағзам, Әтем, Нәби.
Сарбаладан: Серік, Күлше, Күлшат, Орақа, Кенже.
Шолақтан: Сәйімбет, Биімбет, Қалымбет, Балымбет,
Сырымбет, Күлімбет, Алмажан, Жәлімбет, Әбдіразақ,
Сәйімбеттен: Жәли, Әбдіқали, Әбдіжәми.
Жәлиден: Базарбай, Бұқарбай, Күлшәрі.
Базарбайдан: Сейіл, Ұлықбек, Сағди, Сағадат.
Бұқарбайдан: Нұрлан, Нұрқан, Нұржан.
Әбдіқалидан: Қалмырза, Жолмырза, Гүлжаһан.
Биімбеттен: Шәріп, Орынбасар, Орынтай, Нұрым,
Нұрлан, Ерлан, Орынкүл, Шынар, Нүрәт, Жамалат,
Нәбира, Зеті.

Қалымбеттен: Масай, Сансызбай, Әлиасқар, Қаныкүл.
Масайдан: Тұрман, одан: Қайыржан, Бауыржан,
Бейбіт, Бақыт.

Сансызбайдан: Жамбыл, Елтай, Қаһарман.
Жамбыладан: Марат, Ербол, Мұрат, Қанат, Ғалым.
Қаһарманнан: Әділжан.

Елтайдан: Ыбырақым, Ғазила.

Сырымбеттен: Әпсәмит.

Алмажаннан: Әлібек, Әсірет.

Әлібектен: Қыпшақбай, Арғынбай, Серік, Сағаткүл,
Минуткүл, Бақыткүл, Үміткүл.

Күлімбеттен: Нәжімат.

Адамкүладан: Төлеген, Әбжәми.

Төлегеннен: Ұқайыл.

Әбжәмиден: Жұмабек, Жұмаділда.

АТ ШАППАЙДЫ, БАП ШАБАДЫ.

Моңғол тектес, түркі тілдес халықтар оның
ішінде әсіресе қазақ халқы да жылқы малына
айрықша мән берген. Өйткені, бұл тұлғаттың еті — тамақ,

сүті — ем, өзі — көлік. Ал ел аузындағы „Атсыздың атасының құны кетеді“ деген сөз жылқы тұлғіне берілген нақты баға, өге орынды айтылған анықтама болса керек.

Иә, атты баптай білсең ғана ат. Барар жеріне мерзімді уақытта жеткізе алатын жарақты ат екендігіне көз жеткізген ата-бабаларымыз жылқы ішінен жүйрікті тани білуге, оны жарысқа дайындай білуге ерте кезден-ақ машықтанған. Соған орай олар жүйрікті тани білгендерді „сыншы“ деп, ал баптай білгендерді „сейіс“ деп атаған. Кейбіреулер мұның екеуін де меңгеріпті, сыншылық және сейістік өнермен ерлер ғана емес, әйелдер де шұғылданған.

Мысал келтірейік, „Көргұлы хиссасындағы екі көзін Қызылбастың патшасы соқыр еткен Раушанбек айдалада жатқан жылқының басын құшақтап: „Мені Толыбай сыншының баласы деп, кім айтар“, сені тұлпардың басы деп кім айтар?,- деп зар жыласа, „Қобыланды“ жырындағы Құртқа қыз: „Тайбурылдың әлі қырық күн кемдігі бар“ деп Қобыланды батырды жол сапарынан құрласы Қарамайнмен шығуға келіспей, алып қалады. Ал қырық күн толған Тайбурыл өзінен соншама күн бұрын кеткен Қараманды ертеңіне бесін мезгілінде қуып жетеді.

Міне, осындай жүйріктерді таңдап-талғап, жарата білген сыншылар мен сейістер қазақ даласында аз болмаған. Сондай атақты сейістердің бірі — жерлесіміз Қоқыбай екен. Ел арасында оның сейістігін айтақтайтын мына іспеттес әңгіме бар.

Қоқыбай әлде нағышысына, әлде қайын жұртына барған кезекті бір сапарында жұртшылық ортаға алып, бәйгеге ат жаратып, жүйрік оздыруы жайлы сұрақтар қойып, әбден мазасын ала береді. Содан соң ол:

— Маған қыл құйрық болса болмы, әйтеуір

соны бейге жарысында бірінші келтірмей қоймаймын, — дейді.

Сонда әлгілердің бірі:

— Олай болса мына атты бейгеден келтіріп берші, сонда ғана сенің шын сейістігіңе көзіміз жетеді, — деп әбден терісі сүйегіне жабысқан, арқасы жауыр, қабырғалары сыртынан санауға боларлық бір Торы атты көрсетеді. Қоқыбай келіседі. Бірақ арықтығы әлгі аттай үш атты қасына қосып, төртеуінің де жал - құйрықтарын күзеп, жайылымға айдап жібереді.

Арада бір жыл өтеді. Қоқыбай әлгі Торы аттың қасындағы аттардың бірін сойғызады, әлі сүйегі ағармапты. Демек, биыл бейгіге қосуға болмайды дейді. Келесі жылы екінші атты сойғызып, көріп, оның сүйегі ағара бастағанын, бірақ көрген азабын әлі ұмыта қоймағанын, соған орай оны да биыл бейгеге қосуға болмайтынын айтады. Үшінші жылы қалған атты сойғызады да: "Міне, сүйегі әбден ағарыпты, көңілі де өскен екен" дейді. Сөйтеді де Торы атты ұстап, тер - суын ала бастайды, қырық күн жаратады. Алғашқы күні қасына бір ат қосып шаптырады. Бірақ оның үстіндегі балаға Торы аттан озбауды шарт етіп ескертеді. Сөйтіп күніне бір атты қосып отырады да, бөрінің де Торы аттан озбауын талап етеді. Ақыры қырқыншы күн болып, Торы атты қырық атпен бірге жарысқа қосады. Сонда Торы ат әлгілердің бөрінен де озып келеді.

Содан соң жүзден астам ат қосылған жарысқа қосылып, нәтижесінде қарақшыға жалғыз өзі бұрын жетеді.

Той өткен соң Қоқыбай ат иесіне: "Бұл ат енді шауып болды. Осы абыройының барында біреуге сатып жібер" дейді. Бірақ анау көнбеді, келесі бір бейге жарысына қосады. Алайда, ол ат иесінің ойынан шықпайды.

Осы жолдардың*авторы бірде Қоқыбай ұлы Сейітжанмен бір түн бірге болғаны бар. Сол кездесуде ол мына бір әңгімені айтқан еді.

"Әкем бәйгеге қосқан атына құмалақ салып, оның нешінші орында келетінін алдын-ала жобалайтын. Бірде ол менің 11 - 12 жастағы кезімде қазіргі "Таң" совхозындағы мешітті қарақшы еткен ат жарысы болды. Жұрт әкемнен "Құмалақ не дейді?" деп қоймаған соң: "Ат бәйгеде озып келеді", дейді. Бірақ таңертең атты жалаңаштап, шабысқа дайындап болған соң, төбенің басына шықты да құмалағын тез жинап алып, қайта салды. Мен "бұнысы несі?" дегендей әлденеден секем алғандай болдым. Сол сәт арқа тұсынан жаяу келген әлдекім әкеме сәлем берді. Оның кім екенін даусынан байқай алмаған. Ол шұғыл жалт бұрылып, "Ау, Құжымбаймысың, қашан келіп едің?. Кешегі салған құмалақтарым менің атымды бәйгеде келтіруші еді, ал таңертеңнен бергі құмалақта өзге аттың алға түсе беруін көрсетумен болды. Бәсе, сол ат сенің атың екен ғой", - деді.

Сонымен не керек, сол тойдағы сексен ат қосылған бәйге жарысында бірінші болып қарақшыға Құжымбайдың, ал екінші біздің ат келді. Кейіннен білдік, Құжымбай менің әкемнің құмалақ салып, алдағыны болжайтынын сезеді екен. Соған орай ол әлгі жерге түн жарымынан ауа келіпті.

Құжымбай ұлы Құлахметтің айтуы бойынша ол 13 жасқа келген кезінде /1902 жылы/ Қазалының оязы болған Мерей деген кісінің асы болады. Сол астағы ат жарысына Құжымбай да барып, Қарақасқа атты бәйгеге қосады. Атқа Құлахмет мініп шабады.

Қоқыбай мен Құжымбай бірін-бірі ерекше сыйлаған адамдар екен. Жоғарыда аталған тойға келе жатып, Қоқыбай "Құжымбай ілгері кетті ме екен, әлде кейінде ме?" деп аландаумен келе жатады да, алдағы төбеден асып түсе берген шақта көп аттың ізіне кезігеді, жылқының жас

тезегіне ұшырасады. Сонда Қоқыбай ат үстінде келе жатып, әлгі жас тезекті қамшымен бір тартып жібереді. Екіге бөліне үгітілген тезекке қарап тұрып „Охо, Құжымбай алдымызда екен. Бәйгеге қосар атты бұлайша тезектету Құжымбайдың ғана қолынан келеді ғой” деп ілгері жүре береді.

Қазалы жақтың азамдары жарысқа қосылған атты түс - тұстан көтермелеп жүріп, қай аттың қалай келгенін білмей де қалады екен. Осыны білетін Шөмекей мен Жетірудан келушілер бірле Пышанның Төребайын бәйге жарысы өтетін жерге бұрынырақ жіберіп, „Төбенің билігін „Тентек” шалымызға бермесе, кейін қайтып кетеміз” деген хабар айтады. Әлім атаның ұрпақтары сөзді сыйлап, төбенің билігін Қалдан батырға беріпті. Ал Қоқыбай мен Құжымбай бір үйге түседі де, қайткенмен бәйгені шаппай алып жүрген Мерейдің торы атын бір көріп қалуды ойластырады. Бірақ онайлықпен көре алмайды. Өйткені ат өз алдына тігілген қараша үйге қамауда ұсталады, әрі қарауыл қойылған. Дегенмен, Құжымбай бір ретін келтіреді. Қолына құман ұстап, ләрет алып жүрген адам боламы да, ат қамалған үйге жетіп, жабықтан сығалайды. Торы аттың тек төрт тұяғы ғана көрінеді, басқа жері ақтықпен орап тасталыпты. Кері оралған Құжымбайға Қоқыбай: — Ал, көне, не көрдің? — дейді.

Ал Құжымбай: — Төрт тұяғынан өзге жерін көре алмадым, — дейді.

— Төрт тұяғы не деп түр екен?

— Тоқымалықтың астындағы алақандай жерден тер алынбады деп түр. Ал, оны қалай алуға болады? — Менсіз қара ұрғашы тоқты сойып терісін ләреу сол жерге жапса, алынады да қояды.

Әлім жағының азамдары үй сыртына тыңшы қойса керек. Екі сөйістің әлгі әңгімесін естіген

ол барлығын да Мерей атының сөйсіне жеткізе қояды.

Таңертен бәйгеге қосылар аттардың жабулары алынып, жеңіл-тектеп жатқан кезде Қоқыбай мен Құжымбай Мерей атының түндегідей емес, тері алынып қалғанын бір-ақ біліп таңырқасады, түндегі әңгімелерін біреу-біреу естіп қойғанын сезеді. Енді не істеу керек? Құжымбай Қоқыбайға қарап:

— Атыма бір шелек су берсем, бәйгеде бірінші болып келері хақ. Алайда, төрт тұяғы түсіп қалады. Ал су бермесем, озғанмен бірден пышаққа ілінеді, — дейді. Сонда абырап қалған Қоқыбай:

— Атымыз бәйгеде оза тұрып өліп кетсе, атымызға ұят болар. Не де болса, тірі қалсын, су бере бер, — дейді.

Сонымен не керек, Құжымбайдың Қарақасқасы 200 ат қосылған бәйге жарысында бірінші болып келеді. Ал Мерейдің жүйрігі оған ілесе қарақшыға жетіпті. Алайда, Құжымбай атының төрт тұяғы түсіп қалып, жүре алмаған соң, оны екі түйені қатарластырады да үстіне артын, ауылға әкеледі.

Керей мен Шоулі бірге туған ағайынды кісілер. Құжымбай Шоулінің бел баласы болса, бізбен замандас болған Қабат сөйіс Керейдің немересі екен. Ал енді Қабекеннің жаратқан Қоштайдың күрең қасқасы туралы Көшекеннен естігендерімді ортаға салайын.

Қоштай Жарқынбаевтың нағашы жұрты „Ақкүм“ совхозындағы Сыйық Керейт екен. Бірде жиені сонау Түркменстаннан колхозға жылқы сатып әкелушілерге тәуір тай ала келулерін өтінеді. Өтініш орындалып, нағашысы Қоштайға тайды алып кетуі жайлы хабар жібереді. Және екі тай әкелгенін, соның қалағанын алуды да ескертеді.

Сонымен Қоштай қасына Қабат сөйісті ертіп нағашысына барады. Расында да екі тай әкеліпті. Бірі — жүзінкің көзінен өткендей аса көрікті қызыл көк тай екен де, екіншісі — тірсегі тірсегіне тиген,

қарны қампиган, енесінен жетім қалған күрең қасқа тай екен. Қабекен екі тайды кезек-кезек әрі-бері қарап шығады да, өздеріне қарсы бір-бір айдап жүргізеді. Сөйтеді де ол "Күрең қасқа тайды аламыз" дейді. Бұған Қошекен іштей риза болмайды. Мұны сезген Қабекен Қоштайға "Сен ренжіме, мына тай араб жылқысының тұқымы екен" деп көңілін өсіріп қояды.

Шынтуайтына келгенде Қабекен ат тұқымын таныған екен. Қоштайдың сол Күрең қасқасы бәйге жарыстарында көп жыл бойы алына ат салмады. Себебі ол кезде егістің көлемі аз, жайылым көп еді. Соған орай Қошекен Күрең қасқаны тұтынған бойдан-ақ ала тер ете шауып, суытпастан үйіріне қоя беретін де, арада он-он бес күн өткен соң ғана қайта ұстап, тер-суын ала беретін. Жарату кезінде үйіріндегі бір байталды қасына қосып, Күрең қасқаны үнемі бос қоя беретін. Ал аттың қоны нашар жылдары Жаңалария бойына барып жатып, Күрең қасқаны жарататын. Өйткені, күзде Жаңалария бойында көк шөп көп болатын-ды.

Мұнан шығатын қортынды сол, жаратып жүрген аттың неғұрлым бос жүргені жақсы. Себебі ол ондай жағдайда қалаған шөбін жеп тояды және бос жүрген ат терді тез шығаратын көрінеді.

Алайда, кейінгі жылдары айналаның бәрі дерлік күріш, тағы басқа дақылдар егіліп, тарылған соң Қабат сейіс жаратқан атын қорала ұстайтын болды. Неге? Себебі, бос жіберген жылқы да кілең күріш сабанын жейді, ал сабанда қуат болмайды. Соған орай Қабекеннің қорасында ұстаған атқа қамыс пішеннің тек қана қауылыдығын айырып беріп отырғанының талай рет куәсі болдық.

Тойқожадан туған екі баланың Бәймембет ұрпағы батыр болған. Әсіресе Тоғанас ерліктері аңызға айналған. Анығында, Қоқанды қуған осы Тоғанас батыр болса керек. Тоғанас туралы кітап бар және газет-журналдарда көптеп жариялануда. Сондықтан батыр туралы көп тоқтамадық.

Ал Тойқожа батырдың Доспамбеттен тараған ұрпағы Сәтбай өз заманының атақты адамдарының бірі болған. Сәтбай балалары бірнеше жыл болыс, болып ел тізгінін қолдарында ұстаған. Сәтбайдың Еспан деген баласы 1874 жылы туып, 1947 жылы қайтыс болған. Сәтбайдың буырлысы атанған жүйрік ат он тоғыз жасқа келгенше бейгенің алдын бермеген. Құлын кезінен - ақ қылығы өзгеше болғанға ұқсайды. Байлаған жерінен аяғымен теуіп, өзі сиятын шұқыр қазып алып жатады екен. Буырлы ат 1913 - 1927 жылдар аралығында 100-110 ретас, тойларға қосылып, бейгенің алдын бермеген. Әсіресе Жанғабыл Сарқасқа Мыңбастың, Кете, Қаражан мен Қарабайдың, Болат Сарқасқа Жүндібайдың астарында таңырқатып озған.

1921 жылы Абақан Кете Шегебайдың асындағы жарыста жолындағы апанға құлағанда буырлы ат баласыз өзі келген. Сонда асқа жиналғандардың көздеріне жас алмағандары кемде-кем болыпты.

Есекеңнің буырлы атқа деген күтімі бөлек болған, қыстыгүні оған қой түнеген ескі көңнің астындағы көктеп жатқан қозықұйрықты, қияқ деген шөптің тамырын беріп, көктемде қамыс сүйрігімен тамақтандырған. Ас, тойларда алынған буырлы аттың бейгесін өзі пайдаланбай жұртқа үлестіріп жіберелі екен.

Еспан сейіс кешегі Ұлы Отан соғысы жылдарында да ат жаратып, олары бейгенің алдында келіп жүрді. Ол табиғатында кіші пейіл, дастарханы кең, досқа адаал адам болған.

Сәтбай Тамы /үй там / Жалағаш ауланының
„Мәдениет“ кеңшарының түсында, Жаңадария өзенінің
жағасында тұр.

ӨТЕБАЙДЫН ТОЙҚОЖА ДЕГЕН БЕСІНШІ
БАЛАСЫНАН: Бәймембет, Доспамбет тараған.
Бәймембеттен: Байшуақ, Бәйтік, Қазы, Бақшақбай,
Ерімбет.

Байшуақтан: Келдібай, Қайқы, Діқанбай, Жолтай,
Сыйқымбай.

Келдібайдан: Шынжырбай.

Шынжырбайдан: Мақамбет, Еспембет, Қоспамбет,
Әлмақан.

Мақамбеттен: Сырлыбай, Мәтігүл, Асан, Өткелбай.
Сырлыбайдан: Бәну, Күзенбай, Сәнуәр, Қорғанбек,
Зейне.

Мәтігүлдан: Зылиқа.

Өткелбайдан: Өмірзақ

Сыйқымбайдан: Еснияз, Байнияз.

Байнияздан: Тәжібай, Танат, Жәнет, Қанат, Қуаныш.
Бәйтіктен: Аққоян, Тоғанас, Баяу, Бодаш.

Аққояннан: Аллаамжар.

Аллаамжардан: Өнербай.

Өнербайдан: Табынбай.

Бодаштан: Әлім, Ерман, Нұрпейіс, Басар, Өскінбай,
Мүйтен.

Ерманнан: Жарылқап.

Жарылқаптан: Әбдібай.

Басардан: Шәймерден, Күріш.

Шәймерденнен: Төлепберген.

Өскінбайдан: Зібайра.

Мүйтеннен: Оспан.

Тойқожаның Доспамбет деген баласынан: Құттықожа,
Құрымбай, Нұрбай, Құлбай, Кебек, Қабылан тараған.
Құттықожадан: Ыстамқұл.

Ыстамқұлдан: Дәулет, Еламан, Дәуіш, Шенеуіш.

Нұрбайдан: Қаныбек, Қалыр, Бажақ, Қабақ.
Қаныбектен: Қарабас, Ақназар, Бекназар.
Қалырдан: Оразбай, Әшірекүл, Дәпжан, Әлжан.
Әшірекүлдан: Күнила.
Бажақтан: Бгітмбай, Дарақат.
Бітімбайдан: Құлжан.
Құлжаннан: Қарабай, Марабай, Нұрсұлтан, Бибайша,
Биғанша, Үміткүл, Саракүл.
Дарақаттан : Қалдыгүл.
Қалдыгүлдан: Райысбай.
Құлбайдан: Рахмет, Нәубет.
Рахметтен: Жартай.
Нәубеттен: Тәлсу.
Тәлсудан: Әбдіхалық, Қалмен, Қоныс.
Қоныстан: Сәдеп, Әдебия, Сарқыт.
Әбдіхалықтан: Торғай.
Торғайдан: Ерша.
Қалменнен: Тәжбен, Қожай.
Қожайдан: Садық, одан Әлқуат, Ақберген, Сәбит,
Тұрсынай, Өмірбек.
Тәжбеннен: Аят.
Көбектен: Қашақ.
Қашақтан: Жұмагүл.
Жұмагүлдан : Байназар, Ерекеш.
Ерекештен: Ыслам, Асан, Сансыз.
Қабыланнан : Тоқаш.
Тоқаштан: Көпжасар, Өсербай, Ідіріс, Аман.
Көпжасардан: Мейірбан, Дәрмен, Найман.
Мейірбаннан: Райсбай.
Ідірістен: Әлима, Шекер,
Аманнан: Қожанияз, Елемес, Сарман, Балғия, Балғын,
Зибагүл, Ерлепес.
Ерлепестен: Шәмші, Күнмай, Береке, Сәрсенкүл.
Құрымбайдан: Қалабай, Сәтбай, Тұрғанбай.
Сәтбайдан: Мырзабек, Ержан, Саржан, Еспан, Ерәлі,
Терәлі, Таразы, Мизан, Зылиқа.
Мырзабектен: Оразәлі, Шайқы, Бегәлі, Мәрия, Ілия.
Оразәліден: Рыспан.

Рыспаннан: Төлеген
Шайқылан: Шәйім, Бекет, Талмаш.
Шәйімнен: Сұлтан (ғылым докторы), Серік, Болат,
Абай, Баян, Гүлмира, Алма, Гүлнәр, Сәуле.
Сұлтаннан: Гүлжан, Нұрлан.
Болаттан: Қанат, Жанат.
Абайдан: Ермек.
Бекеттен: Абат, Бозжан, Қайырбек, Омарбек, Қатша.
Абаттан: Көптілеу.
Талмаштан: Дулат, Болат.
Бегәліден: Нәғима, Дәметкен, Төлеміс.
Ержаннан: Мырзалы, Талжан, Палау.
Мырзалыдан: Имаш, Боштай.
Имаштан: Балғабай, Нөркүл, Шәрбан, Держан.
Балғабайдан: Қайрат, Марқабат, Салтанат.
Талжаннан: Ағила.
Саржаннан: Сейілхан, Қали.
Сейілханнан: Бәкида, Миуакүл.
Қалидан: Темір.
Темірден: Серік, Бисен, Сисен, Сұлтан.
Бәкидадан: Нұрлан, Нұрхан, Асылхан, Өмірхан,
Тұрғанкүл, Тұрсынхан, Пазылхан.
Еспаннан: Андакүл, Қожақ, Ұзақ (Социалистік Еңбек
Ері), Інжу, Чапай, Дәмегөй.
Андакүлдан: Бодық, Күлсін, Тынымкүл.
Бодықтан: Кенішкүл, Жеміскүл, Толыбек, Сапа,
Мұрат, Қайрат, Алма.
Қожақтан: Шәрі.
Ұзақтан: Баян, Мейрамбек, Бақыт, Зәуреш, Манарбек,
Жанарбек, Каналбек.
Мейрамбектен: Айдос, Олжас, Айгүл.
Манарбектен: Алмас, Айнұр.
Ерәліден: Келімбет, Жүсіп, Шәмет.
Жүсіптен: Кішкенбай, Игенбай, Нұршат, Роза,
Сәрсен, Марал, Бақытжан.
Келімбеттен: Боранбай, Асылбек..
Шәметтен: Асқар, Оңғар, Батырбай, Айна, Тұрсын,
Сәуле.

Таразыдан: Күласы, Торша, Шойман, Айқын.
Тұрғанбайдан: Үмбетбай, Әлімбет.
Үмбетбайдан: Әбілр, Санбай, Әбілалә, Бекей, Самырза,
Күлхан, Үрхия, Зүлпия.
Әбілрден: Араб.
Санбайдан: Әбіләкім, Балтабай, Яхия, Шәкәр.
Әлімбеттен: Ниязбай, Аязбай, Дәлхан, Балдырған,
Ақбілек.
Ниязбайдан: Өтеген.
Аязбайдан: Өмірсерік, Миуаш.
Өмірсеріктен: Перуза, Ақмарал, Ақжібек, Сағынғали,
Иманғали.

АДАМБАЙ САРҚАСҚА

ӨТЕБАЙДЫҢ АЛТЫНШЫ КЕНЖЕ БАЛАСЫ
АДАМБАЙДАН:

Қаракесек, Байдәулет, Байжан, Бигелді туған.
Қаракесектен: Мәкен, Сарша, Жарас, Қаржау, Жолтабар.
Мәкеннен: Наурызбай, Нұрпейіс, Есей, Қосбармақ.
Нұрпейістен: Бектас, Тәжіғали, Өміре, Мақат.
Мақаттан: Ерәлі, Серәлі, Пірәлі, Кенжәлі, Ораз.
Ерәліден: Көшекбай.
Көшекбайдан: Әбжәлел, Серік, Роза.
Өміреден: Жүніс, Сайын, Сайлау.
Жүністен: Хайрулла, Ұбайдулла, Гүлсім.
Есейден: Алпысбай.
Алпысбайдан: Данышпан, Мәрия, Дариха.
Қосбармақтан: Әбдікер.
Әбдікерден: Әбіш, Әлен, Әбутәліп, Сағат.
Әленнен: Шахизада.
Әбутәліптен: Сейіткамал.
Сағаттан: Қылыш.
Саршадан: Сырлыбай.
Сырлыбайдан: Мұнарбай, Әлімбай, Шынарбай.
Мұнарбайдан: Досым.
Досымнан: Тобаш, Молдаш, Мырзабай.
Тобаштан: Шайқыслам.

Шайқысламнан: Мақсұт, Марат, Шах, Сәкен,
Молдаштан: Мүсілім.
Мырзабайдан: Қарсақбай, Сәлірбай, Күлдарай.
Жарастан: Райымқұл.
Райымқұлдан: Марқа, Бөкенбай, Жарқынбай.
Марқадан: Итқара, Тойжан.
Итқарадан: Әли.
Әлиден: Бұқарбай.
Тойжаннан: Бекқожа.
Бекқожадан: Дәмелі, Демегұл, Рысбике.
Бөкембайдан: Байболат.
Байболаттан: Оразымбет.
Оразымбеттен: Тапай, Шалқар, Сардар, Балаш, Қалаш.
Тапайдан: Дүйсен, Бағила Бейсен, Нағима Төребек,
Гүләйім, Дастан.
Шалқардан: Нәбира, Мәлина, Гүлзира, Райхан, Абылай,
Сәлима, Әлима, Алтынай, Гүлжахан.
Сардардан: Алмабек, Данабек, Ғалым.
Балаштан: Сәруар, Әнуар, Марияш, Нағима.
Қалаштан: Нәзира, Сәтен.
Дүйсеннен: Арбақ, Жайдар.
Жарқынбайдан: Ойса.
Ойсадан: Бекболат.
Бекболаттан: Шәкірхан, Асылхан, Ләйла, Бауыржан,
Бақытжан, Бақыт, Эльмира. Шәкірханнан: Мақсат,
Эльвира, Бағдат, Алматы.
Қаржаудан: Қырлыбек.
Қырлыбектен: Ұядас.
Ұядастан: Тұрабай.
Жолтабарлан: Өтеулі, Теңізбай.
Өтеуліден: Ақбамбек, Нүреке.
Ақбамбектен: Жақсылық.
Жақсылықтан: Тұрсынбек.
Нүрекеден: Қалмен.
Қалменнен: Сағындық.
Теңізбайдан: Тоспен, Әлмен, Қоспан.
Қоспаннан: Мағауия.

Бәйдәулеттің бәйбішесінен : Байсары.
Байсарыдан: Төлеміс, Мырзаш, Айшөкен.
Төлемістен: Мөкен, Ержан, Оразәлі.
Оразәліден: Есенбай.
Мырзаштан: Ондасбай, Жанай.
Жанайдан: Қыстаубай.
Қыстаубайдан: Пернекүл, Алағұл, Пернебек, Табынбай,
Нәзира, Кенжебек.
Айшөкеннен: Итбай.
Итбайдан: Балғабай, Дүкенбай.
Балғабайдан: Бибігүл.
Бәйдәулеттің екінші әйелі қалмақ қызынан: Талқанбай.
Талқанбайдан: Мықай.
Мықайдан: Бекпенбет, Есқұлы.
Бекпенбеттен: Байпақ.
Байпақтан: Әлиясқар, Әбжапсар, Сара.
Әлиясқардан: Күміс, Нәзипа, Әнәфия, Жаңылша.
Әбжаппардан: Әлайлар.
Есқұлыдан: Тоқсанбай.
Тоқсанбайдан: Әлиясқар, Әлішер.
Бәйдәулеттің үшінші әйелі қалмақ қызынан: Қалдыбай.
Қалдыбайдан: Бегенбай.
Бегенбайдан: Ташкеш, Бақтияр.
Ташкеннен: Иманғали.
Иманғалидан: Сәндібек.
Бақтиярдан: Қондыбай.
Қондыбайдан: Майлыбай.
Майлыбайдан: Бодан, Шырбай, Зағипа, Дина, Нұрғали,
Ерғали, Зина, Кенжеғали.
Бәйдәулеттің төртінші әйелі Толмаштан: Қуаныш,
Тәтіте, Таңқы, Тұйғын, Жайықбай.
Қуаныштан: Тынымбай, Зарқұм.
Тынымбайдан: Тәнекер, Ілекер, Мүстақ.
Тәнекерден: Дәруш.
Ілекерден: Бөкірә.
Бөкірәдан: Ақылбек
Мүстақтан: Әбдіхалық.
Зарқұмнан: Жүсіпбек.

Жүсіпбектен: Шахарбек, Шәмшия, одан: Орлабек,
Дина, Элмира, Батырбек. Бәну, Абай, Гүлдана,
Тәтітеден: Тоқанай, Шәкі.
Тоқанайлан: Қапақ.
Қапақтан: Құрақбай.
Құрақбайдан: Сары.
Сарыдан: Қуат, одан: Уәлихан, Дастан.
Шәкіден: Әбіллада, Бекжан.
Әбілладан: Арықбай.
Арықбайдан: Өмір, Есіркеп.
Өмірден: Абақ, Райкүл.
Бекжаннан: Шырақбай.
Шырақбайдан: Жарылқасын.
Таңқыдан: Балқожа, Байқожа.
Балқожадан: Жақан, Моллабек.
Моллабектен: Өмірбек.
Байқожадан: Байназар.
Байназарадан: Иген.
Игеннен: Әліпбай.
Тұйғыннан: Маймақ.
Маймақтан: Ерман.
Ерманнан: Шағатай, Қарғабай, Әділ.
Шағатайдан: Бисенбай.
Бисенбайдан: Әбдрахман.
Қарғабайдан: Қонақбай. Қонақбайдан: Жұмакүл, Гүлмира.
Әділден: Қоныртай, Амантай, одан Руслан, Рысбек,
Дәулет, Майра, Ақмарал.
Қоныртайдан: Сәбит, Сәруар, Әмина.
Адамбайдың Байжан деген баласынан: Құттықадам,
Ақшора, Жиеншора, Ожан, Оңғарбай, Қосжан
туған.
Құттықадамнан: Теңелдік, Жөнелдік.
Біланнан: Қарымсақ.
Қарымсақтан: Сапарбай, Күләш, Раш, Қанжарбек.
Мүстападан: Керейтбай, Мүсілім.
Керейтбайдан: Әлдеберлі.
Мүсілімнен: Мырзабек, Қойшыбек, Құрманғазы,
Нүргүл, Айгүл, Өмірзақ, Қуаныш.

Жөнелдіктен: Жанбырбай, Тасқара.
Жанбырбайдан: Есмақан.
Тасқарадан: Сәрсенбай.
Сәрсенбайдан: Сұлтан, Асқар.
Жиеншорадан: Жабағы.
Жабағыдан: Асан. Омар, Қалкеш, Тай.
Асаннан: Сәду.
Сәуден: Әкімбек.
Омардан: Аманкелді.
Қалкештен: Оманбай.
Тайдан: Жаппасбай.
Ожаннан: Теңізбай.
Теңізбайдан: Сейіт.
Сейіттен: Мағзұм.
Оңғарбайдан: Киікбай, Мұрат.
Киікбайдан: Сыдық.
Сыдықтан: Мақамбет, Шаймақан, Шырмақан.
Мақамбеттен: Көбен.
Мұраттан: Мешітбай.
Қосжаннан: Төлеп.
Төлептен: Еснияз.
Еснияздан: Ілияс.
Бигелдіден: Қоңырбас, Бегім, Айдын, Жанқуат.
Бегімнен: Сүгірбай.
Сүгірбайдан: Бекназар.
Бекназардан: Төребай.
Айдыннан: Байқуат.
Байқуаттан: Қанат.
Қанаттан: Әли, Әлияқбар.
Әлиден: Әліпбай, Әлдебай, Әлібай.
Әлияқбардан: Ұзақбай.
Жанқуаттан: Кенжегүл, Тәжібай.
Кенжегүлдан: Бөшен, Бәйімбет, Еспембет, Есқабыл,
Әбікер.
Бөшеннен: Назарымбет,
Назарымбеттен: Бақдәулет, Алланыш. Бәйімбеттен:
Жанұзақ.
Жанұзақтан: Табынбай, Жанабай, Бақберген.

Әбдікерден: Әнуарбек,
Әнуарбектен: Жылқыбай, Гөлеген, Демеген, Алтын.
Тәжібайдан: Ахмет.
Ахметтен: Сенбек.
Сенбектен: Жайшылық, Кеңшілік, Қалдыбай.

ЗАРҚҰМ ТУРАЛЫ ШЫНДЫҚ

Бұхар ханының қазынасына екі рет ұры түсіп, бұны намыс көрген хан қанша іздестіргенімен таба алмаған.

Екеуінде де үш адам ұрлыққа қатысқан. Ұрлау әдістері, қазананың есігін ашу әдісі бірдей. Осыны ойлай келе ұрыны ұрыға іздестіруді мақұл көрген. Бұхарада Ікрам атты ұлты өзбек ұры бар еді. Соны өзіне шақыртты. Ханның хабарын есіткенде Ікрам зәресі зәр түбіне кеткен. Олай болуы заңды да. Өйткені ханның қазынасына түскен үшеудің бірі Ікрам, біреуі Түрікпен, біреуі Сердәлі деген қазақ болатын. Айтар жауабын сайлап, хан алдына өзін кінәсіз жандай ұстауға бекінген Ікрам шақыртылған жерге мезгілінде келген. „Ікрам әка” деді хан амандықтан соң „менің айтқалы отырған өтінішімді екеумізден басқа адам сезбеуі керек, осыған уәде бер” — деді. Ханның жұмсап отырғанынан қауіптенбеген Ікрам „Мақұл сырыңызды басым кетсе де сақтаймын” деді. „Онда — деді хан, — Қазынама арасына жыл салып, екі рет ұры түсті. Жан - жаққа жіберілген дәруіш, емші, молда, саудагер болған, тыңшылар ешнәрсе сезе алмай қайтты. Көңіліңе келмесін, халықта: „ұрыны - ұры ұстайды,” деген нақыл бар ғой, — деді хан күлімсіреп: „Осы ұрыларды табуды өз қолыңа алсаң қайтеді?”

Ікрам ойланып қалды. Егер ол ұрыларды тауып берсем, сен біледі екенсің ғой дең тағы жабысуы мүмкін. Сыр бермеу үшін есін жиып „Хан ием, ол ұрыларды мен қалай табамын? Олар оңай

адамдар емес" дейді. Хан қатқылдау үнмен қырық күн мәулет беріп, қажетті қаржыдан көмектесетінін айтты. Неде болса жоластарын ұстап беріп, бас сақтауды жөн көрді. Ханға көз қылып, жан-жаққа 7-8 тыншы жөнелтті. 3-4 жетіде олар түк бітірмей қайтып келді. Бірде барып ханмен хабарласқан. Танертең хан бірнеше күн ел аралаймын деп жариялайды да күндіз жүріп кетеді. Сол күні Ікрам ұрыләрмен бірге қазынаға түседі. Бұл жәйлі қарауыл бастығымен кездесіп, уәделеседі. Ханның ауылда жоғын пайдаланып, қазынаға түсу керектігін, жиналу орны, уақыты бұрынғыша екенін хабарлайды. Сердәлі өте сақалам еді. Қазынаға түскендеріне 7-8 ай ғана өткен Ікрамға сезікпен қарады. Байланысшының көзінше ешнәрсе айта алмады. Байланысшы кеткен соң Ікрамға сене бермейтінін айтқан. Түрікпен ұры мән бермейді. Сердәліні көндірді. Ікрам қарауыл бастығына түн ортасында келетінін ескертті. Бәрі алдын-ала келісім бойынша өтті. Ұрылар қолға түсті. Бір күні далаға Сердәліні бір түрікпен қарауыл алып шықты. Екеуі жүріп келе жатып, жәйімен ғана тілге келді.

— Мұсылман екенсің — деді Сердәлі, — осы ханның бас биі қазақ дейді сол рас па, рас болса мені соған жолықтыр. Ақынды азат болсам, артығымен берер едім.

— Қазақ екені рас. Ол кісі осы арамен өтеді. Тұсыннан өтіп баратқанда жолығып қал, — деді қарауыл.

Сүт пісірімдей уақыт күткен Сердәлі тұсына келе берген палуан денелі келбетті де келісті, жасы өзі шамалас жігітке сәлемдесті. Болған оқиғаны бастан-аяқ қысқаша айтып өткен. Өзін өлім жазасынан құтқаруды сұраған. Бұхар ханының бас биі Талқанбай Шөмекейдің Адамбай Сарқасқа руынан шыққан Байдәулет батырдың баласы еді. Сәл ойланған Талқанбай "Хан жарлығы Сізді

ларға асуға шығарылды", кеш қалдық деп жүруге ыңғайланған Талқанбайға Сердәлі "Істің өтіңкіреп кеткенін мен де сезіп тұрмын. Десе де құлай үшін сөйлесіп көріңіз. Арашаласаңыз, Ақбала атты қарындасым бар, қазір 15-те, қалың малсыз берем", - деді.

- Құрбым, - деді Талқанбай маған ешқандай қалыңдықтың керегі жоқ, құдай үшін дедіңіз, сөйлесіп көрейін, - деп ат басын кейін бұрды.

Ет пісірімдей уақытта келіп, Талқанбай Сердәліге түрмеден босатылатын болғанын айтқан. Хан мен билін арасында қандай әңгіме болғаны бізге мәлімсіз. Тек қана адам өлімін өзгерттірген шешімнен-ақ Талқанбайдың асқан білгірлігі, ділмәр билігі көрінеді.

Сердәлі боханып шыққан соң Талқанбайға жолығып, аулының отырған жерін айтты. Талқанбай би ойлаған келе жасым болса ұлғайып қалды, өз баламнан да кіші, кісі баласын әйел етуім адамгершілікке жатпас, теңіне қосар деп бармаған. Бір жылай күткен Сердәлі Талқанбайға кісі жіберген. Талқанбай өз шешімін хабарлайды: "Мақұл көрсе, жас інім бар, Ақбаланың теңі. Қуанышты күйеу етсін". Қуаныш жыл бойы ауқатты ағайындардың малын баға жүріп, қақпан салатын. Бірде қақпанына түскен қасқырады кеш болып қалғандықтан үйіне алып келген. Ерте тұрып терісін алып, етін жер ошақ жаққа тастай салған. Азанғы астан кейін өрістегі атын алып келсе, Ақбала да, қасқырдың еті де жоқ екенін көреді. Ақбаланың ізімен келген Қуаныш ауылдың алдындағы төбенің ығында сексеуіл шоғына қасқыр етін қақтап, пісіріп жеп, борша - борша терлеп отырған әйелін көреді.

Сонан айы - күні толып, Ақбала ер бала туған. Атын Зарқұм қойған. Бұл 1860 жылы еді. Зарқұм жасынан -ақ орынды да өткір сөзімен,

даула дес бермейтін оралымды тілімен көзге түсе бастаған.

Ағайындарының сінірі шыққан кедейлігі, әйеллер мен балалардың байлардың жұмысында жүріп тамаққа не киімге жарымайтынын көргенде жас Зарқұмның өзегі өртенетін. Кедей қауымға деген осы жанашырлығы Зарқұмды байлардың малын алып, кедей-кембағалдарға бөліп беруге итермеледі. "Байдәулетті азу жағына қой" - деп Құба би айтқандай, сол Байдәулеттің немересі жүректі, батыл, қорықпайтындығымен Зарқұм батыр атанған.

Несі бар, өткенге көз салсақ, қырық үй кедейді Қарақасқа атты Қамбар батыр аң аулап асырапты. Жарықтық Мырзабай ахун садақаға келген малды, дәнді, дүниені қасындағы жарлы-жақыбайға бөліп беріп асыраған. Өйткені ол кезде халқымыз егін екпеген. Көшіп - қонып күн кешкен. Малы жоқ, халі мүшкіл адамдар көп болған. Сол мүскіндерге жан - төнімен көмектескен мейірімді адамдардың бірі Зарқұм Қуанышұлы еді,

Зарқұм туралы ел арасында әңгіме көп. Аспан руының Төбет деген аталығы бар. Ертеде сол Төбет руында ірі ас болыпты. Аспан мен туысқан Бозғұл руынан да көп адам шақырылған. Асқа төрт Шемекей түгел, Әлім, Кете рулары да шақырылған дейді. Сол асқа Зарқұм да барған. Төбеттен шыққан атақты Бақа би бірде Зарқұмға:

— Шырағым Зарқұм, исін шығып жүрген баласың ғой, еліңе қайтарла тек қайт, екі елдің арасын жауластыратын жаман әдетіңді жасама, — депті. Сонда Зарқұм: "Атаң Аспан қандай әулие адам еді, әкенің атын Төбет деп қойған" — депті кілірместен. Енді Зарқұмның өліміне себепші болған жағдайды қысқаша баяндап берейін.

Жәрімбет Сарқасқа аталығынан шыққан Сүлейменнің қалыңдығын Керейттің бір жігіті зорлап тартып алып кеткен. Сүлеймен Сұлтаннның тәуір, зиялы адамдарына барып, қалыңдығын қайтаруға көмектесуін

сұраған. Ешкім көңіл бөле қоймаған. Соған Зарқұмға айтқан. Зарқұм көп жігітпен барып, Сүлейменнің қалыңдығын әкел берген. Ағайынна өкпелеген Сүлеймен Зарқұмның қасына көшіп келеді. Бірде Сұлтанның үлкен баласы Тілеубайдан шыққан Нұржан байдың мойнында гүмары бар, бәйгеден келіп жүрген кертөбел атын Сүлеймен ұстап әкеліп, бауыздап тастаған. Аттын шыңғырған даусымен келген Зарқұм аттың кімді екенін танымайды да, бірақ Сүлейменге: "ұран шақырып жүрген ат екен, бекер бауыздаған екенсің" деп кетіп қалған. Сүлеймен қалыңдығын қайтаруға көмектеспеген ағайыннан осылай кек алған. Өтебайдың басқа балаларына қарағанда Сұлтанның көп еді, оның үлкен екі баласы Тілеубай, Жәрімбет Сарқасқа екі рулы ел болған. Олар Кертөбел атты Зарқұм сойдырлы деп, одан айып және аттың құнын бірнеше есе артық төлеуді талап еткен.

Ал Зарқұм болса Кертөбел атты Сүлеймен сойғанын, оған өзінің қатысы жоғын айтпаған. Егер шынын айтса Тілеубай, Жәрімбет Сүлейменнің ізін түссер еді де, Зарқұм аман қалар еді.

Ал Сүлеймен болса атты өзі сойғанын, Зарқұмның кінәсі жоғын айта алмаған. Бұл дау көпке созылған. Теңдік бермеген Зарқұмды өлтіру үшін Сұлтандар жасақ жинап, дайында алған. Мұны естіп Зарқұм да жігіт жинаған. Зарқұм шыққан Адамбай Сарқасқа аз ел еді, бірақ жігіттері ірі, қарулы болатын - ды. Қырық жігітпен қарсы тұрмақ болады. Алыпсбай, Әліл деген мергендерді Сұлтандардың жолына жасырып қойған. Қаракөлдегі өзенктің екі бетін, қазіргі „Аққыр“ кеңшары мен Қармақшы ауданының „Майлыөзек“ ұжымшарының арасын жағалап, екі жақ енді бетпе - бет түйісуге қалғанда, Жанғабыл Сарқасқа «Қалдан батыр әрі атақты би келіп ара түсіп, екі жақты да таратып жіберген.

Тағы бірде Сұлтандар Зарқұмды өлтіруге жиналған. Мұны естіп алты Өтебайдың үлкені Өстемір Сарқасқа ара түскен. Өстемірлер қарулы жүз жігітті сойымен қаруландырып, Қаракөлдегі Мәнке баласы Бұхарбайдың қыстауына жинаған. Зарқұмды осында алдырған. Сол кездегі Өстемір Сарқасқаның ақсақалы Бедебай деген кісі кедей адам болған. Осы жерде Кетебай деген Өстемірге ғана емес Өтебайға да сөзі өткен кісі болыпты. Зарқұммен құрдаас екен. Аттылы кісілер ауылға төніп келіп қалады. Зарқұмға үйге кір десе кірмеген. Екі қолында екі тапанша / наған/, "Келманнан бастап атып өлтіремін. Сонсоң маған не қылса да мейлі" — деп қасарысып тұрып алған. Кетебай артынан келіп, қапсыра құшақтап, үйге кіріп кеткен. Аттылардың аламынан үстінде ескі ақ тоны, қолында қабырғын алып тастаған ақ таяғы бар Бедебай ақсақал шығып, „Тоқтаңдар! — деп айқайлаған. Олар тоқтамаған соң Бедебай ақсақал Сұлтанның биі, бастаушысы Келманның алдына ақ таяғын кесе қолденен тастай салып: "Осы таяқтан аттасан сойылады" деген тон соға ма, немесе қол соға ма көресің" деген қаһарланып. Келман тоқтайды. Тоқтамауға амалы да жоқ еді. Өйткені Өстемірдің сойыл ұстаған 100 жігіті дайын екенін, оның ішінде Ажақбай батыр бар екенін есіткен. Бедебайдың тон соға ма, қол соға ма сойылады деп тұрғаны Сұлтанға бай көп болғанда, Өстемірде қарулы, балуан жігіттер көп болған ғой. Ақсақал соны айтқан. Сөйтіп, екі жақ төбелеспей тарап, Зарқұм аман қалған.

ҚҰДАЙҒҰЛ ҰРПАҚТАРЫ Бәйбіше Сарқасқа.

Әлдеберлінің кенже баласы Құдайғұлдың бәйбішесінен 7 бала болған. Оның екеуі қыз. Бесеуі ұл. Бұл бесеуін бес қасқа деп атаған. Осы бесеуінің үшеуі жаугершілікте өлген. Қалған екеуі

Амалдық, Боқтыбай.
Амалдықтың бейбішесі Назбикеден екі бала болған.
Кәдірберлі - Батыр алам болған.
Қайыпберлі - Бұл кісі бай болғандықтан, бұның
ұрпақтарын бай баласы дейді.
Кәдірберліден: Елемес, Балтабай.
Елеместен: Өтегүл, Тетегүл, Күзербай, Баубек,
Қосбармақ (Бұл бесеуі бейбішеден).
Өтегүлдан: -Сүлеймен, одан Сарыбай.
Тетегүлдан: Жұмабай (Құран Қари) одан Зейнолла
(Алматыда, ғылым қандаидаты) одан Серік.
Күзербайдан: Ескебек (би болған адам), Ықылас,
Ыбыраш, Бостан, Бодық, Менлібай, Бектұрған,
Баубектен: Айғали.
Қосбармақтан: Кенбай, Денбай.
Елеместін (2- әйелінен) -Байғабыл, Тесекөз.
Байғабылдан: Қарабас, одан Сахи жырау.
Тесекөзден: Айғырбай, Бұқабай, Қамысбай, Тай,
Қойшыбай.
Бұхабайдан: - Емберген , Ысқақ, Іскендір.
Ембергеннен: - Махамбет одан Бақыт.
Іскендірден: Ишанбек.
Қамысбайдан: Әпірез, одан Несіпбай, (атақты күршіші,
Социалистік Еңбек Ері), Болыс.
Қойшыбайдан: Әлмахан, Дұрман, Мақсұт.
Әлмаханнан: Аябек.
Дұрманнан: Қалыбай, (медицина ғылымының
докторы), Жәнібек.
Елеместін (3-пі әйелінен) – Қосбармақ, (4- әйелінен –
Әшен, Боран, Бейбіт.
Бораннан: Бозтеке, Тоғызбай, Сисенбай (Боранның
үй тамы Жаңадария бойында)
Бозтекеден - Әділбек.
Боранның келін алған әйелінен : Төртбай, Әйтім,
Көшер.
Әйтімнен: Олжабай, Кенжебай.
Көшерден: Нұрғызар, Нұрғали, Ерғали.
Нұрғалидан: Арықбай.

Бейбіттен: Бесбай, Бисенбай.

Бисенбайдан: Әділде, одан Шахмұрат.

Амалдық жаугершілікте өлетін үш ағасының үлкенінің айттырып, қалын малын төлеп қойған қалыңдығын, яғни жеңгесі Апақты алады

Одан Табылды, Жолаң, Бәйтілеу, Жантілеу деген

4 ұл туады.

Табылалыдан: Өзденбай, Өтеш.

Өзденбайдан: Бәйімбет, Батыр, Үсен.

Бәйімбеттен: Бодан, Бодышбек, Бегім.

Бодышбектен: Базарымбет.

Батырдан: Қарабай, одан Қуан.

Үсеннен: Қыстаубай.

Бәйтілеуден: Есбай, Қосбай, Дайрабай.

Есбайдан: Өтеген, Меніс, Қартамыс, Беркімбай.

Өтегеннен: Кеншімбай, одан Демесін.

Қартамыстан: Тырбай, Тұрабай, Талдырмаш, Мүлкібай,

Қарлығаш.

Тырбайдан: Қыстаубай, одан Бекбай, Көліш (бәйбішеден),

Ізтілеу, Іздібай (тоқалдан) - Есіркепбай, Есмаханбай,

Жетпісбай, Сексенбай.

Жантілеуден: Сарман (Батыр , би кісі болған).

Жантілеу көпке дейін әйел алмай, кедей болып, байға жалшы - егінші болып өмір сүрген кісі. Бір көктемде пар өгізбен жер айдап жүргенінде үш адам келіп, өгізін ағытып, өзін өлтіріп кетпекші болады.

Сонда біреуі тұрып: "Әй! бұл адамның өзіне де өгізіне де тиімендер, белінде бір асыл бар екен" - деп, өлтірмей аман тастап кетті.

Сол асылы Сарман екен. Енді бірде Жантілеу ауылына бір көреген сыншы келіп, "Жантілеудің әйелі бір-ақ бала туады екен, екінші бала болмайды өйткені бірінші бала жататын орнын күйдіріп жібереді екен. Сол себепті жылына бір әйел алып

беру керек, кедей гой, өзі екінші әйелді ала алмайды" — деген екен. Сол жалғыз бала — Сарман.

Сарман киелі адам болыпты. Ол бала кезінде бір үлкен жиында, ақсақалдар кірген үйдің ішінде әкем бар ма екен деп, сол үйге кірсе, әкесі жасы үлкен болса да /өте момын гой/ босаға жақта отырғанын көреді. Бала төрге қараса, әкесінен үлкен адам болмайды. Сонда Сарман бала төрдегі шалдардың ортасына барып, өзі отырады екен. Ал үлкендер болса бір-біріне қарасып қалады, соны аңғарған Сарман бала, "бұл жерге кіші отырса мен — отырамын, үлкен отырса анау отырған менің әкем отырады" депті. Содан кейін әкесі өз орнына отыратын болыпты. Үлкендердің көңілі балаға толады. Сарман 14 жасында әкеден жетім қалады. Кедейліктің тауқыметін тартады. Сөйтіп жүріп 16 жасында кірекестерге атқосшы болады. Кірекес жол жүріп келе жатып арқа жұртының бір аулына кез болыпты. Жол бәсшысы, "осы ауылдан көлік суғарып, шай ішіп, дем алайық дейді". Сол ауылға келсе, құдық басында мал суғарып жатқан қызды көреді. Жол бәсшысы қызға келіп сөйлеседі. "Шырағым, ат суғарып, шай ішіп, дем алып шығайық", — деп едік дейді. Олай болса балаңыз бар екен, мына қаурамен суғара қойсын", — дейді қыз. Қыздың қолындағы қауғасы өгіздің терісінен дайындаған мес қауға екен. Сол қауғамен Сарман қыздың малын да, өз малын да суғарады. Соны көріп тұрған қыз Сарманға: "менімен күресемісің" дейді. Сарман келіседі. Сол жерде құлық басында екеуі күресіп, қызды Сарман жығады. Қыздың бұрыннан қойған шарты бар екен, мені жыққан адамға тиемін деген. Қыз үйіне барып, жеңгесінен сүйінші сұрайды. "Мен шөмекейлік болдым, отауымды анау жерге бөлек тік" депті. Сол қызды құла түсіп алып қайтады. Ол ел орта жүз, арғын елі еді. Сол елден үш айдан кейін қайтады.

Сонда қыз екі қабат болған екен. Жолда бір жерде қона түстеніп жүргенінде қыз: "мен анала күрестен қапы қалдым қайта күресесін бе?" — деп сұрапты. Сол жерде екеуі тағы да күресіп, Сарман тағы да жығады. Бірақ қыздың бір аяғы Сарманның үстінде қалады. Сонда Сарман айтыпты: "Сенің тұқымың жалғыз тамыр болатын болды ғой". Сол қыздың аты Қарақыз екен. Ұрпақтары кейін "палуан шеше" деп кетіпті. Сол Қарақыз шешемізден жалғыз Қожагелді деген бала туыпты. Осы Қожагелді өте ірі адам болыпты. Басының үлкендігінен екі шекесіне екі тақия киеді екен дейді қариялар. Өзі батыр болыпты, бірақ кейін 30-дан асып 40-қа жақындағанда ат көтере алмай, отырып қалған. Елкей хан Қожагелдіге күйеу болған.

Сарманның 11-12 жасында елі Жаңадарияның жоғарғы саға жағында болады. Сол жылдары қыс қатты болып, мал қырылып, жүт болады. Сол жүттан жылқы тұқымынан жалғыз ала құнажын қалыпты. Сол байталға мініп, ауылдың бар аламы балық аулауға кетеді. Соның ішінде бала Сарман да бар. Сол ауылда жүттан оншақты сиыр қалған екен. Бұл кез көктем айы болса керек. Ауылда адамдардың жоғын пайдаланып, 6-7 адам ауылға келіп, әлгі оншақты сиыраы айдап кетеді. Мұны бір әйел балықшыларға хабарлайды. Хабарды есті сала Сарман қолындағы шанышқысын ала жүгіреді. Артынан бір немере ағасы ала биеге мініп шаба жөнеледі. Ол Сарманды басып озып, көрінетін жерге барып, биені тұсап байлап кетеді. Ағасы да жаяу қуып кете береді. Сарман да биеге мініп, озып барып байлап кетеді. Сүйтіп алма-кезек қуа береді. Алдымен жаяулап Сарман жетеді. Жолда келе жатып тас жинап алады. Келе жатқан баланы көріп, қарақшылардың екеуі алдынан шығады. Бірақ бала бұларға қайрылмай озып кете береді. Сол кезде артынан жеткен

бірінші қарақшыны таспен жасқай беріп, жуан санынан түйреп алады. Сөйтіп сол тәсілмен екінші ұрыны да аттан түсіреді. Бұларды көрген алдағы қарақшылар да келеді. Бұларды да Сарман қолға түсіріп, екеу-екеуден байластырып, сиырға артып айдап, ауылға алып келген екен. Міне Сарман батыр осылай көзге түсіп, ауызға іліне бастайды.

Сарман 20 жасында түс көреді. Түсінде өз бойына үш жерден жылан оралады. Біреуі мойнынан, екіншісі бөлінен, үшіншісі аяғынан оралады. Сарман Есбол Сарқасқалағы түс жоритын үлкен биге барып, түсін бастан-аяқ айтып береді. Ол кісі былай жориды. "Басыңа үш түрлі бақыт қонады екен. Сенің менен бір бақытың артық болады екен, маған жылан екі жерден оралып еді. Ол маған билік пен дәулет болды. Сенің мойыңыңа оралғаны батырлық, бөліңе оралғаны билік, аяғыңа оралғаны дәулет екен" деп жорыған екен. Сол жорыған кісінің алты ұлы болыпты. "Шырағым, осы бақыт пен бақ қонып тұрғанда менің алты балама назарыңды салып, бірін оң шалғайыңа, бірін сол шалғайыңа ала жүр" деп балаларын Сарманға тапсырған екен. Сарман тоғыз әйел алған, қазір бес әйелден тұқым бар.

Сарманның 1-әйелі Қарақыздан : - Қожагелді, одан Зарлық, Атан, Зарқұм.

Зарлықтан: Тайлақ, одан Қартбай, Кәрібай, Рүстем, Әбілғаппар.

Қартбайдан: Ботакөз, Алтыншаш, Сәрсен, Қайрат, Талғат. Кәрібайдан: Сағира, Гүлсім, Гүлнәр, Гүлсара, Ғалымжан, Айгүл, Қайыржан, Сақтаған, Әлихан.

Сарманның 2-әйелі Шынардан: Дәрмен, одан Нұржан.

Сарманның 3-әйелі Жібектен: Өтеміс, одан Игенбай, Мергенбай, Ілекер, Дәнекер.

Игенбайдан: Жақан.
Сарманның 4- әйелінен: Қалқожа, Қалымбет,
одан Елшібек, Керімкүл, одан Жанабай.
Сарманның 5- әйелі Зәуреден: Бекберген, Бекей,
Жабай.
Бекбергеннен /бөйбішесінен/: Күтыбай, Күтпан.
/тоқалдан/: Қауынбай.
Күтыбайдан: Ыбырай, Махан, Асан, Байкөшен.
Ыбырайдан: - Меңліай, Қуанышбек.
Меңліайдан: Сауранбай, Жақсылық, Бақыт, Бақытжан,
Кенжебек, Кенжетай.
Байкөшеннен: Балқыбай.
Күтпаннан: Әліпбай.
Қауынбайдан: Айжарық, одан Тайжан, Тәйқара, одан
Омар, одан Бекшен, одан Аманкелді.
Тайжаннан: Дүйсетай, Бектай.

Қәдірберлі батыр болған дейді. Ол кезде қазақ пен қалмақ арасы үнемі қақтығысып тұрады екен. Сондай бір кезекті қалмаққа шабуыл кезінде қазақ әскерінің басшысы сарбаздарын жинап алып, былай деген екен: "Алған олжаларымызды жорықтан кейін тең бөлісеміз, әуелі ортаға жинайық" - деп бәтуға келіп, ант беріскен екен. Сол соғыста Қәдірберлі қалмақтың бір сұлуын олжалап, баяғы антты бұзып, сұлу қызды қалың шөмекейдің арасына жасырған екен. Осы оқиғаны есіткен Қәдірберлінің әйелі Апақ шешеміз Қәдірберліге "антты бекер бұздың, ердің ант бұзуы өзіне қауіп қой", - деген екен. Көп ұзамай Қәдірберлі ауырып қайтыс болыпты. Сол баяғы қалмақтың сұлу қызынан бір бала қалыпты, ол да көбейменті, әлі кезге дейін бір-ақ үй екен, қазір Қарағанды қаласында тұрады. Орынбек деген кісі.

Қайыпберліден: /Бұл кісі бай болғандықтан бұдан тараған ұрпақтарды бай баласы деп атайды/.

-Ерлес, Шымырбай, Қонақбай, Қонтыбай, Қарпықбай,

Желдербай, Азна.
Ердестен: Балымбет.
Шымырбайдан: Бөкенбай, Сауранбай.
Бөкенбайдан: Алдаберген, Емберген, Жаппасбай.
Алдабергеннен: Әбдікер, одан Әбдібек.
Жаппасбайдан: Ермахан, Тұрмахан.
Сауранбайдан: Ернияз, Бекнияз, Әлмахан, Шарпат.
Ернияздан: Зарлық, Темірхан, Болат, Жексен.
Әлмаханнан: Бекболат.
Шарапаттан: Көшкін, Өтебай.
Қонақбайдан: / 1- әйелінен / -Бабахан, Байсал одан
Қожық, Мектеп, Дүйсебай, Ізбас.
Қожықтан: Сайым, Тәйімбет /Сары Ишан/, Оспан,
Ақбөпе, Сейдәлі, Сахабәлі, Ахметжан.
Сайымнан: Аруын, одан Төлеген. Төлегеннен Ғани,
Ғанибек, Жәнібек, Бақытбек.
Тәйімбеттен : /Сары Ишан/, Ілияс, одан Өмірзақ.

Сары Ишанның үй тамы / шын аты Тәйімбет /
қазір Жаңадария бойында тұр. Сары Ишан 14
жасында ұстазы Алтайбек ақын үйінен шығып
тұрып, төңірекке көз тастап, бір қалың жыңғыл
шыққан тегіс жерге көзі түсіп, мына жердің
жыңғылын шауып, үй тігу керек екен деп ойлайды.
Ақын ұстазының бұл ойын Тәйімбет ешкім айтпай
- ақ біліп , сол жердің жыңғылын шауып,
жерді тегістеп, үй тігуге дайындаған екен. Мұны
кім тегістеді дегенде шәкірт Тәйімбет "маған
ала білдірді, мен тегістеп қойдым" депті.

Сары Ишан орта бойлы, шағын кісі болыпты.
Бетіне перәнже жамылып жүреді екен. Жыл он
екі айлын он айында ораза тұтып, сәресіге
күніне бір жұмыртқа жейді екен.

Қонақбайдың / 2- әйелінен / - Тұрғынбай, одан
Қараней, одан Тілеубай, одан Құлабай, Оразбек,

Құлабайдан : Айтмахан.
Бабаханнан: Қаллыбай, Жолаыбай.
Қаллыбайдан: Махан, Исағали.
Маханнан: Жамантай.
Исағалидан: Жақат.
Жолаыбайдан: Пірман, Кетебай, Молдахмет.
Молдахметтен: Смайыл, одан Балхаш.
Қонтыбайдан: Қодар, одан Қуаныш, одан Смайыл,
одан Сағымбай тараған.
Құдайғұлдың бейбішесінен тарайтын Боқтыбай
ұрпақтары.
Боқтыбайдан: Әуез, Нияз, Баймұрат, Кенжебай.
Әуезден: немересі Мұнарбай, одан Байарыстан,
одан Елубай.
Нияздан: Құлжан, одан Кетебай, Қуантай, Киікбай.
Кетебайдан: Айман, Аяп.
Айманнан: Бегалы, Дербісәлі.
Бегалыдан: Пахырадин, Темірші.
Пахырадиннен: Оразбек, Ыбрагим.
Теміршіден: Бағдаа.
Оразбектен: Бекзат, Айбек.
Аяптан: Ысқақ, Смағұл, Ыдырыс, Исәлі.
Смағұлдан: Өмірбек, Әжібек.
Өмірбектен: Сәкен, Ербол, Еркін.
Әжібектен: Роман, Қайрат.
Ыдырыстан: Қылышбек, одан Данияр.
Оспаннан - Жұрмағанбет, Шері, одан Өмірбек,
Темірбек.
Ақбөпеден: Ибалулла, одан Есқара, Тасқара,
Дастан, Кенже.
Есқаралан : Мадияр /Алматыла, Каратэ, ушу-дан
чемпион./
Сейдәліден: Сәдуақас, одан Рахман.
Мектептен - Аяпберген, одан Жүмәлі, Әбдірәсіл,
одан Әбілла, одан Сейфулмәлік, Батырбек, Сәпи,
Тұрлабек.
Ізбастан: Әбілла, Әбдірайым, Есжан.
Әбілладан : Сейілхан, Серғазы.

Әбдірайымнан: Әлмахан, Сүлеймен.
Әлмаханнан- Жұмабек, Әуезхан.
Сүлейменнен: Төребай, Махамбетжан.
Есжаннан: Сейітбақы.
Исәлідан: Сардарбек, Мәжитбек, Хамитбек, Сәбитбек.
Қуантайдан: Сырымбет, Сейіт, Айт.
Сырымбеттен: Әбділда, Әлібек.
Әбділдадан: Панабек, Тәжімұрат.
Әлібектен: Алдаберген
Сейіттен: Әлжан, одан Өмірзақ
/Атырауда тұрады/.
Айттан: Әлібай.
Баймұраттан: Тықы, одан Жақан, одан Мұстафа,
одан Батыр.
Кенжебайдан: Өмірзақ, одан Емберген, одан Әлмахан,
Есмахан, Шектібай, Үмбет, Ахмет.
Шектібайдан: Махамбет, одан Кенес.
Үмбеттен: Әміре.

БОЛАТ САРҚАСҚА

Құдайғұлдың 2 - әйелі Біліктен 7 бала туалы.
Олар: Болат, Құршы, Қара, Бөгембай, Балшай,
Кешубай, Тоқсейіт.
Болаттан: Атымтай, Маңқара, Мөңке, Қарған, Кемпір.
Атымтайдан: Қожабек, Шаққоз, Айдарбек, Сүтір, Дауылбай,

Қожабек аталығынан тарағандар:

Қожабектен: Бекбау, Жанбау,
Бекбаудан: Оймақ, Өсербай, Жөкен, Қалдан.
Оймақтан: Көпірбай, Құжымбай.
Жөкеннен: Ізтілеу.
Өсербайдан: Қаршыға, Сартай, Тайшабар, Жүндібай,
Апажан, Мизамбай.
Қалданнан: Жарқынай.
Жанбауда: Меңдияр, Достияр.
Меңдиярдан: Сәрсен, одан Тәжібек, Рахимап,
Зинел, Тыныштық, Ұлтай.
Достиярдан: Кәтімен, Дәндібай.

Кәтіменнен: Көшер, одан Бердібек, Сөмен, одан
Зада. Дәндібайдан: Боранбай, Жәми.
Боранбайдан: Әбдіхалам, Серікбай, Өмірбек, Темірбек.
Жәміден: Мұрат, Камал, Арал, Болатбек, Митан.
Көпірбайдан: Тоғай, одан Жарылқасын, одан тұқым жоқ.
Сырбике-Ондаш, Айжан-Мүсілім, Жәнәбіл, Жауқашты.
Жәнәбілден: Гүлжаһан, Зібира, Әмит, Хамит, Мәжит,
Жәмит, Жәмила.
Жауқаштыдан: Күлбарам, Бауыржан.
Кұжымбайдан: Дүрия, Нұрман, Сүйесбай — тұқым
жоқ.
Нұрманнан: Күнай, Науат, Махамбет, одан Сапура.
Ізтілеуден: Қырмызы, одан: Балжан, Жағал, Шоқпар,
Шонан, Тұрман.
Тойғаннан: Көпей, Көшекбай.
Ендіғойдан: Шонық, Сарыбас, Зұлхарнайын, Сисенбай.
Алиакпар.
Шонаннан: Әбдіхалық, одан Заркен, Ағыра, одан
Жетіру.
Жағалдан: Тұңғышбай, одан Айгүл, Руслан, Айнұр,
Жасұлан.
Шоқпардан: Шакизада, Асуат, Әсия, Қалампыр, Азиз.
Көшекбайдан: Нәзира, Назар, Зағина.
Алиакбардан: Сламбек, Патыма, Асанкүл, Әбибулла,
Мағыпура, Әбдімәлік, Әсіма.
Шакизададан: Сағыду, Сағира, Машарап, Сағат, Махмұт,
Карима, Айда, Сабыр, Әлі.
Асуаттан: Ұрқия, Ардақ, Гүлнәз, Салтанат.
Азизден: Абзал, Нұрадин, Жамила.
Назардан: Сәбит, Шынар, Шолпан, Айман, Сәкен, Болған.
Сламбектен: Ибрагим, Шамшат, Анар,
Ибраш. Әбибулладан: Ғабит.
Машараптан: Әйгерім, Әбдікәрім, Сағидулладан:
Қарлығаш, Әбілла.
Жүндібайдан: Хамит, Мәжит, Әнуәр.
Мәжиттен: Мұрат, Сақина, Жора, Әмина.
Сартайдан: Үмбетбай, Жақия, Дәулетбай, Алтын.
Үмбетбайдан: Кәри, Кәрім, Шағұл, Кеншілік, Тайыр,

Шақида.

Ануарлан: Абдулфатта, Инаятулла, Гүлдаста, Шамагүл, Нөсемгүл.

Кәриден: Мауладин, Бауадин, Салауадин, Парида. Кәрімнен: Акбар.

Кеңшіліктен: Суайла, Сәлім, Сәлима.

Айдарбек аталыгынан тарағандар:

Құламан, Жоламан, Ақкиіз.

Құламаннан: Төлеген, одан Жүнісхан Шайзада. Жоламаннан: Есберген. Қоянбай, Атабай, Қосберген Тасберген, Жалғасбай.

Ақкиізден: Омар, одан Күнтілеу, Ақтілеу. Байтілеу.

Есбергеннен: Қыдырбай.

Атабайдан: Бажәк, одан Шайман, Қайыр

Қоянбайдан: Әбет, одан Отарбай. Батырбай. Байкете.

Қосбергеннен: Дүйсемұрат, Нүрпейіс, Тұқтығұл, Жампейіс.

Жалғасбайдан: Елібай, одан Ахмет, Бек.

Дүйсемұраттан Ерсейіт одан тұқым жоқ.

Нүрпейістен: Пияз, одан Сәкен, Бағжан. Князь - тұқым жоқ.

Тұқтығұладан: Сүйінтай, Нұртай. Ертай, Құлтай.

Сүйінтайдан: Жамбыл, Мырзабай, Мырзатай.

Ертайдан: Тұрар, Сәуле, Еркін, Манат. Жарқын, Ербол.

Нұртайдан: Әлімбай.

Құлтайдан: Бағлан.

Жампейістен: Шекей, Әлпеш. Женсібай. Анаш, Тұраш

Ахметтен: Күміс, Төребек, Мирамбек

Жанагүл, Оразбек. Бектен: Толқын.

Күнтілеуден: Бекен. Серікбай.

Батырбайдан: Жаншай, Асылбек, Қалабек Нұрлыбек, Зоя, Кенжебек.

- Қайырдан: Мұстафа, Мұхтар, Қалдығұл.

Шақкөз аталығынан тарағандар:

Шақкөзден: Шомақ, Шөкелбай.

Шомақтан: Құдайберген, Атабай, Өмірсерік, Кәрібай,
Қарсақбай, Қабанбай.

Құдайбергеннен: Айқодық, Ермахан
Махан, Қодыкен.

Айқодықтан: Нұрпейіс, Ақсалы

Нұржан, Алтынсары,

Жампейіс, Жансалы,

Күмпейіс, Әлима.

Нұржаннан: Есбосын - Өзбекстанның Қарсы деген
жерінде тұрады, балалары бар.

Жампейістен: Әбжан, Саруар.

Бұл атамыз 1931-32 жж. Ауғанстанға өтіп кеткен,
қазір Стамбулда тұрады.

Әбжаннан: Инаят, Құрбан.

Саруардан: Әзизулла, Қадимша,

Әбибулла, Нәсима,

Сматулла, Гайратулла,

Ауа, Асан.

Аззатулла, Үсен,

Әмит.

Әзизулладан: Әмірхан, Гүлістан.

Атабайдан: Байдәулет, одан Сансызбай,

Қыстаубай, Орынбасар, Орынбек, Кенжебек.

Орынбасардан: Өтеген, Базарбай.

Кенжебектен: Серік, Аман.

Өмірсеріктен: Көшербай,

Ерубай - тұқым жоқ,

Жылқыбай,

Добай.

Добайдан: Қобылан, одан Сарман, Рахымжан. Бақытжан
Мұханбетжан, Базан, Балапан.

Шөкелбайдан: Пәкі, одан Бектібай.

Әлімбай.

Қанымбай.

Қараш.

Бектібайдан: Бегалы, одан Әбдібек.

Әбдібектен: Әбдәкерім, Жақыпбек.

Әбжали, Бауыржан.

Бақытбек.

Маханнан: Әбдіхадыр, одан Зайыр

Ибадулла.

Сүгір аталығынан тарағандар :

/ Бұл аталықтар Стамбулда тұрады /

Сүгірден: Бердібай, Аққошқар, Бүкенбай.

Бердібайдан: Қарымсақ - Боран - Бисембай.

Бисенбайдан: Жұмабек.

Жұмабектен: Әбибулла Хайрулла

Аманулла, Халиша.

Иззатулла, Құлыретулла.

Әбибулладан: Мәблюда, Халида.

Уадат, Нажиба

Башир, Насыр.

Омар.

Аққошқарадан: Шотысбай, Ботбай.

Қаражігіт.

Шотысбайдан: Қияқбай, одан Ибрагим.

Телеу, одан Мұстафа.

Қаражігіттен: Кенебай

Сонабай, одан Есбол.

Досбол, Бек.

Ибрагимнен: Көрім.

Бектен: Абдулғани, одан Бибауа, Абдуллаһким,

Аманулла, Рәима, Зита, Злиха, Әбдісәми, Мәлия

Досболадан Камал, Патима.

Бүкенбайдан. Әлменбай, Сіңірбек, Темірқұл. Суанқұл,
Тәмпіш.

- Темірқұладан: Сағат, Сермахан, Серғали, Тұрмахан.
Әли, Рамазан, Юсуп.

- Түрмаханнан: Қадыр, Нәзір.
- Суанқұладан: Ақсал, одан Бибініса, Бибрабна.

Кіші енем аталағынан тарағандар:

/ Бұл аталық толығымен Стамбулда, Ауғанстанда тұрады /

- Кіші енем / Дауылбайдан / : Тасыбек, Басыбек. Тасыбектен : Күзембай, одан Сали, Нәби.
- Басыбектен : Есқабыл, Естай.
- Есқабылдан: Боранбай, одан Бекайдар, Сырмат, Шеміл, Сансызбай, Жалғасбек, Қосқұлақ, Тұмар.
- Естайдан : Байқуан, Мырзақұл.
- Байқуаннан : Тұрмағанбет, Пернекұл, Палман, Пірмағанбет, Үбжар.
- Мырзақұлдан : Абдіраман, Әбдіәсіл, Нұрасыл.
- Бекайдардан: Әуез, Мәден. Арап
- Әуезден : Имамадин, Сайфадин, Раһима, Нәсредин, Мірабадин, Гаусаадин, Зура.
- Мәденнен: Мадакбар, Мамаджалбар, Күлшін
- Араптан: Шамсадин, Тажиддин. Зубайда. Исамадин, Барадин.
- Имамадиннен: Алауадин, Салия, Салауади, Абда, Хамраадин Сылдыха.
- Нәсредадиннен: Илаадин, Әлия, Низзам, Әлима, Аззам Әзизә.
- Гауаадиннен: Сражаадин, Қалмұрат.
- Сайфадиннен: Гүлбида, Мұстафа, Тарух, Фаридә.
- Шемілден. Мысыр, одан Динулла, Жалғасбек / әжі жалғастан / Хұбаадин, Халет.
- Тұрмағанбеттен: Аппаз, одан Мұса, Әбділәзиз, Әбділәли, Бибізәйнәп.
- Палманнан: Нұрболат, одан Минауар, Зубайра, Самирә
- Пернекұлдан : Сәндібк.
- Пірмағанбеттен : Мырқы
- Абараманнан: Ерасыл, Бекасыл.
- Ерасылдан: Рашид Ауғанстанда тұрады.

- Әбілрәсілден: Ялихан Ауғанстанда тұрады.
- Нұрасылдан: Уалихан, одан Әшім, Мұхамед.

Қарған аталығынан тарағандар:

- Дүзелба, Қанатбай
- Бламбай, Қалдыбек.
- Дөненбай
- Қанатбайдан Сисен, Диханбай.
- Сисеннен: Жаңыл.
- Диханбайдан: Мырзабек, Сәулебек, Алтынбек,
- Қонысбек. Талайлы.
- Қалдыбектен: Молдабек, Мәлік, Ахмет, Шойман.
- Молдабектен: Әмит, Төжинбай, Кұлбану, Сара, Дулат,
- Ибраш, Нағыметбай.
- Әмиттен: Саржан, Жақсылық, Сыраш.
- Дулаттан: Калбиб, Мұрат, Мақсат, Ғалия, Құралай,
- Бақыт.
- Нағыметбайдан: Руслан, Роза, Асқа, Әліл
- Ибраштан: Бақытжан, Әлия, Бауыржан
- Саржаннан: Абай, Адай
- Жақсылықтан: Дина, Айжан.
- Дөненбайдан: Оспан, одан Мәмбет, Сәмбет, Хайраниса
- Қожантайдан: Айтмахан, Жалғас, Күлен, Үріш.
- Айтмаханнан: Жұматай.
- Жұматайдан: Балсары, Ерназар, Жұмағали, Бекназар,
- Назар, Бақытжан, Сәуле, Гүлнар.
- Жұмағалидан: Бағдат, Самра, Абзал.
- Назардан: Динара, Бағдаулет.
- Жалғастан: Күлшәрі, Қали, Қанибек
- Қалидан: Әлібек, Жәнібек, Әмірбек, Әлия
- Оразбек, Гүлсім
- Әлібектен: Арайлым, Бауыржан
- Әмірбектен: Айкерім, Нұржан
- Қанибектен: Гүлбану. Бақытжан, Ілжазира,
- Мереке

Манқара аталығынан тарағандар:

Тоғызактан: Асан.

Асаннан: Қақай, Тобылбай, Мұздыбай, Оралбай, Игібай, Күзер.

- Қақайдан: Балғабай, одан Жайберген

- Жайбергеннен: Қошқарбай, Жайлаубай, Кентай, Сайлаубай.

- Қошқарбайдан: Рада, Асха, Жадыр, Жанат.

- Игібайдан: Шәріп, одан Күлзада, Зада, Ұрза, Шайхы, Батырхан.

- Тобылбайдан: Нәзік, одан Әбдіхалық

- Әбдіхалықтан: Мәриямкүл Есік қаласында тұрады.

- Оралбайдан: Қуандық

- Кузерден: Арықбай, одан Өмірхан, Исахан, Ахметбек Рахима, Нағима, Жәмиә, Ағила.

Манан атамыздан: Ильяс - Өзбекстанда тұрады.

- Ильястан: Сламбек, Сұлтанбек

- Сламбектен: Талғатбек, Сарат, Сәбит.

- Сұлтанбектен: Сайлау, Жарасбек, Сәндібек, Жанар

Көтенбай атамыздан: Тәжібай

- Тәжібайдан: Аяп, одан Тұрсын Тойлан

- Тұрсыннан Ұрлықаш, Пірзада, Меруеш, Қуантай, Рахимаш, Темір, Баян.

- Пірзададан: Роз, Клара, Абай, Марал, Бостан, Бота

- Төлегеннен: Биғанша, Абай, Бибайша, Бақтыбай, Тиышбек, Бәкира

- Өрікбайдан: Тоқташ, Тоқшылық, Тынымбек.

- Қазыбектен, Сейіт.

Сиқым атамыздан: Жайшылық, Тоқпанбет, Тоқтабай, Көшер, Әжімұрат, Тайыш.

- Көшерден: Жұбан

- Жұбаннан: Жәлел, Мамадұмар, Тұрдыгүл

- Тәңкібайдан: Тұрмахан, Өмірзақ, Жәкебай.

- Тұрмаханнан: Аманкелді, Күмісбек, Байдан

- Жөкебайдан : Алтынбек.
- Өмірханнан : Баған , Сандуғаш, Ақмарал, Ғазиза,
Арман, Шынтас, Темірлан
- Ахметбектен: Нұрхан , Гүлхан.
- Әуезханнан : Серікбай , Рыстай.
- Серікбайдан : Мүсілім хан, Айман, Роза, Клара,
Рая.

- Әлиден: Алпысбай , одан Бақытбек, Алтынбек
- Есмаханнан: Бекмахан / Қалдыбек /
- Бекмаханнан : Тұрар , Тұрсын , Жүрсін.

Кемпір аталығының тарағандар:

Шыналыдан - Бекалы , Қожас , Қазанбас.
- Қазанбастан: Әйтпенбет , Малыбай, Домбай.
- Әйтпенбеттен : Іскендір, Кенжебек, Ысқақ, Бұхарбай
- Жүніс , Ұршан , Әліп, Саралтын, Ақалтың
- Іскендірден: Әділбек.
- Әділбектен : Әбибулла , Камал, Әбілда, Рабна,
Сахимураат, Патыма
- Кенжебектен: Ережеп.
- Ережептен : Әбірахман, Әсемкүл.
- Бұхарбайдан : Қожахмет, Камила , Әжімамат ,
Мариям, Жұмалин, Жамила
- Тілеуқабыл атамыздан : Кенжалы би туған.
- Кенжалыдан : Өмірзақ
- Өмірзақтан: Гүламрасул, Кұлжан, Шырын , Асан, Үсен.
- Базардан: Қалмахан, одан Шайман, Мәриша

Ескерту : Кемпір атамыздың тұқымдары Түркияда
тұрады.

Менке аталығынан тарағандар:

Жолбарыстан : Құдабай, Құдаас
- Құдабайдан : Баймен, Тайман , Көпеш.
- Құдастан: Ерш, Есқазы, Есет.
- Тайманан: Сардар

- Сардардан: Шамшагүл, Гүлжамилә, Жаппар, Бота
- Ораз, Ғабит, Гүлжан, Бақытбек.
- Еріштен: Шойман, Шыңғыс, Аманкүл, Сары, Кенжебек, Тұрақ, Қанат
- Тұрақтан: Өмірбек, Болатбек
- Қанаттан: Мақсат.
- Сарыдан: Бақыт, Райкүл, Ұлбосын, Ләззат, Роза, Тұрлыбек, Бердібек.
- Тұрлыбектен: Өмірбек, Бота.
- Бердібектен: 1
- Байменнен: Балаби, Досбол
- Балабиден: Өмірбай, Өміре, Серік, Дина, Шамсалин, Ережеп
- Досболдан: Орынбасар.
- Тұғанбайдан: Нұрмағанбет, Ермағанбет, Серік.
- Ермағанбеттен: Ботакөз, Берік.

Ескерту: Болат аталығынан тараған Қарған, Маңқара, Кемпір, Мөңке аталықтары толық ретімен еместігін ескертеміз.

ҚАРА САРҚАСҚА

ҚАРАДАН: Самдық
 Самдықтан: /бейбішеден/ : Аманжол, Еламан, Жоламан, Аманжолдан: Сақау.
 Сақаудан: /бейбішеден/ : Қасым, Бейімбет.
 Тоқтаған. /Тоқтаған батыр болған, Есболға күн бермей, Есбол қарғаған.
 Сақаудан: /тоқалдан/ Керуенбай, Сабанша.
 Керуенбайдан: Назар, Жалназар, Құлназар
 Сабаншыдан: Күшенбай, Смайыл.
 Күшенбайдан: Арықбай, Үргенішбай, Әбдікерім.
 Әбдікерімнен: Жарылқасын, Ұлғасбай, Жалғасбай, Райымбай.
 Арықбайдан: Атабай, одан Тұрдан, Тұрмағанбет, Бердібек, Әлия.
 Үргенбайдан: Ыбрагим, Қатша, Үміт.

Жарылқасыннан: Мырзабай, Бақытбек, Бахырадин,
Қуанышбек, Бердіхан, Мариям, Тынықұл.
Мырзабайдан: Эленора, Салтанат, Бақытбектен:
Қарлығаш, Ботакөз, Әсел, Нұрбақыт. Бахырадиннен:
Абзал, Нұрлыбек. Бердіханнан: Әдина.
Ұлғасбайдан: Аманкелді. Жамбыл.
Смайылдан: Өтеміс одан Әбибулла, Кәрім.
Әбибулладан: Насым, Найым, Мамадәлі, Райым.
Кәрімнен: - Орахан.
Еламаннан: Сұлтан, Жалмахан, Тәйімбет.
Сұлтаннан: Тоғызбай, одан Ыбрагим, Серік, Берік,
Сейкенай, Кенжебек.
Тәйімбеттен: Сахи, одан Қанат, Шәкуәлин, Марат,
Жақан, Құдайберген, Тәңірбай, Тәңірберген, Геройбек,
Шәкуәли, одан Қартайбек, Найманбек.
Жоламаннан: Өтеген, Мырзалы.
Самдықтан: /тоқалынан / - Бидайшы.
Бидайшыдан: - Жалғас, Әнефия
/ Ауғанстанда/.

БӨГЕМБАЙ САРҚАСҚА

БӨГЕМБАЙДАН: Уәзір, Тұрғын, Күнту, Жанту,
Көркем, Құттықадам, Танай.

Уәзірден: - Бөгембай, Ташкент, Гүлстан жағында
жау терішілікте жүргенде, өзі тұтқынға түсетін болғасын,
әйелі мен баласын тастап қашып шығады. Сол
қалған баланың аты Уәзір. Қазір Уәзірдің тұқымы
Ташкент, Гүлстан жағында тұрады. 1970 жылы
сол Уәзір ұрпағы Нұржан деген жігіт Жаңадария
кеңшарына келіп кетті.

Тұрғыннан: немересі Есенәліден: Тілеуқабыл, Ерқабыл,
Әлібай,

Сәркен, Қарабала, Бейімбет,
Көшет. Тілеуқабылдан: Беделбай, Кедебай, Қазбек,
Назар Назардан: Нұрмахан, Тұрмахан, Ыбраш,
Бек. Әлібайдан: Әнліржан, одан Құрбан, Рамазан,
/Газлиде тұрады / Рахман / Луговойда тұрады /

Күнтудан: Қайыр, Орал, Қаратай
Қайырдан: Дәдік, одан Иман, одан Тұрақ, одан
Қуандық, Аманкелді.
Оралдан: Кеншім, Ебдей.
Кеншімнен: Ермахан одан Орынбек, Жақсылық.
Орынбектен: Бақыт / Жезқазғанда тұрады/.
Қаратайдан: Қисық одан Мырзағали одан Нұрбек,
Танатар, Жексенбай, Мейрабек, Кенжегүл,
Жантулан: Қыстау, Боқша, Ақбұзау, Бесінбай,
Тышқанбай.

Қыстаудан: Байкен, одан Ерекен, одан Ташкен, одан
Күнжетай, Серәлі, Балайым, Сәдуақас, Айым, Сахи,
Жұмабек.

Серәліден: Шолпан, Базаркүл.
Сәдуақастан: Жұмағали, Алтын, Бердібек.
Сахидан: Баян, Мейрамбек, Болатбек, Тазагүл, Бақыткүл,
Асылбек, Оразкүл, Роза.
Жұмабектен: Шырынкүл, Сұлтанбек, Ажар, Шахаркүл,
Әлілбек, Ақылбек, Алтынбек.
Жұмағалидан: Нүргүл, Айна, Нұрбай, Нұрлыбек, Анар,
Жанар, Әйгерім, Жарқынай, Жанат.
Мейрамбектен: Руслан, Ерлан, Әлімжан.
Болатбектен: Гүлмира, Жалыра, Эльмира, Лиза, Гани,
Ғалым.

Асылбектен: Лаура, Ботакөз.

Әлілбектен: Қанат, Батырбек.

Боқшадан: Ержан, Қосназар, Есназар.

Қосназардан: Байназар, Жаным, Елеусін.

Жанымнан: Нұржан, Мұхан, Смағұл.

Нұржаннан: Ысқақ одан Зиялин, Зейнебек,

Ақылбек, Алтынбек, Амандық.

Смағұлдан: Сәду / Ауғанстанда/.

Көркемнен: Байқонды, Баба

Байқондыдан: Ақмырза, Беймырза, Байтөре.

Беймырзадан: Есберген одан Керейтбай одан Оразғали.

Байтөреден: Емберген,, Бағдаулет.

Ембергеннен: Байжан одан Қуанышбек, Қайырбек

Қуанышбектен: Айтбек, Қайрат.

Бағаулеттен: Балман, Кенесбек одан Сағатбек,
Әскербек, Ерлан, Ержан.
Бөгембайдың немересі Құттықадам. Әйтім
Әйтімнен: Елубай.
Танайдан: 4 бала болған. Сол 4 баладан 4 бала
туған: Құлдан, Жарылқасын, Қиюбай, Игенбай.
Құлданнан: Тұрмахан одан Жалғасбек.
/ Бөгембай атамыздың шаңырағы осы
Жалғасбекте/.
Жалғасбектен: Ұлықпан одан Күзенбай,
Жанболат, Ерболат.
Ұлықпаннан: Ербол.
Игенбайдан: Нұржан одан Атымтай
Атымтайдан: Әбутәліп.
Бегенбайдың басқа балаларынан тараған ұрпақты,
таратып беретін кісіге кездеспедік.

БАЛШАЙ САРҚАСҚА

Балшайдан: Мықтыбай, Жәнібек, Күлет, Ноғай.
Мықтыбайдан: Жұмабай, Айдар, Тұманбай, Ертісер,
Жылкелді, Сүттібай.
Жұмабайдан: Аңай, Махамбет Төлеген, Нұрсейіт,
/Тоты/
Анайдан: Ахмет, Әбіл.
Махамбеттен: Даңбай,
Төлегеннен: Асанбай, Әлішер, Әли.
Нұрсейіттен: Дәулетбай.
Айдардан: Оңалбай, Сәрсенбай, Жөнеш, Жанабай.
Оңалбайдан: Жайсаңбай,
Сәрсенбайдан: Нұрмахан.
Нұрмаханнан: Науан, Әмзе, Ыбрагим.
Науаннан: Шамшатбек, Сұлтанбек.
Әмзеден: Ғайни.
Ыбрагимнен: Болатбек, Балтабек
Тұманбайдан: Бейқадам, Қосым, Қосқадам.
Қосымнан: Спет, Танай.
Қосқадамнан: Қаратай, Жылқышы.

Жылқышыдан: Қызылбай.
Ертісерден: Көркеней одан Мұстафа, Бекетай, Өткел.
Өткелден: Әбілэзин, Нәсірәдин.
Жылкелдіден: Ағыбай, Кішібай.
Ағыбайдан: Шапағат.
Шапағаттан: Таңсықбай.
Таңсықбайдан: Сәбит, Әбет, Серік, Қайрат, Болат.
Сүттібайдан: Табынбай, Сарбас, Бек, Телеу.
Сарбастан: Әбсалам, Кәлдібек.
Бектен: Итемген.
Телеуден: Құдайберген одан Жайшылық, Серік,
Кеңшілік.
Құлет ұрпағын ажыратып, таратып беретін кісі
табылмады.
Жәнібектен: Тілеке одан Байшолақ одан Тыран,
Мәкен, Темірбай / жырау болған кісі / одан Ермекбай,
Ноғайдан: Жолаушы одан Қарабала, Шәкір, Досмайыл,
Шәкірт.

ТОҚСЕЙІТ САРҚАСҚА

Тоқсейіттен: Ақсақал, Бердәлі, Байторы, Тәйтiк,
Сатыпалды, Сапар, Бапар, Алатай, Құлатай Тұрымтай,
Құдайберді.
Ақсақалдан: Өмірзақ, Қосқұлақ, Ізбасқан, Түркебай,
Тұман, Ірбіті, Добай.
Өмірзақтан Ботабай, Нәрбек, Бұзаубай, Тоғысбай,
Жартай.
Ботабайдан: Көнекбай, Басар, Өтек, Телек, Малдыбай.
Көнекбайдан: Шалдыбай, одан Қалампыр.
Малдыбайдан: Жылқыбай одан Қуаныш, Қарақозы
одан Үсенбай, Жайлаубай, Қуантай.
Басардан: Маңғабай, Кенебай, одан Әбіл одан
Қазихан.
Төлектен: Бармақ, одан Көздібай, одан Өтеп.
Малдыбайдан: Көшер / балалары Челябинскіде
тұрады/.
Нәрбектен: Төлеміс, Қожан.

Төлемістен: Қарабисен, одан Өтеген,
Қожаннан: Боқтыбай, Бержікен, Ақтыран.
Боқтыбайдан: Ысқақ, Әбсадық.
Ысқақтан: Нұрым.
Әбсадықтан: Тұрдығұл.
Бержікеннен: Айбыт, одан Өтешбай, Қиналбай.
Бұзаубайдан: Көленке одан Сарыбай, Серібай,
Кенжебай, Егізбай, Шынар.
Сарыбайдан: Сағат, Жалғас, Жөмілө.
Серібайдан: Жұмабай, Мүсілім.
Кенжебайдан: Ікірімша, Радақша.
Жартайдан: Серік.
Қосқұлақтан: Нұрбек, Орынбек, Арғынбек.
Нұрбектен: Мүсіркеген, Есіркеген.
Мүсіркегеннен: Машақбай, одан Мырқы, Қойшығұл
одан Абат.
Орынбектен: Есіркеген, Медег, Мектеп.
Есіркегеннен: Төртбай, Берсүгір.
Берсүгірден: Жұмабек
Медегтен: Арықбай, Жалғасбай.
Арықбайдан: Мұхаметқали.
Жалғасбайдан: Қолғанат.
Мектептен: Бегім, одан Камал, Әрахман.
Арғынбектен: Бектібай, Түйебай, Мешітбай, Атабай,
Мекебай.
Бектібайдан: Жабай, одан Зияда.
Түйебайдан: Бердіғұл, одан Әбутәліп, Төлеген
одан Шоңбай, Темірбай.
Мешітбайдан: Сарыбел, одан Еріш, Ерболат.
Ізбасқаннан: Елекен, Майлыаяқ.
Елекеннен: Сейсенбай.
Сейсенбайдан: Аппаз, Ақберген, Дербіс.
Ақбергеннен: Бегалы, Айдар, Болат, Кенже.
Дербістен: Темірхан.
Түркебайдан: Байқадам, Шектібай Найзабек.
Байқадамнан: Әлмен, Ықылас.
Әлменнен: Тұяқбай, одан Балғабай, Балтабай, Шотбай,
Маторкұл, Алмағұл.

Балтабайдан: Марсель, Вилен.
Виленнен: Әзиза, Бегім.
Балғабайдан: Нұрлан.
Шотбайдан: Айдын, Айгүл.
Добайдан: Бұхарбай, Дауылбай.
Бұхарбайдан: Кетеғұл, Жолдыбай
Бердаалыдан: Шүлдір, Тойғұлы, Қожық.
Шүлдірден: Өзберген, Жайық, Тобыл, Еділ.
Өзбергеннен: Медеш, Жанас, Еркін.
Медештен: Байеке, Салмақан, Айлархан.
Байекеден: Лепес, Жүсіпбек.
Лепестен: Кәмен, Әлен.
Жанастан: Меңлікүл, Шайекен.
Меңлікүлден: Саркөбен, Қартқожақ.
Сарыкөбеннен: Әбдрахман, Машарап.
Әбдрахманнан: Абай Еділ, Әділ.
Қартқожақтан: Қалдыбек.
Еділден: Нүрекен, Әйекен.
Нүрекеннен: Құдайберген, Еміш.
Құдайбергеннен: Өтешбай одан Мырзабек
Еміштен: Аллаберген.
Әйекеннен: Мәрен, одан Бақыт, Кәрім.
Тойғұлыдан: Шүрен одан Сәт одан Сайым одан
Қайнар, Кәмет.
Қайнардан: Жалғас одан Жұмағали, Әбдуәли, Әліби,
Кәри, Ферлауси, Әлфараби.
Кәметтен: Боранбай, одан Раушанбек.
Қожықтан: Нағашбек, Күрен, Жирен, Бекет, Сыбай.
Күреннен: Сейітназар, Қолаш.
Сейітназардан: Ұзынжас, одан Бекмырза, Құлмырза.
Қолаштан: Мадан, одан Адай.
Жиреннен: Бөлекбай, одан Оразак, Мәкеш.
Оразактан: Төлеу, одан Кентай, Кеңшілік.
Кентайдан: Мейрамбек, Айтбай, Сауранбек.
Кеңшіліктен: Болат, Марат.
Мәкештен: Сыдық, Әубәкір.
Сыдықтан: Айтжан.
Әубәкірден: Руслан, Дастан.

Бекеттен: Далда, одан Керуен, Сері.
Керуеннен: Ермек, одан Кенес, Мырзабек, Мейрамбек.
Серіден: Аманбай, Аманкелді, Иманәлі.
Сыбайлан: Жарылқасын, Есіркесін.
Жарылқасыннан Оқас, Сақи, Бодық.
Оқастан: Жәнділдә.
Сақидан: Рәшит, Роман, Алматы, Талғат.
Бодықтан: Барбар.
Есіркегеннен: Бибайша, Мақамбетжан, одан Мұңлық.
Тәйтiктен: Асәу, Жомарт, Апан баласы Мынжасар/
Қауқан/ Көпiш.
Мынжасардан: Бәйбiшеден - Әлкер, Әли.
тоқалдан - Әлмахан, одан Қазанбай, Бақырәлі, Абыл.
Көпiштен: / Бәйбiшесі Түймеден / Есберген, Сандыбай,
Қалдыбай.

/тоқалы Айжаннан/ - Оразәлі, Қарабай.

Есбергеннен: Әли, Әлмахан.

Сандыбайдан: / Бұл кісі Меккеге барып қажы
атанған.

Сандыбай қажы осы кісі/-

1 - әйелі Арулан - Еснияз, Алдоңғар, Бермахан,
Қаныбай.

Еснияздан: Сарыбай, одан Сатан, Әбарахман.

Сатаннан: Ертай одан Алтынбек.

Әбдрахманнан Асылбек.

Алдоңғардан: Ахмет, Ержан, Құланбай /ақын Алматыда
тұрады/.

Сәлір, Нағмет.

Ахметтен: Садық, Сәдуақас, Сақтаған, Сағымбай,
Сәрсенбай, Дүйсебай, Іліріс.

Садықтан: Сахи, Сабыр, Серік.

Сағымбайдан: Ілияс, Марат, Санат, Әсет.

Сәрсенбайдан: Сағи.

Дүйсенбайдан: Аян.

Ержаннан: Тоқташ одан Жансерік, Нұрлан, Ерболат,
Бекболат, Жұалызай.

Женсеріктен: Ақтілек.

Құланбайдан: Амантай, Ертай.

Сәдірлен: Серікқали, Ергали, Бақытжан, Бақберген,
Сәттібай, Ғани.
Серікқалидан: Ерлан, Ғазиз, Еркін.
Ергалидан: Азамат.
Бақбергеннен: Ғабит.
Сәттібайдан: Сәбит.
Бермаханнан: Мүсілім, Нұрғали, Нұрым, Мақатай.
Мақатайдан: Бегеніш.
Бегеніштен: Бенұр, Берік, Тынымбай, Айнұр.
Сандыбайдың 2 - әйелі Ұлаладан : Қара, Өмірзақ,
Байұзақ.

Қарадан: Сұлтан, Сұлтанәлі, Сұлтанбек /Шоқанәлі/
Бақытбек.

Сұлтанәліден: Бақберген.

Сұлтанбектен: Жомарт , Мұрат.

Өмірзақтан: Жанұзақ, Ұзақбай, Болат, Мұрат,
Самат,Алмат, Батыр.

Жанұзақтан: Жомарт.

Болаттан : Ғалымжан .

Саматтан: Талғат, Мөрлен, Нүркен, Еркін.
Талғаттан: Данияр.

Алматтан: Темірбек, Артур.

Батырдан: Руслан, Шадиар.

Сандыбайдың /3 - әйелі Ақбаладан / - Тұңғышбай,
одан Бегалы, одан Каналбек, Қылышбек, Алмас,
Алмат, Кенжебек.

Каналбектен: Жомарт.

Қылышбектен: Қанат, Камал.

Алмастан: Айдос.

Көпіштен /тоқалынан / Оразәлі, одан Кішкентай,
одан Мұсабек,Бердібек.

Қарабайдан: Әлен, Ергелен, Баймұрат
Токсейіттің Сатыпалады, Сапар деген балаларының
ұрпақтарын ертеректе Жанбосын ұлы Бөлебай Сыр
бойындағы бәйбіше Сарқасқа Кәдірберлі ұрпағы
Ескебек бидің / ояз болған/ қасына көшіріп әкеліп,
отырықшы етіп, егін ектірген екен. Содан бері Токсейіттің
Сатыпалады, Сапар ұрпақтарын Сыр Токсейіті деп,

қалған балаларынан тараған ұрпақтарын Қыр Тоқсайыті деп атайды.

Сатыпалдылан: / бәйбішеден/ - Жәнке, Ахмет, Шалабай, Жақаш, Қалдан, Телғара.

Жәңкеден: Жанбосын, Елбосын.

Жанбосыннан: Жанқуат, одан Бөлебай, Тамабай, Тамабайдан, Балман.

Жанқуат ұлы Бөлебай Жанбосынов халықты отырықшылыққа ұйымдастырып, егін ектірген. Қай кезде болса да халықтың қамқоршысы болған кісі.

Бөлебай халыққа керекті мұқтаж заттармен қатар егіншілікке керекті құрал жабықтарын: соқа, кетпен, айыр, балта, жетек тағы басқа заттарды, бәйбіше Сарықасқа Ескебек бимен келісіп, кілең жарақты жігіттерді ұйымдастырып, Жаңадария бойынан сексеуіл жинап, өртетіп, одан көмір алып, көмірді Ескебек бидің 400 нарына тиіп, кіре тартып "Сұлутөбе" бекетіндегі орыстардың ұста дүкеніне апарып, елге керекті заттарды дүкенге соқтырып халыққа таратып отырған. Кейде халыққа азық - түлік, тауарлар да беріп отырған.

Бөлебай Бұхараға кіре тартып саудагершілікпен де айналысқан. Сондай бір кезекті сапарында Бұхарада жүргенінде Ескебек би Қарасақал Ермбетпен айтысып қалыпты. Оның арты үлкен ерегіс болып, Ермбет Ескебекті Қазалыдағы ояз орысқа айтып қаматтырып тастапты деген хабарды Бөлебай естиді. Сол күні Бұхараға 40 наряды сатып, ақшасын алып, Қазалыға оязға барып, бір түнде Ескебекті босатып алыпты.

Бертін келе Бөлебай байлардан адам жинап "Шіркейлі" жармасын қазуды ұйымдастырушылардың бірі болған. Сөйтіп осы күнгі Тереңөзек ауданы, Ильич кеңшарының ортасымен Шіркейлі жармасынан саға алып, Бөлебай жармасын қаздырады.

Бұл 1926 жыл болатын. Ильяч кеншарында бұрыннан да, қазірде де дені қожалар тұрады. Сол қожалар ауылдың ортасынан жарма жүргізіп, су бермейміз деп ұлықсат етпейді. Сөйтіп аяғы төбелеске айналады. Сонда Бөлебай жүртты дегеніне көндіріп, жарманы қазып шығалы.

Жарманың аяғын, Жаңадарияның екі жағын бөгеіп, су өткізіп, сөйтіп "Қарарық", "Бозарыққа" су келтірген. Бұл 1928 жылы елі. Жаңадария бойындағы мекендеген Сарқасқалар мен Аташал, Құрақ тама руларына тары ектірді, сол жылы тары орасан бітік болып, елді аштықтан аман алып қалды.

Өкінішке орай, еңбегінің жемісін көре алмай, Бөлебай 1929 жылы, тары пісер аламында өз ажалынан қайтыс болады.

Тағы бір өкініштісі Бөлебайдың артында қалған жалғыз баласы кешегі Ұлы Отан соғысына қатысып, хабарсыз кеткен. Қазір артында ұрық жоқ. Ахметтен: Мынжасар, одан Қарағұл, Тұрғынбай, Медет, Қойберген, Жайберген. Қарағұлдан: Жаңабай, Алтынбек. Тұрғынбайдан: Дүйсен, одан Өтеген, одан Аллаберген, Қасым.

Аллабергеннен: Әлихан, Сейілхан, Сағат. Әлиханнан: Әділхан.

Қасымнан: Ғалымжан, Әлімжан, Бауыржан, Рахымжан, Әміржан.

Ғалымжаннан: Еркебұлан, Мағжан.

Шалабайдан: Тоқбай, Ақбай, Төлеш.

Тоқбайдан: Қойшыбай, Базарбай.

Төлештен: Медалбек.

Жоқаштан: Жанбай, Жөнер.

Жанбайдан: Бейсен, одан Сәдуақас, одан Әшім, Қалдыбек, Берлібек.

Жөнерден: Бермахан, Ермахан, Күнгара, Айғар, Қоңқаш.

Бермаханнан: Әшірбек, Әуелбек.

Күнғарадан: Сейілхан.
Қалданнан: Келімбет, одан Сейітбай, одан Дүкенбай
одан Қалыбай, Тәшпен, Ақан.
Телғарадан: Сейсенбай, одан Ысқақ, Мұхан, Сипан.
Сатыпалыдан: / тоқалынан/: Ерләулет, Қосләулет,
Санқай, Бұхпантай, Тоғызбай.
Ерләулеттен: Салмекен, Жақсымбет, Шәйеке, Ернияз,
Бернияз, Оралбай, Қорғанбай.
Жақсымбеттен: Көпжасар, одан Тасболат.
Шәйекеден: Шайлан, Шайқыслам, Тасберген.
Шайланнан: Бексейіт, Қожа.
Шайхысламнан: Бекболат.
Бернияздан: Елшібай, Сырғабай.
Елшібайдан: Асылбек.
Саңқайдан: Аманбай, Итбай, Күшікбай, Ұлас.
Аманбайдан: Орынбай, Көрпе
Орынбайдан: Әубәкір.
Итбайдан: Оғар, Құрман, Дүрман, Қалабай.
Отардан: Олжабай.
Құрманнан: Әбек.
Тоғызбайдан: Шегебай, одан Нәуріш, одан Өзбекбай
одан Мыңтай, Әкімжан.
Сапардан: Әйкісі, Бейкісі.
Әйкісіден: Қайықбай, Оразбай, Оразәлі, Кенжәлі.
Қайықбайдан: Еспенбет, Доспанбет, Рысбай, Әбет
Доспанбеттен: Назарбай.
Рысбайдан: Жүсіпбек, одан Жанұзақ, Ақылбек.
Әбеттен: Айтбай, Айтмағанбет, Балмағанбет, одан
Ерлан.
Оразбайдан: Досқабыл, одан Жұмабек, Жәнібек.
Оразәліден: Алтынбек, Орынбасар, Серік.
Кенжәліден: Көшербай, одан Төлеген.
Бейкісіден: Молдаш, Пірман.
Молдаштан: Құрманғали, одан Мәкетай, Мұқаш.
Жомарттан: Менліқара, Көрібай, Тілеуберген
Менліқаралан: Теберік, Сүйінқара.
Теберіктен: Қойшығұл, Қожатай.
Қойшығұлдан: Мәрия, Мұқан, Ақат, Мұсағали,

Жарылқасын.

Мұқашбектен: Гүлнар, Қамар, Шынар, Бақытбек, Гүлмира, Гүлзада, Асқарбек, Эльмира.

Ахаттан: Сапарғали, Пазылкен, Аршагүл, Аманкелді, Адамбек.

Мұсағалидан: Арай, Бауыржан, Ақмарал, Мейіржан. Жарылқасыннан: Жайнагүл, Жарқынбек, Айгүл. Сүйінқарадан: Жауылбай одан Жұматай. Кәрібайдан: Нұрман, Ерман.

Нұрманнан: Алмахан, Бермақан.

Тілеубергеннен: Серәлі, Нұралы, Сейдәлі, Қазыбек, Дәуренбек.

Серәліден: Қозыке, одан Ибадулла

Нұралыдан: Қосан, Қорғанбек, Дүлдүл, Торжан.

Дүлдүлден: Әлен, одан Кәженбек Райбек, Қанибек, Райкүл, Ғалия, Ғазиз, Раушан, Райхан.

Кәженбектен: Руслан, Ерлан, Райбектен: Нұрлан.

Сейдәліден: Атымтай, Амантай.

Амантайдан: Темірғали одан Болат, Қайрат. Болаттан: Гауһар.

Асауадан: Әудебек, одан Балабек.

Балабектен: Сейітмұрат, Баймұрат.

Әлпайымнан /Апаң баласы /: Қасбай, Тырық.

Қасбайдан: Төребай, Тәжібай, Төлен.

Тәжібайдан: Бөрібай, Жанқожа. Ерқожа, Әлеш, Кәлен.

Бөрібайдан: Қалима Мұратбай, Қелтай.

Мұратбайдан: Дәмеш.

Қелтайдан: Төлепберген, Қуанышбай, Хайрулла, Қайырбек, Қаламқас.

Төленнен: Әлиша, Мұрат, Бекмұрат, Әбімәлік

Тырықтан: Түлкібай, Мүлкібай.

Түлкібайдан: Мақан, Анасбай, Әлімбай.

Мақаннан: Алатай, Жұма.

Анасбайдан: Төлеген.

Мүлкібайдан: Базарбай.

Тәйтіктің басқа ұрпағын таратып бере алатын ешкімді кездестіре алмадық. Келменбеттің шаңырағы

осы Тәйтіктің кенже баласында екен, оны да ешкім тап басып айта алмады.

К Е Ш У Б А Й С А Р Қ А С Қ А

Кешубайдан: Қарымсақ, Қатта.

Қаттадан: Манғыбай, одан Шолман, Құрман, Орман Шолманнан: Әділбай, одан Таужан, Дүйсен.

Таужаннан: Әнуар, одан Темірхан, Әмірхан, Ыбыраш, Уәлихан, Кенжебек.

Дүйсеннен: Ерғали, Арысбек.

Құрманнан: Есжан, Досжан.

Есжаннан: Жақан, Шөрпін.

Жақаннан: Шөріпбай.

Шөріпбайдан: Өтеген, Тілеген, Орынбай, Оралбай, Бақберген, Жанаберген, Рақымжан, Қанат, Бақыткүл, Орайкүл, Гүлмира, Гүлзира.

Кешубай ұрпағынан әзірге тапқанымыз осы ғана.

Құршы Сарқасқадан ешқандай мәлімет таппадық.

Міне, бір үлкен әулеттің шежіресін осылайша тараттық. Еңбегіміздің артық-ауыс кемшіліктерін байқап, толықтырулар енгізетіндер табылса, оң ниетпен құлақ қоятынымызды оқырмандардың есіне саламыз.

МАЗМҰНЫ

Сөз басы.....	5
Келменбет батыр туралы аңыз әңгіме.....	10
Есбол Сарқасқаның ұрпақтары.....	14
Амантай туралы қысқашы мәлімет.....	21
Метей Сарқасқа.....	31
Қалмақ сыншысының болжамы.....	37
Өстемір Сарқасқа.....	38
Құба би.....	72
Тәуіп ноғай Мыңбасұлы.....	89
Ат шаппайды, бап шабады.....	125
Тойқожа Сарқасқа.....	132
Адамбай Сарқасқа.....	136
Заркүм туралы шындық.....	141
Құдағұл ұрпақтары.....	146
Болат Сарқасқа.....	155
Қара Сарқасқа.....	164
Бөгембай Сарқасқа.....	165
Балшай Сарқасқа.....	167
Токсейіт Сарқасқа	168
Кешеубай Сарқасқа.....	177

Тұрлыбек ДЕМЕНУЛЫ

КЕЛТЕ ТОНДЫ КЕЛМЕНБЕТ

және оның ұрпақтары туралы әңгіме

КІТАПТЫҢ ДЕМЕУШІСІ:

Қызылорда
облысы,
Жалағаш
ауданы,

"Мәдениет"
кеңсарының
директоры
Нұрлыбек
ЖОЛДАСБАЕВ.

"ШАРТАРАП"
баспасының
бас директоры
Құлтас ДОСТАН

Кітап "Шартарап" баспасының компьютер
орталығында теріліп, беттелді. Орталықтың
жетекшісі Бақыт Ойса

Редакторы Б.Тайжан
Суретшісі Т.Ильяшев

Теруге берілген күні 10.04.96. Басуға қол қойылған күні
30.06.96. Форматы 84x108 1/32. Қағазы № 1. Гарнитурасы
Балтика. Шартты баспа табағы 7.3. Есепке алынатын баспа
табағы 7.5. Таралымы - 2000. Келісімді баға. Тапсырыс № 509

"Шартарал" баспасы.

480044, Алматы, Жібек жолы 50

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесінің баспаханасы,
480016, Алматы қаласы, Д. Қонаев көшесі, 15/1-үй.

